

31 MART SEÇİMLERİNE DOĞRU DÜNDEN BUGÜNE PARTİLERİN YEREL YÖNETİM VİZYONU

SERENCAN ERCİYAS, AHMET BAYKAL

**31 MART SEÇİMLERİNE DOĞRU
DÜNDEN BUGÜNE PARTİLERİN
YEREL YÖNETİM VİZYONU**

SERENCAN ERCİYAS

Lisans eğitimini Bilkent Üniversitesi Siyaset Bilimi Bölümü'nde onur öğrencisi olarak tamamlamış olan Serencan Erciyas yüksek lisans eğitimini Orta Doğu Teknik Üniversitesi Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü'nde sürdürmektedir. Daha önce TRT ve Çin Merkez Televizyonunda medya tecrübesi kazanan Erciyas'ın kişisel ilgi alanları arasında edebiyat, medya ve kültürel çalışmalar bulunmaktadır. Şubat 2016'dan beri SETA Siyaset Araştırmaları Direktörlüğü'nde araştırma asistanı olarak görevini sürdürmekte ve çalıştığı konular arasında muhafazakarlık, gençlik ve siyaset özelinde gençlik araştırmaları, Türk iç politikası öne çıkmaktadır.

AHMET BAYKAL

Lisans eğitimini Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü'nde tamamlamış olan Ahmet Baykal yüksek lisans eğitimini de aynı üniversite ve bölümde sürdürmektedir. Eylül 2017'den beri SETA Siyaset Araştırmaları Direktörlüğü'nde araştırma asistanı olarak görev yapan Baykal'ın çalışma alanları arasında oy verme davranışı, siyasi partiler ve sivil toplum bulunmaktadır.

COPYRIGHT © 2019

Bu yayının tüm hakları SETA Siyaset, Ekonomi ve Toplum Araştırmaları Vakfı'na aittir. SETA'nın izni olmaksızın yayının tümünün veya bir kısmının elektronik veya mekanik (fotokopi, kayıt ve bilgi depolama vd.) yollarla basımı, yayımı, çoğaltılması veya dağıtımı yapılamaz. Kaynak göstermek suretiyle alıntı yapılabilir.

SETA Yayınları 134
I. Baskı: 2019
ISBN: 978-605-7544-36-0

Uygulama: Erkan Söğüt
Baskı: Turkuvaz Haberleşme ve Yayıncılık A.Ş., İstanbul

SETA | SİYASET, EKONOMİ VE TOPLUM ARAŞTIRMALARI VAKFI

Nenehatun Cd. No: 66 GOP Çankaya 06700 Ankara TÜRKİYE
Tel: +90 312 551 21 00 | Faks: +90 312 551 21 90
www.setav.org | info@setav.org | @setavakfi

SETA | İstanbul

Defterdar Mh. Savaklar Cd. Ayvansaray Kavşağı No: 41-43
Eyüpsultan İstanbul TÜRKİYE
Tel: +90 212 395 11 00 | Faks: +90 212 395 11 11

SETA | Washington D.C.

1025 Connecticut Avenue, N.W., Suite 1106
Washington D.C., 20036 USA
Tel: 202-223-9885 | Faks: 202-223-6099
www.setadc.org | info@setadc.org | @setadc

SETA | Kahire

21 Fahmi Street Bab al Luq Abdeen Flat No: 19 Cairo EGYPT
Tel: 00202 279 56866 | 00202 279 56985 | @setakahire

SETA | Berlin

Französische Straße 12, 10117 Berlin Germany
Tel: +49 30 20188466

31 MART SEÇİMLERİNE DOĞRU DÜNDEN BUGÜNE PARTİLERİN YEREL YÖNETİM VİZYONU

Serencan Erciyas, Ahmet Baykal

İÇİNDEKİLER

TAKDİM | 7

GİRİŞ | 9

DÜNDEN BUGÜNE AK PARTİ BELEDİYESİ | 11

31 MART'A DOĞRU AK PARTİ | 29

DÜNDEN BUGÜNE CHP BELEDİYESİ | 35

31 MART'A DOĞRU CHP | 49

DÜNDEN BUGÜNE MHP BELEDİYESİ | 57

31 MART'A DOĞRU MHP | 67

DÜNDEN BUGÜNE HDP BELEDİYESİ | 71

31 MART'A DOĞRU HDP | 81

SONUÇ VE DEĞERLENDİRME | 85

TAKDİM

Yerel seçimler vatandaşların temsilini sağlayarak demokrasinin tabandan tavana yayılmasını ve bu temsiliyetle birlikte yine vatandaşların kendi yerleşim bölgelerindeki karar alma süreçlerine katılımını sağlayan temel mekanizmadır. Böylelikle vatandaşlar beş yıl süreyle şehirlerinin yönetimini siyasilere emanet etmekte, yeni kalkınma anlayışının tezahürü olarak yerel kalkınma politikalarının başrolünde olacak belediyeleri ve yöneticilerini seçmektedir.

Türk siyasal hayatında yerel seçimler her zaman genel siyasetin etkisinde kalmıştır. Seçmenler belediye başkanlarını seçtiği kadar siyasal aktörlerin performans değerlendirmesini veya gelecek açısından mesajlarını vermek için de yerel seçimleri bir araç olarak kullanmıştır. Örnek vermek gerekirse Refah Partisi, Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın da önemli bir çıkış gerçekleştirdiği 1994 yerel seçimlerinde İstanbul, Ankara, Konya gibi birçok önemli büyükşehri kazanmış, 1995 genel seçimlerinde de sandıktan birinci parti olarak çıkmıştır.

Bir diğer örnek olarak seçmen 2014 yerel seçimlerinde AK Parti'yi çok güçlü bir şekilde destekleyerek 17-25 Aralık darbe girişimi karşısında AK Parti ve Erdoğan'ın yanında olduğu mesajını vermiştir. Bu örnekler Türkiye'de yerel seçimlerin belediye seçimlerinin ötesinde bir anlam taşıdığını açıkça göstermektedir. Bir diğer ifadeyle Türkiye'de gerçekleşen yerel seçimler bir yönüyle yerel siyasetin bir diğer yönüyle de genel siyasetin temel dinamiklerini yansıtmaktadır.

Bu rapor AK Parti, CHP, MHP ve HDP'nin temsilcisi olduğu siyasi geleneklerin belediyeçilik anlayışlarını tarihsel süreç içerisinde ortaya koymayı ve yine bu

partilerin 31 Mart yerel seçimlerine yönelik vizyonlarını değerlendirmeyi amaçlamaktadır. Bu çerçevede seçim sürecinde partiler tarafından kullanılan söylemler, yerelde yapılan iş birlikleri ve benimsenen yerel politikalar incelenmektedir.

Böylelikle bu rapor ilk kez bu kadar kapsamlı ittifak ve iş birliklerinin yapıldığı 31 Mart yerel seçimlerinde partilerin bakış açısı, vizyonu ve söylemlerinin hem geçmiş hem de bugünün dinamikleri bakımından anlaşılmasına yardımcı olacaktır. Bu raporu hazırlayan SETA Siyaset Direktörlüğü araştırmacıları Serencan Erçiyas ve Ahmet Baykal'a ve değerli katkılarından ötürü Hazal Duran, S. Hüseyin Öztürk, Baki Laleoğlu, Metin Uzun, Zeynep Büşra Toklucu, Zehra Özdemir ve Zeynep Önal'a teşekkür ederim. Okuyucular için faydalı olmasını temenni ederim.

Prof. Dr. Burhanettin Duran
SETA Genel Koordinatörü

GİRİŞ

Türkiye 31 Mart 2019’da tarihinin en önemli ve kritik yerel seçimlerinden birini gerçekleştirecektir. Ülkenin içerisinde bulunduğu siyasal ortam, Cumhurbaşkanlığı hükümet sisteminin kurumsallaşma süreci, ekonomi ve güvenlik meseleleri üzerinden ülkenin bekasına yönelik sürdürülen tehditler bu seçimleri daha da önemli hale getirmektedir. Zira 31 Mart yerel seçimleri tüm bu meseleler üzerinde belirleyici bir rol oynayacak ve Cumhuriyet’in yüzüncü yılında gerçekleştirilecek seçimlere kadar ülke siyasetinin yönünü tayin edecektir.

Türkiye’de bugüne kadar gerçekleştirilen yerel seçimlerin ortak özelliği genel seçim havasında seyretmesi ve genel siyasete ilişkin meseleler üzerinde belirleyici rol oynamasıdır. Bu durum istisnasız her yerel seçim sürecinde tekrar etmiştir. Öte yandan yerel siyaseti ilgilendiren bir seçimin genel seçim hüviyetine bürünmesi ise yerel meselelerin geri plana itilmesine neden olmuştur. Bu da siyasi partilerin yerel yönetimlere ilişkin nitelikli bir vizyon ve kapsamlı politikalar ortaya koymasını engellemiştir. Öyle ki parti programlarında veya seçim beyannamelelerinde yerel yönetimlere ilişkin birtakım vaatler verilse de bunlar çoğu zaman beklendiği şekilde hayata geçirilememiştir. Bu noktada ilk kırılma 1970’lerde Cumhuriyet Halk Partisi’nin (CHP) sosyal demokrat belediyeçilik anlayışıyla gerçekleşmiş ancak bu hareket sürdürülememiştir. Asıl kırılma Recep Tayyip Erdoğan’ın 1994-1998 arasındaki İstanbul Büyükşehir Belediye Başkanlığı döneminde yaşanırken gerçek manada dönüşüm de 2002’de Adalet ve Kalkınma Partisi’nin (AK Parti) iktidara gelmesiyle başlamıştır.

1994'te İstanbul Büyükşehir Belediye Başkanlığına seçilen Erdoğan o dönem izlediği seçim stratejisi ve ortaya koyduğu "hizmet ve proje odaklı belediyecilik" anlayışıyla yerel yönetimlerde daha önce benzeri görülmemiş bir yaklaşım sergilemiştir. Erdoğan'ın bu siyaset tarzı "Erdoğan belediyeciliği" olarak kavramsallaştırılırken sonraki süreçte de AK Parti'nin kuruluş referansı olmuştur. Halkla iletişimi merkeze alarak yerel kalkınmayı önceleyen bu yaklaşım sonraki yıllarda AK Parti'nin de yerel yönetimler anlayışının temelini oluşturmuştur.

AK Parti bir yandan iktidara geldikten sonra yerel yönetimleri ilgilendiren birçok konuyu ivedilikle çözüme ulaştırırken bir yandan da bu adımları bir sistematik içerisinde sürdürmeye özen göstermiştir. Özellikle yerel yönetimlere ilişkin yenilikçi yaklaşımları yakından takip eden parti yerel yönetimler vizyonunu bu yaklaşımlara uygun şekilde güncellemeyi de ihmal etmemiştir. Öte yandan diğer siyasi partiler için aynı değerlendirmeleri yapmak mümkün görünmemektedir. Zaman içerisinde birtakım değişikliklere gidilse de muhalefet partilerinin yerel seçim dönemlerindeki siyaseti daha çok iktidar eleştirisi ve genel siyasete ilişkin meseleler üzerinden şekillenmiştir. Bu durum yerel yönetimlerin ikinci planda kalmasına neden olurken ortaya bir yerel yönetimler vizyonunun çıkmasını da zorlaştırmıştır.

Tüm bu değerlendirmelere karşılık son dönemde bütün siyasi partiler yerel yönetim yaklaşımlarını güncellemeye ve yeni bir anlayış ortaya koymaya çalışmaktadır. Bu doğrultuda birçok siyasi parti yerel yönetimlere ilişkin hazırladığı seçim beyannameleri ve parti programlarında akıllı belediyecilik uygulamalarından idarede büyük verilerin analizini kullanmaya, katı atık yönetiminden sürdürülebilirliğe, kentsel dönüşümden estetiğe kadar birçok güncel meseleye yer vermektedir.

Cumhurbaşkanlığı hükümet sistemine geçişin ardından gerçekleştirilecek ilk yerel seçim olan 31 Mart seçimleri 2023'e kadar şehirleri idare edecek yöneticileri belirleyecek olması hasebiyle son derece önemlidir. Seçim sonrası siyaset üzerindeki muhtemel etkilerini de hesaba katınca 31 Mart seçimlerinin nasıl sonuçlanacağı merak konusudur.

Bu raporda AK Parti, CHP, Milliyetçi Hareket Partisi (MHP) ve Halkların Demokratik Partisi'nin (HDP) yerel yönetimlere ilişkin yaklaşımları ve geçmiş yerel seçimlerdeki performansları incelenmektedir. Böylece partilerin süreklilik oluşturacak şekilde bir yerel yönetim geleneğine sahip olup olmadıkları tespit edilmeye çalışılmaktadır. Bununla birlikte son dönemde partilerin politikalarını şekillendiren genel siyasete ilişkin meseleler de dikkate alınarak 31 Mart yerel seçimlerine giderken ortaya koydukları vizyon ve seçim kampanyaları analiz edilmektedir.

DÜNDEN BUGÜNE AK PARTİ BELEDİYECİLİĞİ

AK Parti'yi geçmiş siyasi partilerden farklılaştıran ve bugün itibarıyla on yedi yıldır seçmen nezdinde tercih edilebilir kılan en önemli unsurlardan biri partinin ortaya koyduğu yerel yönetimler vizyonudur. Bu şekilde yerel yönetimlere ilişkin çözümler içeren bir vizyonun ortaya konması seçmen için önem arz etmektedir. Bununla birlikte söz konusu vizyonun pratiğe dönüştürülmesi noktasında yakalanan başarı bugün AK Parti'nin yerel yönetimlerde en güçlü parti olmasının gerekçelerinden birisidir.

Bugüne kadar girdiği tüm seçimleri kazanan AK Parti'nin bu başarısının arkasında hiç şüphesiz partinin kuruluş referanslarından biri olan Erdoğan belediyeçiliğinin ayrı bir yeri bulunmaktadır. Zira Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın İstanbul Büyükşehir Belediye Başkanlığı dönemini merkeze alarak o dönemin temel esasları etrafında geliştirilen AK Parti belediyeçiliği bugün iktidarının on yedinci yılında olan hareketin üzerinde yükseldiği köşe taşlarından biridir.

AK Parti için bu denli önemli olan belediyeçiliğe dair bir vizyon ve anlayışın oluşması ise bir birikim sonucunda ortaya çıkmıştır. Zira her siyasi hareket tecrübe aktarımı yaparak geçmiş birikimleri üzerinden yoluna devam etmektedir. Bu bağlamda AK Parti belediyeçiliğini Recep Tayyip Erdoğan'ın 1994-1998 arasındaki belediye başkanlığı döneminden soyutlayarak değerlendirmek partinin yerel yönetimler vizyonunu eksik analiz etmeye neden olacaktır. Öyle ki AK Parti'nin kuruluşu, misyonu ve vizyonu üzerine yapılan birçok çalışmanın referans noktası Recep Tayyip Erdoğan'ın 1994-1998 arasındaki belediye başkanlığı dönemidir.

İlgili dönemde Erdoğan'ın belediyeçilik konusunda gösterdiği performans, sunduğu vizyon ve ortaya koyduğu siyaset tarzı sonraki yıllarda AK Parti belediyeçiliğinin temellerini oluşturmuştur.

DEĞİŞİM, DÖNÜŞÜM VE SÜREKLİLİK

Türkiye'de yerel seçimler ülke gündemine bağlı olarak genel seçim atmosferinde seyretmektedir. Bununla birlikte özellikle bazı şehirlerdeki seçimlerin sonucu da ülkenin genel siyaseti üzerinde etkili olmaktadır. Bu şehirlerin başında da İstanbul gelmektedir. Türkiye'nin en kalabalık şehrinde gerçekleştirilen seçimler –diğer bazı dinamiklerin de etkisiyle– şehri yönetecek kişiyi önemli kılmaktadır. Nitekim 1994 seçimleri öncesinde İstanbul'a ilişkin basında yer alan söylemler de bu kanıyı doğrulamaktadır. O dönemde bir gazetede yer alan ifadeler İstanbul Büyükşehir Belediye Başkanlığının ne denli önemli olduğunu ortaya koymaktadır: “10 milyonluk megapol, sadece kendine bir belediye başkanı seçmeyecek. Aynı zamanda Türkiye'nin, Başbakan'dan sonra en etkili siyasetçisini de seçecek.”¹ Bu bağlamda AK Parti belediyeçiliğini doğru okuyabilmek için 1994 İstanbul seçimlerini iyi analiz etmek gerekmektedir.

1994 Yerel Seçimleri ve AK Parti Belediyeçiliğinin Kökleri

1994 yerel seçimlerine giden süreçte Türkiye çalkantılı ve zor günler geçiriyordu. Terör olayları ülkenin doğu ve güneydoğusundan İstanbul'a kadar sıçramıştı. Ülke gündemi başta ekonomik kriz olmak üzere “şeriat-laiklik”, “Türklük-Kürtlük” gibi ideolojik tartışmalarla meşguldü. Böyle bir dönemde seçime katılan birçok siyasi parti odağını yerel sorunlardan çok bahsi geçen genel siyasete ilişkin meselelere çevirdi ve söylemlerini de bu yönde ortaya koydu. Buna karşın birçok şehirde en temel belediyeçilik hizmetleri (içme suyu, temizlik vb.) dahi yerine getirilemiyordu.

Genel siyasete ilişkin mesele ve söylemlerin gündemi şekillendirdiği seçim sürecinde diğer siyasi partilerin aksine Refah Partisi (RP) farklı bir strateji izledi. Bu doğrultuda yerel hizmet ve projeleri öne çıkaran bir söylem oluşturdu. Bu gelişmeler yaşanırken İstanbul adayları arasında da kıyasıya bir yarış söz konusuydu. Bu seçimde İstanbul Büyükşehir Belediyesi başkan adayları şu şekildeydi: Sosyaldemokrat Halkçı Parti'den (SHP) Zülfü Livaneli, Anavatan Partisi'nden (ANAP) İlhan Kesici, Doğru Yol Partisi'nden (DYP) Bedrettin Dalan ve RP'den de Recep Tayyip Erdoğan. Buna karşın söz konusu rekabet adil ve temiz bir şekil-

1. Nebi Miş, “AK Parti Belediyeçiliği: Gelenek, Uygulama ve Beklentiler”, *Kriter*, Sayı: 29, (Kasım 2018).

de sürdürülmedi. Özellikle basında RP adayı olan Erdoğan'a yönelik şiddetli bir karalama kampanyası yürütüldü.

Seçim sürecinde yaşanan tüm olumsuz gelişmeler ve karalama kampanyalarına rağmen Recep Tayyip Erdoğan rakiplerinden farklı ve yeni bir seçim stratejisi izledi. RP'nin yerel seçim politikasına ek olarak kendi vizyonu ve projeleriyle kampanyasını yürüten Erdoğan geçmişteki il ve ilçe başkanlıkları ve 1989 yerel seçimlerindeki belediye başkan adaylığı dönemlerinde edindiği tecrübeler ışığında sahada da son derece etkindi. Gençler ve kadınları da aktif olarak kampanya sürecine dahil eden Erdoğan bu sayede siyaseti tabana yaydı ve daha önce hiçbir partinin güçlü bir şekilde nüfuz edemediği orta-alt gelir seviyesindeki yeni kentlilerle iletişime geçmeyi başardı.² Bununla da yetinmeyen Erdoğan kendi siyasi çizgisinin uzağındaki vatandaşlarla da temas kurarak onlara da projelerini anlattı. Erdoğan'ın bu siyaset tarzı ve halkı önceleyen iletişim dili kampanya süresince diğer adaylardan daha fazla öne çıkmasını sağladı.³

Kampanya süreci boyunca İstanbul'un öncelikli sorunlarına yönelik projeler ortaya koyan Erdoğan seçim kampanyasının en başına "Önce İçme Suyu"⁴ sloganını yerleştirdi. Çünkü Erdoğan'a göre her alanda sorunların biriktiği İstanbul'da su meselesi halledildikten sonra diğerlerini çözmek kolaydı. Erdoğan'ın su sorununa ilişkin kısa vadeli projesi Ömerli Barajı'nın kullanılmayan 120 milyon metreküp rezervini mühendislik müdahalesiyle devreye sokmaktı. Uzun vadede ise Melen Suyu Projesi hayata geçirilecekti. Erdoğan sorunun aciliyetini gördüğü ve halkın uzun dönemli vaatlerle zaman kaybetmeye tahammülü olmadığını bildiği için "mağduriyet semtleri" başta olmak üzere altyapı yatırımları tamamlanmaya kadar derhal "Hızır Su Taşıma Filosu" kurulacağını vadetti.⁵

Erdoğan'ın bir diğer önemli projesi ulaşımın rahatlatılmasıyla ilgiliydi. Entegre bir ulaşım planının trafiğin rahatlatılması için önemli olduğunu vurgulayan Erdoğan bu planın başarıya ulaşması adına Boğaz'ın altına bir tüp geçidin yapılmasını kaçınılmaz görmekteydi.⁶ Bunun yanında toplu ulaşım ile ilgili de projeler hazırlayan Erdoğan metro hatlarının genişletileceği ve deniz yolu ulaşımının geliştirileceğinin sözünü verdi.⁷

2. "Tayyip Erdoğan'ın 75 Bin Kişilik Seçim Ordusu", *Milliyet*, 15 Şubat 1994.

3. Nebi Miş ve Abdullah Eren, "Siyasal Partilerin Yerel Seçim Vizyonu: İstanbul Seçimleri", *SETA Analiz*, Sayı: 91, (Mart 2014).

4. *Milliyet*, 6 Şubat 1994.

5. "Hepsinin 'Çek Çak'ları Aynı", *Milliyet*, 17 Mart 1994.

6. "Erdoğan: Boğaz'a Tüp Geçit Yapacağız", *Milliyet*, 8 Mart 1994.

7. *Milliyet*, 13 Mart 1994.

Erdoğan'ın İstanbul'da öncelikleri arasına koyduğu planlardan birisi de konut yetersizliğiyle ilgiliydi. İstanbul'da gecekondular sorununun ziyade konut yetersizliği problemi olduğunu tespit eden Erdoğan'a göre bu sorunun çözümü belediyenin konut üreterek bunu ucuz fiyatlarla ihtiyaç sahiplerine vermesiydi.

Öte yandan 1994 yerel seçimleri döneminde İstanbul'un hayati konularından bir diğeri de çöp sorunu idi. Vatandaş şehrin dört bir yanındaki çöp yığınları ve hava kirliliğinden muzdaripti. Bu soruna yönelik de proje geliştiren Erdoğan hava tahmin istasyonlarıyla hava kirliliğine aniden müdahale edilerek bu sorunun önüne geçileceğini ve modern depolama sistemiyle çöplerin ayrıştırılarak ekonomik değer olarak kullanılacağını beyan etti.

Tüm bu gelişmeler ışığında İstanbul Büyükşehir Belediye Başkanlığı seçiminin kazananı Recep Tayyip Erdoğan oldu. Seçmenle yüz yüze iletişim kurma stratejisine dayanan seçim çalışmalarında insanların kapılarına kadar giderek onlarla iletişim kuran, projelerini anlatan ve hizmet vadeden Erdoğan diğer rakiplerinden kolaylıkla sıyrıldı.⁸ Kazanmasına ihtimal dahi verilmeyen Erdoğan seçimlerde elde ettiği başarıyı görev süresi boyunca da sürdürdü. Bu süreçte vadettiği birçok projeyi gerçekleştirerek İstanbul'un hayati sorunlarını ivedilikle çözüme ulaştırdı. "İstanbul'u kazanan Türkiye'yi de kazanır" iddiasına konu olan şehirde belediye başkanı olarak Erdoğan'ın ortaya koyduğu bu performans sonraki süreçte siyasi hayatında önemli bir miras olarak öne çıktı.

2002 Genel Seçimleri ve AK Parti'nin Kuruluşu

1994'ü izleyen yıllarda Türk siyasi tarihinde son derece önemli gelişmeler yaşandı. Bu süreçte devam eden siyasal, sosyal ve ekonomik sıkıntılar nedeniyle toplum kendisine yeni bir çıkış yolu aramaya başladı. Böylesi bir dönemde belediye başkanlığındaki başarılarıyla iz bırakan Recep Tayyip Erdoğan'ın öncülüğünde kurulan AK Parti toplumun bu arayışı karşısında önemli bir alternatif olarak ortaya çıktı. Lider odaklı siyasi anlayışın hakim olduğu Türkiye'de Erdoğan'ın karşısındaki adayların hemen hepsi toplum tarafından denenmiş ve yıpranmış simalardı. Bununla birlikte söz konusu siyasiler geride kalan süre zarfında toplumun sorunlarına da çözüm üretememişlerdi. Buna karşın Erdoğan daha dinamik bir isimdi ve belediye başkanlığı döneminde yaptıklarıyla yönetim başarısını da ortaya koymuştu. Bu gelişmeler ışığında gerçekleştirilen 2002 genel seçimlerinde yıllardır devam eden koalisyon hükümetleri dönemi son buldu ve Erdoğan öncülüğündeki AK Parti tek başına iktidara geldi.

8. Miş ve Eren, "Siyasal Partilerin Yerel Seçim Vizyonu: İstanbul Seçimleri".

2002 genel seçimleri AK Parti'nin yer aldığı ilk seçim olması hasebiyle önemliydi. Ülkenin birçok alanda ciddi sıkıntılarla karşı karşıya kaldığı bir dönemde iktidara talip olması partiye birtakım sorumluluklar yükledi. Bu doğrultuda AK Parti çözüm bekleyen meselelere ilişkin bir reçete hazırladı ve kamuoyuna sundu. “Her Şey Türkiye için” isimli 2002 genel seçimleri beyannamesinde dokuz ana başlık altında birçok politika alanına yönelik çeşitli vaatler yer aldı. Yerel yönetimlere ise ilgili beyannamenin “Yönetimin Yeniden Yapılandırılması” ana başlığı altındaki “Yerel Yönetimlerin Güçlendirilmesi” alt başlığıyla yer verildi.

Genel seçim beyannamesi olması nedeniyle daha çok merkezi idare ile yerel idareler arasındaki ilişkilerin ne şekilde düzenleneceğine ilişkin konuların yer aldığı bu metinde yerel yönetimlere yönelik dikkat çeken en önemli hususlardan biri “katılma ve iş birliği” vurgusuydu. Öyle ki ilgili metinde katılma ve iş birliği seçme-seçilmeyle bir tutuldu ve bu kavramlara eşit derecede önem atfedildi. Bu doğrultuda “sivil toplumun karar alma süreçlerine katılımının sağlanacağı” vad edilirken “il idarelerinin yeniden yapılandırılması” ve “il genel meclislerinin işlevselleştirilmesi” meseleleri öne çıkarıldı. Ayrıca yerel yönetimlerin mali yönden desteklenerek insan kaynakları ve teknik altyapılarının güçlendirilmesinin üzerinde duruldu. Son olarak yerel yönetimlere eğitim, aile ve kadınlara ilişkin politikalarda sorumluluk verileceği ve yerel yönetimlerin bu alanlardaki çalışmalarının destekleneceği ifade edildi. O dönem seçimlere katılan diğer siyasi partilerin seçim beyannameleriyle kıyaslandığında AK Parti'nin başlangıç niteliği taşıyan seçim beyannamesi çok daha kapsamlı bir vizyon ortaya koyuyordu.⁹

AK PARTİ'NİN 2002 SONRASI YEREL SEÇİM PERFORMANSI

2004 Yerel Seçimleri

2002'de iktidara gelen AK Parti için 2004 yerel seçimleri son derece önemliydi. Nitekim bu seçimler hem iktidara geldikten sonraki süreçte yapılan hizmetlerin seçmen nezdinde bir puanlaması olacak hem de “tam iktidar” olabilmenin önünü açacaktı.¹⁰ Bunun yanında yerel siyaset partinin üzerinde yükseldiği köşe taşlarından biri olduğundan bu seçimler AK Parti için daha da önemli hale geliyordu. Öyle ki 2002'de AK Parti'nin seçmen nezdinde tercih edilmesinin ardında da Recep Tayyip Erdoğan'ın belediye başkanlığı döneminde gösterdiği performans vardı. Bu bağlamda AK Parti'nin 2004 yerel seçimlerinde nasıl bir sonuç elde edeceği merak konusuydu.

9. “Her Şey Türkiye için”, AK Parti 2002 Genel Seçimleri Beyannamesi.

10. Serencan Erciyas ve Ahmet Baykal, “2004'ten 2019'a Yerel Seçimler”, *Kriter*, Sayı: 29, (Kasım 2018).

2002’de kazanılan iktidarın pekişmesi ve kurumsallaşması için 2004 yerel seçimleri AK Parti adına önemliydi. Bu doğrultuda Recep Tayyip Erdoğan’ın belediye başkanlığını kazandığı dönemde uyguladığı seçim stratejisi daha da geliştirilerek temel strateji olarak belirlendi. Buna göre bütün şehirlerde ana kademe, kadın ve gençlik kolları teşkilatlarıyla sahada son derece aktif olan AK Parti yerel yönetimler vizyonunda halkla iletişime ve siyaset sürecine aktif katılıma büyük önem verdi. Bu dönemde “çalınmadık kapı kalmayacak şekilde toplumun neredeyse her kesimine ulaşmaya” çalışılırken somut çözümler içeren vaatlerle seçmene “hizmet belediyeciliği” sözü verildi. Bütün şehirlerde “yerel kalkınma” vurgusuyla seçmenlere çeşitli projeler sunulurken seçmenlerin talepleri de göz ardı edilmedi.

Yerel Kalkınma Vaadi

AK Parti 2004 yerel seçimleri için hazırladığı “Türkiye Karar Verdi: Yerel Kalkınma Başlıyor”¹¹ isimli beyannamesiyle ülkenin içerisinde bulunduğu ekonomik krizin baskılarının nispeten hafifletildiği dönemde yerel kalkınmanın da bir an evvel hayata geçirilmesinin gerekliliğine dikkat çekti. Buna göre parti altyapı, işsizlik, çevre kirliliği, kaynak yönetimi, gecekonduların çözümü, şeffaflık ve katılımcılık gibi temel meseleler üzerinden seçim kampanyası yürüttü. Bunun yanında asli önceliğinin merkezi hükümet desteğiyle yerel yönetimlerin güçlendirilmesi ve yeniden yapılandırılması olduğunu vurguladı.

AK Parti’nin 2004 yerel seçimleri için ortaya koyduğu yerel yönetimler vizyonu dönemin ihtiyaçlarıyla uyumluydu. Zira o dönemde birçok belediye yetki karmaşası, bürokrasi ve mali zayıflık nedeniyle gerekli hizmeti sunamıyor ve nihayetinde vatandaş bu sorunlardan dolayı mağdur oluyordu. Buradan hareketle AK Parti’nin birincil hedefi yerel yönetimlerin yeniden yapılandırılması ve idari-mali yönden güçlendirilmesiydi. Bu sayede ilk olarak yerel yönetimlerin yapısal sorunları ortadan kaldırılacak ve hizmete yönelik planlamaların önü açılacaktı.

İktidarı elinde bulunduran AK Parti’nin kısa sürede ortaya koyduğu performans ve yerel yönetimlere ilişkin vaatleri seçmen nezdinde karşılık buldu ve 2004 yerel seçimlerinin kazananı AK Parti oldu. Uzun yıllar boyunca yerel siyasetin genel siyasetin gölgesinde bırakılması ve şehirlerde hizmet eksikliğine dayalı sorunların ciddi anlamda artması seçmeni doğal olarak AK Parti’ye yönlendirmişti.

11. “Türkiye Karar Verdi: Yerel Kalkınma Başlıyor”, AK Parti 2004 Mahalli İdareler Genel Seçimleri Beyannamesi.

Seçim Sonuçları

2002'den itibaren ardına aldığı rüzgarla yoluna devam eden AK Parti 28 Mart 2004'te gerçekleştirilen ilk yerel seçim sınavını açık ara önde tamamladı. Tüm seçimlerde en yakın rakibi CHP'nin iki katı oy alan AK Parti için bu sonuç daha uzun yıllar devam edecek bir hikayenin seçmen tarafından da kabul edildiği anlamını taşıyordu. Bununla birlikte o dönem için son yıllarda gerçekleştirilen seçimler göz önüne alındığında 2002 ve 2004 seçimleri özelinde seçmen davranışının da değişmeye başladığı dikkati çekti. Öyle ki seçmen uzun yıllar sonra ilk kez bir siyasi partiyi bu denli yüksek oranda ve ikinci kez tercih etti.

TABLO 1. 2004 YEREL SEÇİM SONUÇLARI				
	Belediye Başkanlığı (Yüzde)	İl Genel Meclisi (Yüzde)	Belediye Meclisi (Yüzde)	Belediye Başkanlığı Sayısı
AK PARTİ	40,2	41,7	40,3	1.750
CHP	20,7	18,2	20,6	467
MHP	10,1	10,5	10,5	247
DYP	9,4	10	9,6	388
SHP	4,7	5,2	5	64
SP	4,8	4	4,6	63
ANAP	3	3	2,9	100
DSP	1,9	2,1	2	30
BBP	0,6	1,2	0,7	10
Bağımsız	0	1	0,2	52

Kaynak: Veriler "www.ysk.gov.tr" sitesinden alınmıştır.

Mahalli idarelere ilişkin gerçekleştirilen tüm seçimleri önde kapatan AK Parti il genel meclisi üyeleri seçiminde yüzde 41,67 oranında oy alarak seksen bir ilin yetmiş birinde birinci parti oldu. Seçmenin dörtte birinin katılmadığı bu seçimlerde AK Parti en yakın rakibi CHP'nin iki katından fazla oy aldı. Öte yandan seçimi yapılan 3 bin 208 üyeliğin 2 bin 276'sını AK Parti kazanırken CHP ise AK Parti'nin aldığı üyelik sayısının altıda biri kadar üyeliği ancak elde edebildi. Ayrıca AK Parti il genel meclisi özelinde İç Anadolu ve Karadeniz bölgelerindeki tüm şehirlerden birinci olarak çıkmayı da başardı.

2004'teki büyükşehir belediye başkanlığı seçimini de AK Parti büyük bir farkla önde tamamladı. Öyle ki AK Parti geçerli oyların yüzde 46,07'sini alarak on

iki büyükşehir belediyesi kazanırken ikinci sıradaki CHP yüzde 24,46 oy oranıyla yalnızca iki büyükşehirde galip çıkabildi. Kalan iki büyükşehir belediye başkanlığından birini Demokratik Sol Parti (DSP) diğerini de SHP kazandı. Ancak DSP ve SHP'nin aldığı büyükşehir belediye başkanlıkları parti başarısından çok aday profiliyle ilgiliydi. DSP Türkiye geneli sonuçlara göre yüzde 2,27 oy almasına rağmen aday Yılmaz Büyükerşen sayesinde Eskişehir'i kazandı. SHP ise ittifak halinde olduğu ve seçimlere katılmayan Demokratik Halk Partisi'nin (DEHAP) desteğiyle Diyarbakır'da galip geldi.

2004 yerel seçimlerinin bir diğer ayağı olan belediye başkanlığı seçimlerinin de kazananı AK Parti oldu. Tüm il (merkez), ilçe ve belde belediyelerini kapsayan bu seçimlerde AK Parti geçerli oyların yüzde 40,19'unu alarak 1.750 belediye başkanlığı elde etti. AK Parti bu seçimde büyükşehirler haricindeki altmış beş şehirden kırk altısının merkez belediyesini alırken seksen bir ilin tamamında –ilçe veya belde düzeyinde– en az bir belediye başkanlığı elde etmeyi başardı. Öte yandan AK Parti'nin ardından ikinci sırada yer alan CHP ise yüzde 20,72 oy oranıyla 467 belediye başkanlığı kazanabildi. Yine bu seçimde DYP yüzde 9,42 oy oranıyla 388 belediye başkanlığı elde ederken MHP yüzde 10,14'le 247 belediye başkanlığı kazandı.

Seçim Sonrası

Seçimlerin ardından AK Parti hükümeti yerel yönetimlerin yeniden yapılandırılmasına yönelik bazı adımlar attı. Bu doğrultuda Belediye Kanunu, Büyükşehir Belediye Kanunu ve İl Özel İdare Kanunu'nu yenileyen AK Parti bu düzenlemelere ek olarak Mahalli İdare Birlikleri Kanunu'nu da çıkardı.

Yine söz konusu dönemde il özel idarelerine il genel meclisi başkanını seçme hakkı verilerek yerel yönetim meclisleri güçlendirildi. Bunun yanında yerel yönetim meclisleri ve ihtisas komisyonlarına sivil toplum temsilcileri, muhtarlar, üniversite ve meslek odalarının temsilcilerinin katılımına ve buralarda siyasi parti gruplarının temsiline imkan sağlandı. Bu sayede yerel meclislerin güçlenmesini ve demokratikleşmesini sağlayan AK Parti katılımcılığı da yerel yönetimlerin başat unsurlarından biri haline getirdi. Öte yandan gençlik ve kadın meclisleri yasal statüye kavuşturuldu. Bu sayede yerel gençlik meclislerinin de karar alma süreçlerinde söz sahibi olması temin edildi.

AK Parti'nin 2004 seçimleri sonrasında yerel yönetimlerde ortaya koyduğu bu performans "AK Parti belediyeciliği" için son derece önemliydi. Seçimleri izle-

yen yıllarda ekonomik krizin etkileri büyük oranda ortadan kaldırılırken bu gelişmeler yerel yönetimlere de olumlu yansdı.

2009 Yerel Seçimleri

2004 yerel seçimlerinin ardından farklı alanlarda konumlanan çeşitli vesayet odakları kendi çıkarları uğruna seçilmiş iktidarı yıpratmak ve siyaset üzerindeki tahakkümünü sürdürmek adına bazı eylemlerde bulundu.¹² Bu girişimlerin AK Parti iktidarındaki ilk ve önemli yansımalarından biri 2007'deki cumhurbaşkanı seçimi sürecinde yaşandı. "367 krizi" olarak Türk siyasi tarihinde yerini alan bu gelişme hem erken seçim hem de referandum sandığını milletin önüne getirdi.¹³ Ancak seçmen meşru iktidara yönelik ortaya konan engellemelere karşı istikrardan yana tavır aldı ve her iki seçimde de AK Parti'nin yanında konumlandı. Öyle ki AK Parti 2002 genel ve 2004 yerel seçimlerine kıyasla oldukça yüksek bir oy oranına ulaştı. AK Parti'nin toplumdan aldığı desteğin giderek artmasıyla vesayet odakları bu kez eski Türkiye'nin alışıldık senaryolarından birini sahneye koydu ve başörtüsü meselesi üzerinden laiklik tartışmalarını yeniden gündeme getirdi. Bu doğrultuda AK Parti'ye "laikliğe aykırı fiillerin odağı haline geldiği" gerekçesiyle kapatma davası açıldı¹⁴ ve o dönemki Başbakan Recep Tayyip Erdoğan başta olmak üzere dönemin Cumhurbaşkanı Abdullah Gül dahil yetmiş bir kişinin beş yıl süre ile siyasetten uzaklaştırılması istendi.

Kurulduğu günden itibaren gerçekleştirilen tüm seçimleri her defasında oyunu artırarak kazanan AK Parti'ye açılan kapatma davası ülke siyasetinin kilitlenmesine neden oldu. Anayasa Mahkemesi Temmuz 2008'de partinin temelli kapatılmaması fakat Hazine yardımının belirli bir oranda kesilmesi kararını verdi.¹⁵

Demokratik yollarla seçilen meşru iktidara yönelik bu vesayet girişimi ve 2008 sonunda ortaya çıkan küresel ölçekli ekonomik kriz 2009 yerel seçimlerine gidilirken ülke siyasetinin ana gündem maddeleriydi. Öte yandan genel siyasete ilişkin meselelerin gündeme hakim olması nedeniyle yerel seçimler arka planda kaldı. Yerel seçim süreçlerinde genel siyasete ilişkin konuların yerel siyasetin önüne geçmesi yeni bir durum olmasa da seçmen bu yaklaşımdan son derece rahatsızdı. Nitekim 2004'te gerçekleştirilen yerel seçimlerde AK Parti'ye yönelik halk desteğinin ardında da partinin o dönem ortaya koyduğu yerel yönetimler

12. Fahrettin Altun, "Değişim ve Statüko Kısacasında AK Parti", *SETA Analiz*, Sayı: 6, (Mart 2009).

13. "367 Krizi ve Halkın Demokrasi Dersi", *Yeni Şafak*, 22 Mart 2017.

14. "AK Parti'ye Kapatma Davası Açıldı", *Haber 7*, 14 Mart 2008.

15. "AK Parti Kapatılmasının Kararı Çıktı", *Milliyet*, 30 Temmuz 2008.

vizyonu etkiliydi. Çünkü seçmen yereli ilgilendiren bir seçim sürecinde yerele ilişkin konuların gündeme gelmesini arzuluyordu. Yaşanan tüm gelişmelere rağmen AK Parti seçmenin yereldeki taleplerinin farkındaydı ve mümkün ölçülerde yerel siyasete ilişkin bir kampanya süreci yürütmeye çalıştı. Bu doğrultuda AK Parti 2009 yerel seçimleri için hazırlanan beyannamesinde “marka şehirler” vizyonunu ortaya koydu.

Seçim Beyannamesinde Öne Çıkan Hususlar

AK Parti'nin 2009 yerel seçimlerine yönelik hazırladığı “AK Belediyeler Marka Şehirler” isimli seçim beyannamesi “İşimiz Hizmet Gücümüz Millet” sloganıyla kamuoyuna sunuldu. Beyannamenin Recep Tayyip Erdoğan tarafından kaleme alınan giriş bölümü son derece dikkat çekiciydi. “Siyaset Yerelde Başlar” başlıklı bu bölümde Recep Tayyip Erdoğan yerelde başarı sağlamanın AK Parti için genel siyasetteki başarının ön koşulu olduğunu ifade ediyordu. Öte yandan bu yaklaşım Erdoğan'ın 1994'teki belediye başkanlığından beri ortaya konan anlayışla da örtüşmekteydi. AK Parti'nin bu alanda elde ettiği başarılar üzerinden yükseldiği hatırlandığında Erdoğan'ın “Siyaset Yerelde Başlar” mottosu daha da anlam kazanmaktaydı.

AK Parti 2009 seçim beyannamesinde yerel yönetimler vizyonunu “yaşanabilir, yaşam kalitesi yüksek, ulusal ve uluslararası ilişki kurma kapasitesi artan kentler oluşturmak” ifadesiyle ortaya koydu. İlgili metinde partinin misyonu da “insan merkezli ve hizmet odaklı çalışmak” olarak belirtildi. Ayrıca partinin yerel yönetimlerdeki temel ilke ve politikaları “Adalet, Dürüstlük, Yönetişim (Şeffaflık-Katılımcılık-Denetlenebilirlik-Hesap Verebilirlik), Planlı ve Etkin Yönetim, Kaliteli Hizmet, Sürdürülebilirlik, İşbirliği ve Koordinasyon, Kentlilik Bilinci ve Bilgiye Dayalı Yönetim” olmak üzere dokuz başlık halinde sunuldu.¹⁶

Beyannameye AK belediyecilik anlayışının temelini “yerel halkın beklenti ve taleplerini yerine getirmek ve onların yaşamlarını kolaylaştırıcı çalışmalar yapmak” olduğu vurgulanırken seçmene “dürüst, adil ve şeffaf yönetim” vaadinde bulunuldu. Öte yandan parti bu seçimlerde “AK belediyecilik” kavramını kullanmaya başlarken bu terimi “kamu kaynaklarını etkin ve verimli kullanan hesap sorulabilir bir yönetim anlayışı” olarak tanımladı.

Öte yandan AK Parti'nin 2009 yerel seçim kampanya yönetimi de ortaya koyduğu esaslar itibarıyla dikkat çekiciydi. Buna göre parti adaylarına birtakım uyarı ve hatırlatmalarda bulunurken adaylardan rakipleriyle ilgili karalayıcı, küçük dü-

16. “AK Belediyeler Marka Şehirler”, AK Parti 2009 Mahalli İdareler Genel Seçimleri Beyannamesi.

şürücü ve gerçek dışı beyanlardan kaçınılması konusunda özenli davranmalarını istedi. Bunun yanında polemiklerden uzak durulması ve hizmet-proje odaklı bir kampanya süreci yürütülmesi talep edildi. Kampanya yönetiminde çevre duyarlılığı konusuna da yer veren AK Parti kirlilik ve israfa engel olunması noktasında da adaylarına bazı hatırlatmalarda bulundu. Ayrıca yerel demokrasiyi güçlendirmek adına seçimlerin kavga ve düelloya dönüştürülmemesi gerektiği üzerinde duran AK Parti kimlik siyaseti ve ayrımcılığa karşı bir strateji ortaya koydu.

Özetle ilgili beyannameye yerel yönetimlere ve daha özelde belediyelere ilişkin temel ilkeler üzerinde duran AK Parti bu seçim itibarıyla “AK belediyeçilik” kavramını öne çıkardı. Geride kalan süre zarfında uygulanan hizmet ve politikalarla hareketle kendi vizyonunu bu kavram üzerinden somutlaştıran AK Parti yerel siyaseti demokrasinin ve genel siyasetin ön koşulu olarak konumlandırdı ve yerel yönetimlere ilişkin kapsamlı bir vizyon ortaya koymaya çalıştı. Öte yandan AK Parti’nin bu beyannameinde öne çıkardığı hususlar dönemin öne çıkan yerel yönetimler yaklaşımlarıyla da uyumluydu. Bulunduğu dönemin gereklilikleri noktasında günceli yakalayabilmesi partinin yerel yönetim vizyonunu daha nitelikli hale getirebilmesine olanak sağladı.

AK Parti’nin “İşimiz Hizmet, Gücümüz Millet” sloganıyla seçmene sunduğu “marka şehirler” vizyonuna karşılık muhalefet partileri etkili bir vizyon ortaya koymadı ve seçmenin taleplerinin aksine genel siyasete ilişkin konular üzerinden iktidara yüklenmeyi tercih etti. Bu gelişmeler neticesinde gidilen 29 Mart 2009 yerel seçimlerinin de kazananı –bazı kayıplar yaşanmasına rağmen– AK Parti oldu.

Seçim Sonuçları

AK Parti 2004 yerel seçimlerindeki gibi 2009’da da ipi en önde göğüsleyen parti oldu. Bu bağlamda yüzde 85,19’luk katılım oranıyla gerçekleştirilen il genel meclisi üyelikleri seçiminde geçerli oyların yüzde 38,39’unu alan AK Parti 1.889 üyelik kazandı. AK Parti’nin 2004 seçimlerine kıyasla hem oy oranı hem de üyelik sayısında kayıplar yaşamasına rağmen en yakın rakibi CHP’nin üç katından fazla üyelik kazanması bu seçimlere ilişkin önemli sonuçlardan biriydi.

On dokuz siyasi partinin katıldığı 2009 yerel seçimlerinde AK Parti’nin birinci olduğu bir diğer alan da büyükşehir belediye başkanlıklarıydı. Toplamda on altı büyükşehir belediyesi için yüzde 83,17’lik katılım oranıyla gerçekleştirilen bu seçimlerde AK Parti yüzde 42,19 oranında oy elde ederek on büyükşehir belediye başkanlığını aldı. Buna karşın 2004 yerel seçimlerinde kazanılan Adana Büyükşehir Belediye Başkanlığını MHP’ye, Antalya Büyükşehir Belediye Başkanlığını da CHP’ye kaybetti.

TABLO 2. 2009 YEREL SEÇİM SONUÇLARI

	Belediye Başkanlığı (Yüzde)	İl Genel Meclisi (Yüzde)	Belediye Meclisi (Yüzde)	Belediye Başkanlığı Sayısı
AK PARTİ	38,64	38,39	38,16	1.442
CHP	24,70	23,08	24,84	503
MHP	16,50	15,97	16,64	483
SP	5,37	5,2	5,64	80
ANAP	0,61	1	0,63	16
DSP	2,87	2,85	2,95	60
BBP	1,19	2,36	1,58	20
DP	3,62	3,84	3,68	148
DTP	5,16	5,7	5,26	96
Bağımsız	0,74	0	0,14	45

Kaynak: Veriler “www.ysk.gov.tr” sitesinden alınmıştır.

2009 yerel seçimlerinin bir diğer ayağı belediye başkanlıkları seçiminde de oy kaybı yaşamasına rağmen kazanan AK Parti oldu. Tüm il (merkez), ilçe ve belde belediyelerini kapsayan bu seçimlerde geçerli oyların yüzde 38,64’ünü alarak 1.442 belediye başkanlığı kazandı. AK Parti bu seçimdeki en önemli kaybını büyükşehirler haricindeki şehirlerin merkez belediyelerinde yaşadı. Bir önceki seçimde büyükşehirler haricindeki altmış beş şehirden kırk altısının merkez belediyesini alan AK Parti bu seçimlerde otuz beş şehrin merkez belediyesini elde edebildi.

2009 yerel seçimlerine ilişkin yukarıda detayları verilen sonuçlar seçime katılan ve belirli bir ölçüde üzerinde oy almış her parti için ayrı mesajlar içeriyordu. Bu doğrultuda 2009 yerel seçimlerinde seçmen bir kez daha tercihini büyük oranda AK Parti’den yana kullanırken türlü yollarla vesayet rejimini diri tutmaya çalışan bazı çevrelere de çok net bir mesaj verdi. Bunun yanında seçmen AK Parti’ye de mesaj vermeyi ihmal etmedi. Kuruluşundan itibaren girdiği tüm seçimlerde önemli bir seçmen desteği yakalayan AK Parti ilk kez bu seçimlerde –büyük bir oranda olmasa da– oy kaybı yaşadı. Bu sonuç kamuoyunda seçmenin AK Parti’ye rehavete kapılmaması ve eski Türkiye’nin siyaset tarzı olan ideolojik-hizmet üretmeyen yaklaşımlardan uzak durması gerektiğini hatırlatmak istediği bir mesaj olarak değerlendirildi.¹⁷ Dönemin Başbakanı Recep Tayyip Erdoğan sonuçlardan memnun olmadığını ancak seçmenin verdiği mesajı aldıklarını şu ifadelerle dile getirdi:

17. “1 Seçim, 25 Ders, 13 Gerçek!”, NTV, 31 Mart 2009.

Bu akşam sayımlar bittikten sonra neticelenecek olan seçimin sonucundan da tabii ki mesajı alacak, ona göre, bundan sonraki süreçte dersimizi daha farklı şekilde çalışmaya devam edeceğiz.¹⁸

2014 Yerel Seçimleri

30 Mart 2014'teki yerel seçimler AK Parti döneminde gerçekleştirilen diğer iki yerel seçime kıyasla daha önemliydi. Seçim öncesinde yaşanan gelişmeler 2014 yerel seçimlerini farklı bir hüviyete büründürdü. Bu seçimler özelinde yaşananlar ve muhtemel sonuçlar Türkiye'nin gelecek yıllarının nasıl olacağına dair önemli ipuçları vereceğinden son derece kritikti. Dolayısıyla bu denli öneme sahip bir seçimin yalnızca yerel siyaset perspektifiyle gündemde yer alması mümkün olmadı.

Kürt meselesinin çözümüne yönelik başlatılan Çözüm Süreci inisiyatifi, 2013 ortasında meydana gelen Gezi Parkı Şiddet Eylemleri ve 2013 sonunda FETÖ tarafından gerçekleştirilen 17-25 Aralık darbe girişimi nedeniyle 30 Mart 2014 yerel seçim süreci toplum ve siyaset açısından gergin bir atmosferde seyretti.¹⁹ Bu süreçte muhalefet partileri tüm seçim stratejilerini AK Parti ve Erdoğan karşıtlığı üzerinden kurgulayarak salt bir iktidar eleştirisiyle seçmeni ikna etmeye çalıştı. Buna karşın AK Parti bir yandan söz konusu iddia ve gelişmelerin aslını seçmene aktarmaya çalışırken diğer yandan yerel yönetimlere ilişkin hizmet odaklı bir kampanya yürüttü.

Seçim Beynamesinde Öne Çıkan Hususlar

AK Parti'nin 2014 yerel seçimleri için hazırladığı "Büyük Medeniyet Yolunda: İnsan-Demokrasi-Şehir" isimli beyanname partinin o güne kadar yerel yönetimlere ve daha özelde belediyelere ilişkin ortaya koyduğu en kapsamlı belgeydi. "Katılımcı Belediyecilik", "Kültürel Belediyecilik", "Sosyal Belediyecilik", "Çevre Dostu Belediyecilik" ve "Hizmet Belediyeciliği" ana başlıklarıyla konuya dair oldukça kapsamlı bir vizyon belgesi olan bu beyanname AK Parti'nin yerel siyaset anlayışını bütünüyle göstermesi bakımından da son derece önemliydi.

AK Parti'nin yerel yönetim vizyonunun tanımlandığı bu beyannamenin giriş bölümünde "belediyecilik, millete hizmetin ilk kapısı" olarak ifade edildi. Yine aynı bölümde partinin yerel yönetim vizyonunun temel kavramının "medeniyet" olduğu vurgulanırken öncelikli hedefinin "kimlikli ve kişilikli şehirler oluşturarak insan dostu şehir anlayışını hakim kılmak" olduğu belirtildi.

18. "Erdoğan: 'Sonuçlar Beni Tatmin Etmedi'", *Hürriyet*, 30 Mart 2009.

19. Necdet Özçelik ve Nebi Miş, *Türkiye'deki Seçim Süreçlerinde PKK'nın Silahlı Eylem Stratejileri*, (SETA Rapor, İstanbul: 2018).

Şehir yönetiminin bir anlamda ülke yönetimi olarak da yorumlanabileceği düşüncesinden hareketle AK Parti katılımcı, sorumlu ve demokratik belediyeçilik anlayışının yerel yönetimlerdeki ana yaklaşımı olduğunu beyan etti. Bunun yanında partinin yeni dönemdeki hedefi şehirleri bu beyannamede ana başlıklar olarak sunulan beş hizmet alanında “insan dostu, çevre dostu, estetik, katılımcı ve müreffeh” marka şehirler haline getirmek olarak ortaya kondu.

TABLO 3. AK PARTİ 2014 YEREL YÖNETİMLER VİZYONU

KATILIMCI BELEDİYEÇİLİK	KÜLTÜREL BELEDİYEÇİLİK	SOSYAL BELEDİYEÇİLİK	ÇEVRE DOSTU BELEDİYEÇİLİK	HİZMET BELEDİYEÇİLİĞİ
Yerel Yönetimlerin Güçlendirilmesi	Estetik Şehirler	Sosyal Yardım ve Hizmetler	Temiz ve Sürdürülebilir Çevre	Altyapı Hizmetleri
Akıllı Belediyeçilik	Kültürel Hizmetler	Yerel Yönetimlerde Kadın Vizyonu	Atık Su Arıtma	Toplu Konut
Mahalli İdare Birlikleri	Turizm	Gençlik ve Spor	Katı Atıklar	İmar ve Planlama
Büyükşehir Belediyeçiliği ve Yeni Büyükşehir Belediyeleri Kanunu	Vakıflar	Engelsiz Şehirler	Temiz Denizler	Kentsel Dönüşüm
Şehir Güvenliği			Temiz Hava	Yapı Denetimi
Büyük Şehirlere Göç			Su İşleri	Özel Çevre Koruma Bölgeleri ve Sit Alanları
			İçme Suyu Projeleri	Coğrafi Bilgi Sistemleri
			Temiz Enerji Kaynakları	Çevreci Ulaşım
			Ormançılık	Bölgesel Kalkınma
			Afetlere Hazırlık	GAP-KOP-DAP DOKAP-SODES
				Kalkınma Ajansları
				Yatırım Destek Ofisleri
				İş ve Yatırım Ortamının Geliştirilmesi
				Organize Sanayi Bölgeleri
				Bilim Merkezleri
				Gıda, Tarım ve Hayvancılık

Kaynak: “Büyük Medeniyet Yolunda: İnsan-Demokrasi-Şehir”, AK Parti 2014 Mahalli İdareler Genel Seçimleri Beyannamesi.

Geçmiş dönemlerde olduğu üzere bu beyannamede de AK Parti yönetim alanındaki güncel yaklaşımları takip etti ve bu doğrultuda güncel hizmet alanlarına yer verdi. Beyannamede “akıllı belediyeçilik”, “şehir güvenliği”, “göç”, “estetik”, “temiz ve yenilenebilir enerji kaynakları”, “çevreci ulaşım” gibi daha birçok konu başlığı yer aldı.

Seçim Sonuçları

Gezi Parkı Şiddet Eylemleri ve 17-25 Aralık darbe girişimi sonrasında gerçekleştirilen seçimlerin kazananı tüm girişimlere rağmen AK Parti oldu. Türkiye tarihinde özellikle 28 Şubat ve öncesinde düzenlenen darbelerdeki dezenformasyon ve senaryoları iyi bilen “tecrübeli seçmen” bu girişimlere aldırış etmedi.²⁰ Bu seçimlerde hemen her parti oyunu belirli oranda yükseltirken en dikkat çeken artışın sahibi AK Parti’ydi. 2009 yerel seçimlerinde oy kaybı yaşayan parti hem o seçimin sonuçlarından çıkardığı dersler hem de genel siyasetin seyrinin etkisiyle katıldığı üçüncü yerel seçimde o güne kadarki en yüksek oranlara ulaştı.

Öte yandan 2012 sonunda çıkarılan 6360 sayılı Büyükşehir Belediye Kanunu ile on dört il belediyesi büyükşehir belediyesine dönüştürüldü. Yine ilgili yasayla birlikte büyükşehirlerde il özel idareleri ve ilk kademe belediyeleri kaldırılırken köyler mahallelere dönüştürüldü. İl özel idarelerinin kapatılmasıyla birlikte büyükşehir belediye meclisleri il düzeyinde tek yerel meclis haline geldi. Yapılan bu değişiklikler sonrası gerçekleştirilen ilk yerel seçim olan 2014 seçimlerinde söz konusu değişiklikler nedeniyle geçmiş yerel seçimlerden farklı istatistikler ortaya çıktı.

2014’ten önceki son iki yerel seçimde (2004 ve 2009) il genel meclisi üyeliği partilerin ülke genelinde elde ettiği sonucu görmek açısından anlamlı veriler sunuyordu. Ancak 6360 sayılı Büyükşehir Belediye Kanunu sonrası büyükşehirlerde il özel idareleri kapatılınca il genel meclis üye sayısı da çok ciddi oranda düştü. Öyle ki 2004 yerel seçimlerinde 3 bin 208 il genel meclis üyeliği için oylama yapılırken 2009 yerel seçimlerinde bu rakam 3 bin 281’e çıkarılmıştı. Ancak 2014 yerel seçimlerinde yalnızca 1.251 il genel meclisi üyeliği için oylama yapıldı. Bu seçimlerin kazananı yüzde 45,43’lük oy oranıyla en yakın rakibi MHP’nin iki katından fazla oy alan AK Parti oldu. AK Parti 1.251 il genel meclisi üyeliğinin 779’unu kazanırken MHP yalnızca 174 üyelik elde etti. Öte yandan bu seçimlerde dikkat çeken bir diğer parti olan Barış ve Demokrasi Partisi (BDP) ise yüzde 7,73 oy oranıyla 128 üyelik aldı.

20. Markar Esayan, “30 Mart’a Doğru Adalet ve Kalkınma Partisi”, *SETA Analiz*, Sayı: 89, (Mart 2014).

TABLO 4. 2014 YEREL SEÇİM SONUÇLARI

	Belediye Başkanlığı (Yüzde)	İl Genel Meclisi (Yüzde)	Belediye Meclisi (Yüzde)	Belediye Başkanlığı Sayısı
AK PARTİ	43,13	45,43	42,87	800
CHP	26,45	16,87	26,34	226
MHP	17,76	20,71	17,82	166
BDP	4,18	7,73	4,16	97
HDP	2,01	0,38	2,12	0
SP	2,84	3,31	2,84	27
BBP	1,42	2,28	1,51	6
Bağımsız	0,25	0	0,12	5

Kaynak: Veriler “www.ysk.gov.tr” sitesinden alınmıştır.

2014 yerel seçimlerinin belki de en önemli ayağı büyükşehir belediye başkanlığıydı. Öyle ki 2012’de kurulan on dört büyükşehirle birlikte sayıları otuz olan büyükşehir belediyeleri siyasi partiler için ayrı bir öneme sahipti. Yüzde 89,48 gibi çok yüksek bir katılım oranıyla gerçekleştirilen bu seçimlerin kazananı açık ara AK Parti oldu. Türkiye genelinde büyükşehirler için kullanılan geçerli oyların yüzde 45,54’ünü alan AK Parti otuz büyükşehir belediyesinin on sekizini kazanarak büyük bir başarı elde etti. Zira AK Parti bu seçimlerdeki en yakın rakibi CHP’nin üç katı kadar başkanlık kazanırken CHP yalnızca altı büyükşehir belediyesi alabildi. Diğer büyükşehir belediyelerinin ise üçünü MHP, ikisini BDP ve birini de seçimlere Mardin’den bağımsız aday olarak giren Ahmet Türk kazandı. AK Parti’nin büyükşehirler özelinde elde ettiği bu sonuç ilgili şehirlerdeki nüfus göz önüne alındığında Türkiye geneli fotoğrafı görmek açısından da oldukça önemliydi.

2014 yerel seçimlerinin bir diğer ayağı olan belediye başkanlığında da diğer seçimlerden farklı bir sonuç ortaya çıkmadı. 6360 sayılı Büyükşehir Belediye Kanunu sonrası sayıları 2 bin 903’ten 1.351’e düşen belediye başkanlıkları (büyükşehir belediye başkanlıkları haricindeki tüm belediye başkanlıkları) için yapılan bu seçimlerde AK Parti yüzde 43,13’lük oy oranıyla 800 belediye başkanlığı kazandı. CHP ise yüzde 26,45’lik oy oranıyla 226 belediye başkanlığı alabildi. Seçimde nispeten başarı yakalayan diğer iki partiden MHP yüzde 17,76 oranındaki oyuyla 166 belediye başkanlığı elde ederken BDP de yüzde 4,18’lik oy oranıyla 97 belediye başkanlığı kazandı.

2014 özelinde dikkat çeken seçimlerden biri de belediye meclis üyelikleriydi. 6360 sayılı Kanun değişikliği sonrası daha da önemli hale gelen ve büyükşehirlerde tek yerel meclis konumuna yükselen belediye meclisleri için gerçekleştirilen bu seçimlerin de kazananı –diğer üç seçimde olduğu gibi– AK Parti’ydi. Yüzde

89,15'lik katılım oranıyla 43 milyon 543 bin 717 seçmenin oy kullandığı bu seçimlerde AK Parti yüzde 42,87'lik oy oranıyla 20 bin 500 belediye meclis üyeliğinin 10 bin 530'unu kazanmayı başardı. Bu seçimlerde AK Parti'yi takip eden parti de yine CHP'yd. CHP yüzde 26,34'lük oy oranıyla 4 bin 161 belediye meclis üyeliği kazanırken MHP 1.351 ve BDP 1.432 belediye meclis üyeliği elde etti.

Kaynak: Veriler "www.ysk.gov.tr" sitesinden alınmıştır.

31 MART'A DOĞRU AK PARTİ

AK PARTİ'NİN SEÇİM STRATEJİSİNİ ŞEKİLLENDİREN DİNAMİKLER

Cumhur İttifakı

Cumhurbaşkanlığı hükümet sistemine geçildikten sonra Türkiye'de mevcut siyasal alan bir değişim ve dönüşüm sürecine girmiştir. Oluşum sürecindeki yeni siyasal alan yeni dinamikleri de beraberinde getirmektedir. Hiç şüphesiz siyasal alanın dönüşümüne ilişkin en önemli ve öne çıkan dinamik ise siyasal partiler arasındaki seçim ittifaklarıdır.²¹

Seçim ittifakları meselesi ilk olarak 24 Haziran milletvekili genel ve cumhurbaşkanı seçimleri öncesinde gündeme geldi. Yeni hükümet sistemi yasama ve yürütmenin uyum içerisinde çalışabilmesi, siyasal istikrarın sürdürülmesi ve olası tikanıkların önüne geçilmesi adına siyasal partiler arasında iş birliğini zorunlu kıldı. Bu doğrultuda söz konusu seçimler öncesinde AK Parti ve MHP bir araya gelerek 15 Temmuz sonrasında ortaya koydukları birlikteliği resmi bir seçim ittifakına dönüştürdü. Adına "Cumhur İttifakı" denilen bu iş birliğine karşın muhalefet partileri de bir araya gelerek "Millet İttifakı"nı kurdu. Bu ittifaklar ilk sınavını 24 Haziran seçimlerinde verdi ve seçimlerin kazananı Cumhur İttifakı oldu. Cumhurbaşkanı seçiminin kazananı Cumhur İttifakı'nın ortak adayı Recep Tayyip Erdoğan olurken milletvekili genel seçimlerinin kazananı da Cumhur İttifakı'y-

21. Nebi Miş ve Hazal Duran, "24 Haziran Seçim Sonuçları Analizi", *SETA Analiz*, Sayı: 250, (Temmuz 2018).

di. Seçim sonrasında ülke siyasetinin gündemi 31 Mart 2019'da gerçekleştirilecek yerel seçimlere odaklanmıştır. Zira 31 Mart yerel seçimleri mahiyeti itibarıyla her siyasi parti için önem taşımaktadır. Bu nedenle her siyasi parti bu seçimlere ayrı bir anlam yüklemektedir. Cumhuriyet İttifakı'nda yer alan AK Parti ve MHP için bu yerel seçimlerden zaferle ayrılmak Cumhurbaşkanlığı hükümet sisteminin pekişmesi açısından son derece elzemdir. Aksi bir sonuç yeni sistem henüz tam anlamıyla kurumsallaşmadığı için sistemin tartışmaya açılmasına neden olabilir. Bunun yanında İstanbul ve Ankara gibi büyükşehirlerin kaybedilmesi Millet İttifakı'nda yer alan partiler için bir sonraki seçime giden süreçte motivasyon sağlayabilir. Tüm bu nedenlerden hareketle resmî yette mümkün olmasa da AK Parti ve MHP 31 Mart yerel seçimlerinde de Cumhuriyet İttifakı'nı sürdürme kararı almıştır. Buna karşın Millet İttifakı da AK Parti ve Erdoğan karşıtlığı etrafında birleşerek iş birliklerini devam ettirmiştir.

Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi

AK Parti sistemi tanıttığı dönemde ve sonrasındaki 24 Haziran seçimleri sürecinde yerel yönetimler vizyonunu da geliştirmeyi ihmal etmedi. Buna göre parti hazırladığı yedi başlıktan oluşan seçim beyannamesinin bir bölümünü “Çevre, Şehircilik ve Yerel Yönetimler” konusuna ayırdı.

TABLO 5. AK PARTİ'NİN YENİ BELEDİYECİLİK ANLAYIŞI	
Çevrenin ve Doğal Kaynakların Korunması	Kentsel Dönüşüm ve Konut
Çevre ve Doğal Kaynak Yönetimi	Kentsel Altyapı
Küresel Isınma ve İklim Değişikliği	Afet Yönetimi
Şehircilik ve Yerel Yönetimler	Refahın Bölgelere Dengeli Dağılımı
Yeni Belediyecilik Anlayışı	Bölgesel Gelişme
Mekan Planlaması ve İmar	Kırsal Kalkınma

Kaynak: “Güçlü Meclis Güçlü Hükümet Güçlü Türkiye”, AK Parti 2018 Cumhurbaşkanlığı Seçimleri ve Genel Seçimler Beyannamesi.

Beyannamenin ilgili bölümündeki başlıklara bakıldığında Türkiye'nin şehirlerdeki öncelikli sorun alanlarına dair konuların yer aldığı görülmektedir. Geçmişteki klasik yerel yönetim yaklaşımlarının aksine sonuç ve hizmet üretecek bir vizyonun ortaya konmaya çalışıldığı bu beyannamede Cumhurbaşkanlığı hükümet sistemi ile yerel yönetimlerin daha da güçleneceği ve yetki-sorumluluk alanlarının genişleyeceği vurgulanmıştır.

Belediyecilik konusunda Erdoğan'ın 1994'teki İstanbul Büyükşehir Belediye Başkanlığı döneminin merkeze alındığının vurgulandığı 24 Haziran beyannamesinde belediyecilik alanındaki bu tecrübenin güncel yaklaşımlarla harmanlanarak daha

da geliştirileceği vaadinde bulunulmuştur. Yine bu beyannamede AK Parti Tablo 5'te yer verilen birçok başlıkta çeşitli hizmet alanlarına yönelik projelerden bahsetmiştir.

AK Parti ilgili beyannamede “yeni şehircilik vizyonu” adını verdiği yerel yönetimler yaklaşımını “insan odaklı, doğal kaynaklarını koruyan, iklime duyarlı, enerji etkin, tarihi ve kültürel mirasını gözeten, yöresel ve yatay mimari esaslı, dönüşüm fırsatını değerlendirerek şehirlerimizi afetlere hazır hale getiren, katılımcı, şeffaf, çözüm odaklı, akıllı şehir konseptli ve yenilikçi” ifadeleriyle tanımlamıştır. Bu doğrultuda yeni dönemdeki hedefin “dünyayla yarışan ve medeniyetimizi yansıtan şehirler” inşa etmek olduğu vurgulanmıştır.

Seçim Kampanyası

AK Parti 31 Mart yerel seçimlerine yönelik hazırladığı “Gönül Belediyeciliği”²² isimli seçim manifestosunu Ocak 2019 sonunda “Tevazu, Samimiyet ve Gayret ile Memleket İş Gönül İş” sloganıyla kamuoyuna sundu.

Manifestoda özellikle Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın 1994'teki belediye başkanlığı döneminden bugüne dek neler yapıldığına yer verilirken söz konusu süreçte belediyecilik anlayışının nasıl dönüştüğü ve geliştiği ortaya konmuştur. 31 Mart seçimlerine yönelik hedefin ise “yeni bir heyecanla, yeni bir vizyonla, kimi tecrübeli, kimi yeni ama birikimli ve vizyoner isimlerle şehirlerimizi daha ileriye taşımak” olduğu ifade edilmiştir. Bu doğrultuda tüm şehirler için kısa, orta ve uzun vadeli strateji belgelerinin hazırlanacağı ve bu süreçlerin takibi için Cumhurbaşkanlığı bünyesinde bir izleme-değerlendirme sistemi kurulacağı vadedilmiştir.

Şehirlere ilişkin “ilkesiz, işlevsiz ve denetimsiz” planlamanın ortadan kaldırılacağı vaadinde bulunan AK Parti şehirlerin “insan fitratına uygun, medeniyet ve kültür değerlerimizle yeniden yoğrulmuş” bir şekilde daha çok hizmetle donatılacağına da sözünü vermiştir. Bu noktada klasik belediye hizmetlerinin artık bir başarı ölçüsü olmaktan çıktığını vurgulayan AK Parti bugün itibarıyla daha vizyoner hizmetlerin ve gönül belediyeciliğinde ne kadar mesafe katedildiğinin kendisi için daha önemli olacağını beyan etmiştir.

Yeni dönemdeki belediyecilik anlayışını “Gönül Belediyeciliği” manifesto-suyla duyuran AK Parti geçmiş yerel seçim beyannamelerinden farklı olarak daha bütüncül ve makro ölçekli bir yaklaşım ortaya koymuştur. On bir başlığın yer aldığı manifestoda bugün itibarıyla kentlerde yaşanan sıkıntıların ve vatandaş taleplerinin öncelendiği göze çarparken geçmişte olduğu gibi yine belediyecilik ve şehircilik alanındaki yenilikçi yaklaşımların da önemsendiği dikkat çekmektedir.

22. “Gönül Belediyeciliği”, AK Parti 31 Mart 2019 Mahalli İdareler Genel Seçimleri Manifestosu.

AK Parti'nin seçim manifestosunda yer alan on bir başlık şunlardır: değer üreten şehirler, şehir planları, altyapı ve ulaşım, kentsel dönüşüm, benzersiz şehirler, akıllı şehirler, çevreye saygılı şehirler, sosyal belediyecilik, yatay şehirleşme, halkla birlikte yönetim, tasarruf ve şeffaflık.

Gönül Belediyeciliği manifestosunda yer alan on bir başlıktan her birinin altındaki vaatlere bakıldığında gündemi sıklıkla meşgul eden ve vatandaşların şikayetlerinin yoğunlaştığı sorunlu alanlara yönelik konuların yer aldığı görülmektedir.

Şehir planları başlığı altında toplumun her kesimi tarafından eleştiriye konu olan şehir planları ve imar uygulamalarına değinilerek yeni dönemde bu alanlara ilişkin istismanın önüne geçileceği ve milletin hayat kalitesini artırmayan hiçbir işe vakit ve kaynak ayrılmayacağı beyan edilmiştir. Bunun yanında zorunlu plan değişikliklerinin ise ilgili tüm aktörlerin katılımıyla şeffaf bir şekilde halkın gözetiminde yürütüleceği belirtilmiştir.

Altyapı ve ulaşım başlığı altında bazı şehirlerde hala devam eden temel belediyecilik sorunlarına değinilirken AK Parti'li olmayan belediyelerde de altyapı eksikliklerinin tamamlanması çalışmalarının takip edileceği vurgulanmıştır. Bunun yanında hemen her şehirde temel sorunlardan biri olan otopark meselesine öncelik verileceği ifade edilirken toplu taşıma projelerinin de hızlandırılıp yaygınlaştırılacağı vaadinde bulunulmuştur.

Manifestoda yer verilen bir diğer önemli başlık kentsel dönüşümdür. Ülkenin birçok yerinde deprem riski taşıyan ve çarpık kentleşmeye neden olan yapıların ortadan kaldırılacağı vadedilirken bu dönüşümün bina bazlı değil alan bazlı gerçekleştirileceği vurgulanmıştır. Toplumun taleplerinin dikkate alındığının açık bir şekilde görüldüğü bu bölümde tek tip kentsel dönüşüm uygulamaları yerine bölge ve vatandaş ihtiyaçları doğrultusunda bir dönüşüm yapılacağı beyan edilmiştir.

AK Parti'nin güncel belediyecilik ve şehircilik yaklaşımlarını takip ettiğini gösteren bir diğer husus ise akıllı şehirler meselesidir. AK Parti yeni dönemde belediye hizmetlerine erişimden ulaşım, enerji, bina ve cihazların yönetimine kadar insanların günlük hayatını kolaylaştıracak tüm akıllı şehir uygulamalarını destekleyeceği vaadinde bulunulmuştur.

AK Parti gelecek dönemde insan, şehir ve tabiat arasındaki dengenin korunması adına şehirlerin yeşil ve sürdürülebilir büyüme ilkesiyle inşa edileceğini ve Sıfır Atık Projesi ile her türlü kirliliğin önüne geçileceğini vurgulamıştır. Yine manifestoda geçmiş dönemlerde AK belediyeciliğinin en önemli hizmet ayaklarından biri olan sosyal belediyeciliğinin geliştirilerek daha etkin, verimli ve kapsamlı bir şekilde sürdürüleceği ifade edilirken toplumun tüm kesimlerini kuşatacak faaliyetlerde bulunulacağı vadedilmiştir.

Son dönemde kamuoyunda en çok öne çıkan tartışmalardan biri olan yatay-dikey mimari meselesine ilişkin de yatay şehirleşmenin yeni dönemdeki şehirçilik vizyonunun merkezinde yer alacağı belirtilmiştir. Şehirlerin yeniden toprakla buluşturulacağını vadeden AK Parti mahalle kültürünün yaşatılması adına kentsel dönüşüm alanları ile yeni imara açılan bölgelerde bu modele öncelik vereceğini beyan etmiştir.

AK Parti'nin manifestoda üzerinde durduğu diğer önemli hususlar ise katılımcılık, tasarruf ve şeffaflıktır. Parti "halkla birlikte yönetim" vaadinde bulunurken belediyelerden hizmet alan vatandaşlar için bir "Şehirli Hakları Bildirgesi" hazırlanacağını taahhüt etmiştir.

Son olarak AK Parti'nin bu kampanya döneminde ses ve gürültü kirliliğine neden olan propaganda yöntemlerini terk etmesi de dikkat çeken hususlardandır. Bu kampanya tercihi vaatler arasında yer alan "çevreci belediyeçilik" unsuruyla örtüşmesi bakımından anlamlıdır.

Adaylar

AK Parti'nin yerel seçimlere yönelik aday çalışmasının odak noktası Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın konuyla ilgili yaptığı açıklamalardır. Cumhurbaşkanı Erdoğan geride kalan süreçte verdiği demeçlerle partisinin öncedelediği aday profilini açıkça ortaya koymuştur. Buna göre Erdoğan "üzerinde şaibe olmayan", "partiyi kendi hevesleri için kullanmayan", "gurur, kibir, fitne fesat ve yalandan uzak duran", "tevazu ehli", "halkla iç içe" ve "sırtını partiye dayamayan güçlü isimler"²³ ile seçimlere gireceklerini vurgulamıştır.²⁴ Parti adaylarıyla ilgili önemli bir diğer tespiti ise "Gönül Belediyeçiliği" ismini taşıyan seçim manifestosunda yapmıştır. Buna göre aşağıdaki ifadelerle belediye başkan adaylarından beklentiler açıklanmıştır:

AK Partili belediyeleri, her insana "adaletle" hürmet edecek, şehrinin ve insanların maddi-manevi tüm varlığını kutlu bir "emanet" olarak görüp sahip çıkacak, herhangi bir kesime ve kişiye değil sadece milletine ve devletine "sadaikat" gösterecek başkanlar yönetecektir.

Partiler ve bloklar arasındaki seçim ittifakları yerel seçimler özelinde aday profilini çok daha önemli hale getirmiştir.²⁵ Öyle ki artık aday gösterilecek kimseler yalnızca kendi parti tabanlarını değil ittifak ortağı diğer parti ya da partileri de

23. "Erdoğan: İttifak İmkanı Olur mu Bakacağız", *Yeni Şafak*, 14 Eylül 2018.

24. "Başkan Erdoğan AK Parti İl Başkanları Toplantısı'nda Konuştu", *Takvim*, 14 Eylül 2018.

25. Nebi Miş, "AK Parti'nin 40 Adayı", *Türkiye*, 27 Kasım 2018.

temsil etmek durumundadır. Bu noktada 24 Haziran seçimleri öncesinde AK Parti ile MHP arasında kurulan Cumhuriyet İttifakı 31 Mart seçimleri için de ortak çalışma yürütmüştür. Buna göre Cumhuriyet İttifakı otuz büyükşehir olmak üzere toplam elli bir şehirde ortak adayla seçime girecektir. Otuz büyükşehirin yirmi yedisinde ittifak adına AK Parti'li adaylarla seçime girilirken Adana, Mersin ve Manisa'da MHP'li adaylar tercih edilmiştir. Diğer yirmi bir ilin on yedisinde ittifak adına AK Parti'li adaylar desteklenirken kalan dört ilde MHP'li adaylara destek verilecektir. Geriye kalan otuz ilde ise her iki parti kendi adaylarıyla seçimlere katılacaktır.

TABLO 6. BÜYÜKŞEHİRLERDEKİ CUMHUR İTTİFAKI ADAYLARININ PARTİLERE GÖRE DAĞILIMI

İstanbul (AK Parti)	Van (AK Parti)
Ankara (AK Parti)	Aydın (AK Parti)
İzmir (AK Parti)	Denizli (AK Parti)
Antalya (AK Parti)	Tekirdağ (AK Parti)
Konya (AK Parti)	Sakarya (AK Parti)
Şanlıurfa (AK Parti)	Muğla (AK Parti)
Gaziantep (AK Parti)	Eskişehir (AK Parti)
Bursa (AK Parti)	Mardin (AK Parti)
Kocaeli (AK Parti)	Erzurum (AK Parti)
Diyarbakır (AK Parti)	Malatya (AK Parti)
Hatay (AK Parti)	Trabzon (AK Parti)
Kayseri (AK Parti)	Ordu (AK Parti)
Samsun (AK Parti)	Adana (MHP)
Balıkesir (AK Parti)	Mersin (MHP)
Kahramanmaraş (AK Parti)	Manisa (MHP)

TABLO 7. BÜYÜKŞEHİR HARİCİNDEKİ İLLERDE CUMHUR İTTİFAKI ADAYLARININ PARTİLERE GÖRE DAĞILIMI

Edirne (AK Parti)	Ağrı (AK Parti)
Çanakkale (AK Parti)	Muş (AK Parti)
Bilecik (AK Parti)	Bitlis (AK Parti)
Yalova (AK Parti)	Hakkari (AK Parti)
Burdur (AK Parti)	Şırnak (AK Parti)
Bolu (AK Parti)	Siirt (AK Parti)
Sinop (AK Parti)	Kars (MHP)
Giresun (AK Parti)	Iğdır (MHP)
Rize (AK Parti)	Osmaniye (MHP)
Artvin (AK Parti)	Kırklareli (MHP)
Ardahan (AK Parti)	

DÜNDEN BUGÜNE CHP BELEDİYESİ

Cumhuriyet tarihinin en köklü siyasi partisi olan CHP belediyeçilik anlayışını “sosyal demokrat” olarak tanımlamaktadır. 1970’lerde CHP’li belediye başkanlarının inisiyatifiyle yerel yönetimlerde benimsenen sosyal demokrat veya toplumsu belediyeçilik anlayışı bugün hala partinin söylemlerinde dile getirilmektedir. Buna karşın CHP’nin sürekli ve kesintisiz bir belediyeçilik geleneği oluşturup oluşturmadığı tartışmaya açıktır. 70’lerdeki söz konusu yeni anlayışa kadar statükocu bir çizgi benimseyen ve halka uzak duran CHP 70’lerin sonunda bu anlayışı terk etmiştir. 1980 Darbesi ile kapanan partinin sosyal demokrasi geleneği Sosyal Demokrasi Partisi (SODEP) ve SHP ile devam etmiştir. CHP yeniden kurulduğunda bu geleneği sürdürmeye çalışmış ancak sosyal demokrasiyle anılan bir parti haline gelememiştir.

CHP genel siyasette olduğu gibi yerelde de bir kimlik arayışındadır. 2000’lerin CHP’si ile 2010 sonrası CHP arasında kimlik açısından önemli farklar bulunmaktadır. 2010’daki lider değişikliğiyle partinin başına geçen Kemal Kılıçdaroğlu’nun “yeni CHP’si”ne yönelik sık sık partinin ana çizgisinden uzaklaştığı eleştirisi yapılmıştır. CHP farklı siyasi oluşum ve hareketlerden gelen kişilerin katılımıyla parti önemli bir dönüşüm geçirmiştir. 2014 yerel seçimlerinde FETÖ’nün söylemlerini siyasete taşıması, 2014 Cumhurbaşkanlığı seçimlerinde MHP ile çatı aday göstermesi, 16 Nisan 2017 referandumunda HDP ve MHP’li muhaliflerle hayır bloku oluşturması ve son olarak 24 Haziran seçimlerinde İYİ Parti, Saadet Partisi ve Demokrat Parti ile Millet İttifakı’nı kurması yeni CHP’nin kazanmak için farklı

gruplarla hareket edebileceğini göstermektedir. CHP'nin pragmatizme dayalı bu anlayışı 31 Mart 2019 yerel seçimlerinde İYİ Parti ile açıktan, HDP ile de üstü örtük "güç birliği" yapmasıyla sonuçlanmıştır.

Doksan altı yıllık geçmişiyle Cumhuriyet'in en köklü siyasi partisi olan CHP boykot ettiği veya kapatıldığı dönemler dışındaki tüm yerel seçimlere katılmıştır. Seçimlerdeki odağı ekseriyetle genel siyasetin dinamikleri olmakla beraber yerel sorunlara tespit ve çözüm odaklı yaklaşımda parti nezdinde başarılı olduğu söylenemez. Bir CHP belediyciliğinden ziyade CHP'li belediye başkanlarının belediyciliğinden bahsetmek daha isabetli bir tespit olacaktır. Nitekim 70'lerde benimsenen ve bugün hala söylem düzeyinde taşıyıcılığını üstlenmeye çalıştığı sosyal demokrat belediycilik anlayışı dahi belediye başkanlarının inisiyatifiyle ortaya çıkmıştır.

DEĞİŞİM, DÖNÜŞÜM, KIRILMALAR VE SÜREKLİLİK

Tek Parti Döneminde CHP ve Yerel Yönetimler

Cumhuriyet'in ilk yirmi yılına denk düşen tek parti döneminde yerel yönetimler alanında gerçekleştirilen hizmetler çoğunlukla yeni oluşmaya başlayan şehirlerin planlanması ve altyapısının kurulmasına yönelikti. Hizmetler genelde İstanbul, Ankara ve İzmir gibi büyük şehirleri kapsamaktaydı. Ankara ve İstanbul için kent planlama yarışmaları düzenlenmekte ve çeşitli ülkelerden planlama uzmanları getirilmekteydi. Altyapı çalışmalarının başını şehirlere elektrik ve su tesisatlarının döşenmesi çekiyordu. Yine bu dönemde hal ve pazar yerleri, spor tesisleri, plaj, sinema ve gazino gibi mekanlar açıldı.²⁶

Tek parti döneminin yerel yönetim anlayışında öne çıkan temel yaklaşım da devletçilikti. Bu dönemde tüm girişimler devlet eliyle gerçekleştirildi. Dolayısıyla CHP devlet ile özdeşleşti. Çok partili rejime geçilen 1946'ya kadar olan süreçte –1930 seçimleri haricinde– tüm yerel seçimlerde tek parti olarak yarıştı. Dolayısıyla 1946'dan önceki yerel seçimlerde CHP'nin ülkenin geneline hitap eden bir seçim söylemi bulunmamaktaydı. Zira partilerin değil tek bir partinin adaylarının yarıştığı bir seçimde öne çıkan partiden çok adayların vaat ve söylemleriydi.

Bu durum sadece 1930'da Serbest Cumhuriyet Fırkası'nın (SCF) da katıldığı yerel seçimlerde değişiklik gösterdi. Bu dönemde yerelde tamamen merkezîyetçi bir yönetim anlayışı hakimdi. Belediye meclisine seçilen adaylar arasından veya dışarıdan birisi belediye başkanı olarak atanmakta ve cumhurbaşkanının onayıyla

26. Ali Eşref Turan, *Türkiye'de Yerel Seçimler*, (İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul: 2008).

göreve başlamaktaydı. İki aşamalı seçim, rekabetin olmaması, ideolojik kent planlaması, yeni bir yerel yönetim anlayışı kurmaktan ziyade eski merkezîyetçi sistemin devam ettirilmesi gibi durumlar bu dönemin özelliklerini oluşturmaktadır.

1970 Öncesi Yerel Yönetimlerde İddiasız Bir CHP

Çok partili rejime geçiş CHP için iktidarın elde edilmiş biçiminin de değişmesi demektir. CHP'nin iktidarı elde etmek için artık seçimlerde gerçek muhalefet partileriyle yarışması gerekiyordu. Bu bağlamda CHP ilk kez gerçek bir seçim yarışına girecekti. Demokrat Parti (DP) ve Millet Partisi'nin (MP) 1946 yerel seçimlerini boykot ederek seçime girmeyeceklerini söylemesi var olan CHP karşıtı algıyı güçlendirmişti. Dolayısıyla CHP bu dönemde seçmeni konsolide edebilmek için imajını düzeltmek, birtakım kurumları güçlendirmek ve hizmet odaklı bir seçim söylemi geliştirmek durumunda kaldı. Yerel seçimlerle beraber genel seçimlerde de kent sorunlarını çözmeye yönelik vaatlerde bulundu.

CHP'nin tıpkı diğer partiler gibi çok partili rejimin seçim yarışına adapte olmakta bocaladığı söylenebilir. 1950'ler iktidarın ilk kez başka bir partide olduğu, CHP'nin modernite projesinden uzaklaştığı, rekabete dayalı bir siyasi ortamda yeni söylem ve politikalar geliştirmek zorunda kaldığı ve CHP yönetimine karşı ciddi bir muhalefetin varlığını kabul ettiği bir dönemdi. Kentlerdeki aydınlatma, kanalizasyon, elektrik ve su tesisatı gibi temel altyapı unsurlarının henüz tamamlanmamasına karşın hızlı kentleşme sonucu konut talebinde yaşanan artış belediyeleri de zor duruma sokmuştu. Bu sebeple kent planlamasında tek parti döneminin estetiği önceleyen politikasından nüfusu hızla artan kentlerin rasyonel biçimde planlanması politikasına geçildi.²⁷ Bir geçiş ve bocalama dönemi olarak nitelendirilebilecek bu on beş yıllık dönem 1960 Darbesi ile son buldu.

TABLO 8. CHP'İN 1946'DAN 1960 DARBESİ'NE KADAR GERÇEKLEŞTİRİLEN SEÇİMLERDEKİ OY ORANLARI			
Genel Seçimler		Yerel Seçimler	
Yıl	Oy Oranı	Yıl	Oy Oranı
1946	85,4	1955*	-
1950	39,6	-	-
1954	35,1	-	-
1957	41,4	-	-

*CHP boykot ederek bu seçimlere katılmamıştır.

27. Turan, *Türkiye'de Yerel Seçimler*, s. 93.

Darbeden sonra ilk yerel seçim Kasım 1963'te gerçekleştirildi. Yerel seçimlere yeni düzenlemelerle gidildi. 1961 Anayasası'nda yerel yönetimler tanımlandı ve birtakım hususlar düzenlendi. 1963'te çıkarılan 307 sayılı Kanun'la daha önce Meclisin seçtiği belediye başkanı doğrudan halk tarafından seçilmeye başlandı. Bu şartlar altında gidilen yerel seçimlerden Adalet Partisi (AP) galip çıktı.

1963 seçimlerine giderken CHP parti programında ve basılı yayınlarında yerel yönetimlere yer vermedi. 1963'te basılan "Millet Hizmetinde 40 Yıl" isimli kitapçık CHP'nin siyaset yapma tarzı hakkında ipuçları veriyordu. CHP siyasetinin en önemli dinamiklerinden birisi geçmiş odaklı olmasıydı. "Kurucu ve kurtarıcı parti" misyonunu sık sık hatırlatma gereği duyuyordu. Benzer şekilde kendisini her fırsatta Atatürk'ün partisi olarak tanımlıyor ve bunun üzerinden meşruiyet kazanmaya çalışıyordu.²⁸ "Atatürk'ün CHP'si" olma semptomu, devrimlerin bekçiliği misyonu ve geçmişte yaşanan "buhranlı devreler"deki kurtarıcı rolü partiye göre seçimleri kazanmak için yeterli faktörler olarak görüldü. Öyle ki bu durum partiyi özellikle yerel yönetimlere özel bir yaklaşım sunma ihtiyacı olmadığına inandırdı. Özetle bu dönemde CHP yerel yönetimlere ilişkin bir vizyon ortaya koymadı. Sadece adaylar ve il teşkilatları şehir ve ihtiyaç odaklı söylemler geliştirdi.

1960'ların sonu CHP'nin "ortanın solu"na kaydığı bir dönemi simgeliyordu. Ortanın solu açılımı 1965 genel seçimlerinden sonra parti içerisinde hizipleşmelere neden oldu. Kimi partililer seçimlerin kaybedilmesini bu açılıma bağladı. CHP'den ayrılan ve "Sekizler" olarak adlandırılan bir grup Turhan Feyzioğlu önderliğinde Güven Partisi'ni kurdu. Bu gelişmeler neticesinde CHP Genel Başkanı İsmet İnönü 1967'de Dördüncü Olağanüstü Kongre'yi toplayarak ortanın solu kavramının CHP açısından anlamını açıkladı ve partisini sosyalist partilerden kalın bir çizgiyle ayırdı.²⁹

CHP 1968 yerel seçimlerine parti içi karışıklıkların hüküm sürdüğü bir dönemde girdi. AP'nin 1965 genel seçimlerinde aldığı yüksek oy ve diğer partilerin yeterince güçlü olmaması bu seçimleri AP-CHP arasında geçen bir yarışa dönüştürdü. Nitekim medyada oluşan algı da bu yöndeydi. Her iki parti de seçim sürecinde yerel dinamiklerden ziyade adaylara ve genel siyasetin konularına ağırlık verdi. CHP Olağanüstü Kurultay sonrasında yeni parti yöneticilerini tanıtmaya yönelik bir seçim stratejisi belirlerken yerelde –Ankara'da sendikalı bir aday çıkar-

28. CHP, "Millet Hizmetinde 40 Yıl", TBMM Kütüphanesi Dijital Arşivi, (1963).

29. CHP, *İnönü Ortanın Solunu Anlatıyor: CHP Nedir? Ne Değildir?*, (CHP Genel Sekreterliği Basın ve Propaganda Bürosu Yayınları, Ankara: 1967).

masından da anlaşılacağı üzere- tanınan isimleri tercih etti. AP ise “daha çok oy getirecek aday” sloganıyla hareket ederek seçim stratejisini “yerel sorunlar, projeler ve vaatler”den ziyade tanınırlık ve genel siyasete çekti.³⁰

1968’deki üç seçimde de en yüksek oy oranlarını AP elde etti. CHP tüm seçimlerde AP’nin ardından ikinci parti oldu. Önceki seçimlere göre oy oranını artırmaya da ciddi bir kayıp yaşamadı. Parti elde ettiği sonucu ortanın solu açılımının kendi seçmeninde kabul görmesi olarak yorumladı.

1960’tan sonra CHP’nin yükselen sağ partiler karşısında yeni kimlik arayışına girdiği görülebilir. Kendisini “Atatürk’ün partisi”, “kurucu parti”, “devrimlerin bekçisi” gibi özelliklerle nitelermeye devam etti. 60’ların ortasında ise ortanın solu açılımını yaptı. CHP seçim dönemlerini yeni kadrosunu ve kimliğini seçmene anlatmak ve AP ile makro düzeyde mücadele etmekle geçirdi. Yerelde ihtiyaç ve çözüm odaklı söylem ise geçmiş dönemlerde olduğu gibi yine adaylar düzeyinde geliştirildi.

1971 Sonrası CHP’nin Yerel Vizyon İnşası: Toplumcu Belediyecilik

CHP açısından 1970’ler ilk defa toplumsal bir destek kazandığı ve gücünü toparladığı bir dönemdi. Aynı zamanda CHP’li belediye başkanları tarafından toplumcu belediyecilik anlayışı uygulamaya geçirildi. CHP Bülent Ecevit’in genel başkanlığında gittiği ilk seçimlerden en büyük parti olarak çıktı. Buna karşın tek başına hükümet kuracak oy oranını elde edemedi. 9 Aralık 1973’te gerçekleştirilen yerel seçimler hükümetin henüz kurulamaması sebebiyle ayrıca bir önem taşımaktaydı. Zira bu seçimlerle genel seçimlerin bir nevi sağlanması yapılacaktı.

Bu seçimlerin dikkat çeken özelliği Millî Selamet Partisi (MSP) dışındaki hiçbir partinin yerel seçimler için beyanname hazırlamamasıydı. AP genel seçimler beyannamesinde “Şehirleşme Hizmetleri ve Çevre Sorunları” başlığı altında yerel yönetimlere ilişkin sorun ve çözüm odaklı bir yaklaşım sergilerken CHP yerel yönetimleri yetkilerinin artırılması bağlamında tek bir maddede ele aldı. Bu minvalde 1973 genel seçimleri için hazırlanan “AK Günlere” başlıklı 229 sayfalık seçim beyannamesinde yer alan bir maddede şu ifade yer alıyordu:³¹

Yerinden yönetimin (mahalli idarelerin) yetkileri ve yerinden yönetimin halkı etkileyebilme ve denetleyebilme olanakları genişletilecektir. Değişen toplum yapısına ve CHP iktidarının gerçekleştireceği köy-kentler düzeniyle ortaya çıkacak yeni yerleşim düzenine uygun olarak, yerinden yönetime yeni bir biçim verilecektir.

30. Cevdet Aykan, “Adaylar, Seçimler”, *Milliyet*, 31 Mayıs 1968.

31. “AK Günlere”, CHP 1973 Seçim Bildirgesi, s. 201-202.

Yetki sorununun tam olarak ne olduğu ve neden kaynaklandığına ilişkin bir açıklama ise yoktu.

Seçim öncesinde genel olarak belediyeçilik sorunları partiler tarafından değil adaylar tarafından tartışıldı. Üç büyük şehrin başkan adaylarının en önemli vaatleri gecekondulara bir kereliğine af, elektrik ve su altyapı sorunlarının çözümü ile çöp sorununun giderilmesiydi. Bunlar bir kısmı Cumhuriyet'in kuruluşundan itibaren devam eden ve artık kronikleşmiş sorunlardı. 1970'ler köyden kente göçün arttığı, kentlerin yeni ve bütünlüklü program ve yaklaşımlara ihtiyaç duyduğu yıllardı. Bu dönemde trafik de kent sorunları arasında yer almaya başladı. Trafik ve gecekondular sorunu hızlı kentleşmenin ve köyden kente göç oranının artmasının bir sonucuydu. Seçimlerde sıklıkla tartışılan ise aslında belediyeçilik değil genel siyaseti ilgilendiren konular oldu.³² Genel siyasetin dışında yolsuzluk tartışmalarıyla birlikte yerel seçimler belediyeçilik sorunları-hizmetleri gündeminden daha da uzaklaştı. Katılımın düşük olduğu seçimlerden CHP birinci parti olarak çıktı.

1973 seçimlerinden sonra yerel yönetimlerde CHP'li belediye başkanlarının öncüsü olduğu yeni bir yaklaşım ortaya kondu. Toplumcu belediyeçilik olarak nitelendirilen bu yaklaşım Bülent Ecevit'in halka yaklaşan üslubu, alt ve orta sınıfa hitap edebilmesiyle bir bütünlük kazandı. CHP'li belediyeler popülist bir kenara bırakarak kentin ve kentlinin sorunlarına yönelik politikalar geliştirmeye çalıştı.

CHP'nin bu dönemde yerel yönetimlere ilişkin bir diğer atılımı köykent projesiydi. Köylerde iş gücünün artırılması ve altyapının iyileştirilmesiyle bir kent hayatı oluşturmayı vadeden proje böylece köy ile kent arasındaki eşitsizliği ortadan kaldırarak köyden kente göçü azaltmayı hedefliyordu. CHP'nin parti olarak 1970'lerdeki yerel vizyonu öz yönetimdi. Fakat CHP bunun “düşünsel hazırlığına gerek duymadı”.³³

1977 yerel seçimlerinde CHP'nin üç büyük ildeki belediye başkanları yeniden aday olmadı. Toplumcu belediyeçilik anlayışının gelişmesini sağlayan üç belediye başkanının yerine yerel yönetimlere daha “teknik” açıdan yaklaşan adayların çıkarılması CHP'nin döneme uygun ürettiği politikayı yürütmekten vazgeçtiğini göstermekteydi. Özetle 1977 seçimleri de yerel dinamiklerin ve kentsel politika anlayışının göz önüne alınmadığı bir seçim oldu. CHP belediyeçilik vizyonunu “halkçılık, demokrasi, üreticilik, kaynak yaratıcılık, birlikçilik ve bütüncülük” il-

32. İlhan Tekeli, *Belediyeçilik Yazıları (1976-1991)*, (Kent Basımevi, İstanbul: 1992), s. 86.

33. “Ali Nejat Ölçen ile Söyleşi: Halk Sektörü I”, *Aydınlanma* 1923, Sayı: 37.

keleri etrafında belirledi. Ancak seçim konuşmaları çoğunlukla AP karşıtlığı üzerinden kurgulandı. Öyle ki Ecevit “11 Aralık yerel seçimlerinde belirecek ulusal iradeyle Cephe Hükümeti çökecek ve CHP Hükümeti gelecektir” diyerek seçimlere güvenoyu ekseninde yaklaştığını gösteriyordu.³⁴ Katılımın oldukça düşük olduğu seçimlerin kazananı CHP’ydi. CHP’nin bu seçimi kazanmasında belediye başkanlarının vizyonunun yanı sıra Bülent Ecevit’in karizmatik liderliği ve seçmenin koalisyon hükümetine yönelik tepkisi de etkiliydi. Ecevit seçim sonuçlarını halkın iktidar değişikliği istemesine bağlayarak değerlendirdi.³⁵ Nitekim 1977 yerel seçimleri hükümet değişikliğine kapı açan seçimler oldu.

TABLO 9. CHP’NİN 1960 VE 1980 ASKERİ DARBELERİ ARASINDA GERÇEKLEŞTİRİLEN SEÇİMLERDEKİ OY ORANLARI			
Genel Seçimler		Yerel Seçimler	
Yıl	Oy Oranı	Yıl	Oy Oranı
1961	36,7	1963	36,2
1965	28,7	1968	27,9
1969	27,4	1973	37,1
1973	33,3	1977	41,8
1977	41,4		

1970’lerde yakalanan yerel yönetim başarısının CHP Genel Merkezi tarafından yeterince kabul ve takdir görmeyerek sistematik hale getirilememişinin sonuçlarını parti 1980’lerden bugüne değin yaşamaktadır. Başka bir deyişle CHP 70’lerde yerel yönetimlerin merkezi hükümete bağımlı olma problemini tespit etmiş ancak sistematik bir çözüm geliştirememiştir. Sosyal demokrat veya toplumcu belediye anlaşılarının terk edilmesi, 1980 sonrasında oy aldığı kesimin kent merkezlerine ve üst gelir gruplarına kayması, 1990’lara gelindiğinde RP belediye başkanlarının rakipsiz biçimde başarılı olması ve bu anlayışın bugün AK Parti tarafından geliştirilerek sürdürülmesi yerel yönetim alanında CHP’yi güçsüz kılmaktadır.

80’lerle beraber kente göç oranının ciddi boyutlara ulaşması belediyelerden hizmet beklentisini de artırdı. Belediyelerin merkeze bağlı olması, merkezi yönetimin ise belediyelere yeterince kaynak ayırmadığı gibi üstlendiği altyapı sorununu çözmemesi kentler açısından ciddi problemler doğuruyordu. 1980 askeri darbesiyle birlikte ise belediye başkanları görevlerinden alındı ve İçişleri Bakanlığı ta-

34. Oya Çitçi, *Yerel Seçimler Panoraması (1963-1999)*, (TODAYE, İstanbul: 2001), s. 100.

35. “Ecevit: Yerel Seçim Sonuçları Önemli Bazı Gelişmelere Yol Açabilir”, *Milliyet*, 13 Aralık 1977.

rafından yenileri atandı.³⁶ Atama usulü darbe sonrası ilk yerel seçimlerin yapıldığı 1984'e kadar devam etti. Bu ara dönemde yerel yönetimlerin üzerindeki merkezi denetim artırıldı, belediye gelirleri yükseltildi ve 3030 sayılı yasal düzenlemeyle büyükşehir belediyeleri kuruldu. Seçim süresi beş yıla çıkarıldı. Yerel seçimlerde baraj uygulaması getirildi.

1980 Darbesi sonrası yerel yönetimler üzerindeki merkezi denetimin artırılması ile ANAP özelinde yeni bir seçim dili oluşmaya başladı. ANAP yerel seçim propagandasında merkezi hükümet ile uyuşmayan yerel yönetimlerin verimli çalışmadığını söylüyordu. Seçmenin rasyonel biçimde oy kullanmasını isteyen bu yeni seçim dilinin bugüne değin kullanıldığı söylenebilir.

1980 Darbesi'yle kapatılan CHP'nin tabanı SODEP, Halkçı Parti (HP)/SHP ve DSP gibi farklı partilere yönelmişti. Bülent Ecevit ise 1985'te kurduğu DSP ile yoluna devam edecekti. 1980'lerde CHP belediyciliği farklı partiler tarafından çeşitli politikalarla devam ettirmeye çalışıldı. Ortaya çıkan farklı partiler CHP geleneğinden gelen çeşitli grupların kendilerini temsil etmeleri için bir fırsat olarak görülmekteydi.

1990'larda Yeniden Kurulan Yeni CHP

1980 Darbesi'nden sonra kapatılan CHP 1992'de yeniden kuruldu. Deniz Baykal genel başkanlığında "Yeni Hedefler Yeni Türkiye" başlıklı bir parti programı yayımlayarak eski CHP ile yenisi arasında bir çizgi çekmeye çalıştı.³⁷ Bu parti programında yerinden yönetim başlığı da ele alındı. "CHP, yerel yönetimler üzerindeki tüm vesayet yetkilerini kaldıracaktır" ifadesiyle eski CHP döneminde de vadedildiği gibi yerel yönetimler üzerindeki merkezi otoritenin etkisini hafifletme sözü verildi.

1994 yerel seçimleri yaklaşırken partilerin ajandasında ekonomik kriz, terör ve kimlik tartışmaları vardı. Seçimlerden bir buçuk ay önce yaşanan terör olayları dışında ülkedeki ekonomik kriz sebebiyle dolar yükselmiş, Türkiye'nin kredi notu düşürülmüştü. RP etrafında üretilen yapay "irtica" söylemleri ise vesayet odakları tarafından ülke gündeminin ilk sıralarına taşınmaktaydı. Bu yönüyle seçimlere yerel meselelerden ziyade ülke gündemiyle gidilmekteydi.

1994 yerel seçimlerine on üç parti katıldı ancak seçim yarışı çoğunlukla ANAP ve DYP arasında gerçekleşti. CHP ise yeniden kurulduktan sonra sosyal demokratların bir kısmını kendi çatısı altında toplamıştı. Ancak 1994 seçimlerin-

36. 29 Eylül 1980 tarihli *Resmi Gazete*.

37. Mustafa Altunoğlu, *Geçmişin Yükuyle Yenilik Arayışı: CHP'de Lider, Tavan, Taban Analizi*, (SETA Rapor, İstanbul: 2014), s. 39-45.

de varlık gösteremedi. Oy oranı yüzde 5'in altında kalan partinin amacı seçimlerde başarılı olmak değil seçmene kendini yeniden tanıtmaktı.³⁸

1999 yerel seçimleri öncesinde CHP "Yerel Çözüm 2000" başlıklı bir program yayımladı. Bu program ile yerel yönetimlerde köklü bir reform vadedildi. Bu reformun temelini de yerelin merkezden uzaklaşması oluşturmaktaydı. Aynı zamanda sosyal demokrasiyi yerelden başlatma vaadi de veriliyordu. Programda dikkat çeken başka bir nokta da CHP'nin "din istismarcıları" ve "köktendincilik" ile mücadele edeceğine, "kentleri bağnazlıktan kurtaracağı"na yönelik taahhüdüdü.³⁹ Yereli odağına alan bir reform programında dahi güncel siyasetin etkilerini görmek 1999'da hala kaçınılmazdı. CHP bir yandan sosyal demokrasi vaadi verirken diğer yandan adaylarda aradığı başlıca özellik sosyal demokratlıktan ziyade kazanma potansiyeliydi. Nitekim 1999 seçimlerinde medyatik bir iş adamı olan Adnan Polat'ın CHP'den İstanbul adayı olması bu durumu özetler nitelikteydi.

1999'daki yerel seçimlerde CHP büyükşehir seçimlerinde yüzde 16,5, belediye başkanlığı seçimlerinde yüzde 11, belediye meclisi seçimlerinde yüzde 13,3 ve il genel meclisi seçimlerinde yüzde 11,1 oranında oy elde etti. Üçü büyükşehir belediyesi olmak üzere 370 belediye başkanlığı kazandı. Öte yandan aynı gün yapılan genel seçimlerde CHP barajı geçemedi ve Meclise giremedi. Seçimlerdeki başarısızlık neticesinde Deniz Baykal genel başkanlıktan istifa etti.

TABLO 10. CHP'İN 1980 ASKERİ DARBESİ SONRASI YAPILAN SEÇİMLERDEKİ OY ORANLARI*			
Genel Seçimler		Yerel Seçimler	
Yıl	Oy Oranı	Yıl	Oy Oranı
1983	-	1984	-
1987	-	1989	-
1991	-	1994	4,6
1995	10,7	1999	11,1
1999	8,7		
2002	19,4		

* CHP yeniden kurulduğu 1991'e kadar yapılan seçimlere (1984, 1989 yerel seçimlerine ve 1983, 1987 genel seçimlerine) katılmamıştır.

Kaynak: Oy oranları geçerli oyları yansıtmaktadır. 1994'e kadar olan seçimler Ali Eşref Turan'ın *Türkiye'de Yerel Seçimler* adlı kitabındaki verilerden alınmıştır. 1994'ten sonraki seçim verileri ise YSK'dan çekilmiştir. Yerel seçimlerde il genel meclisi sonuçları dikkate alınmıştır.

38. Çitçi, *Yerel Seçimler Panoraması (1963-1999)*, s. 206.

39. CHP, "Yerel Çözüm 2000", TBMM Kütüphanesi Açık Erişim, <http://acikerisim.tbmm.gov.tr/xmlui/bitstream/handle/11543/2582/199902528.pdf?sequence=1&isAllowed=y>, (Erişim tarihi: 10 Ocak 2019).

CHP'NİN 2002 SONRASI YEREL SEÇİM PERFORMANSI

CHP'nin kurulduğu günden itibaren gösterdiği seçim performansı, söylem değişikliği ve kimlik arayışı 2000'lerin başında AK Parti'nin iktidara gelmesiyle yeni bir boyut kazanmıştır. AK Parti'nin başarılı bir belediyeçilik geleneğinden gelmesi ve belediyeçiliği halk ile doğrudan temas eder biçimde sorun çözme odaklı icra etmesi diğer partileri olduğu gibi CHP'yi de dönüştürmüştür. 2004, 2009 ve 2014 yerel seçimleri CHP'nin kendini dönüştürmeye ve özellikle 2010 sonrasında ise bir yerel yönetim vizyonu oluşturmaya çalıştığı seçimlerdir.

2004 Yerel Seçimleri

2004 yerel seçimleri yapıldığında iktidarda AK Parti vardı ve iki partili Mecliste CHP ikinci partiydi. 2004 yerel seçimleri AK Parti'nin ilk yerel sınavı olması bakımından önem taşıyordu. AK Parti'nin iktidar olması CHP açısından yerel seçimlerin kazanılmasını zorlaştıran bir etkendi. Zira koalisyon döneminin kapanmasıyla rahat bir nefes alan seçmen merkezi ve yerel yönetim çatışmasından da yorulmuştu.

CHP 2004 yerel seçimleri için "Cumhuriyet Halk Partisi Söz Veriyor!" başlıklı kırk sayfalık bir seçim bildirgesi yayımladı. Seçim bildirgesinde temel ilkeleriyle beraber yerel yönetimlere kapsamlı bir çerçeve çizildi. Bildirgede yerel demokrasinin geliştirilmesi ve yerel yönetimlerin güçlendirilmesi üzerinde duruldu. Ağırlıklı olarak ekonomik anlamda bir güçlendirmeden bahsedilen bildirgede tarım, bankacılık ve kredi politikası, vergi ve maliye politikası, turizm, yabancı sermaye, dış ticaret, sanayi ve küçük esnaf başlıklarına yer verildi. Bildirgede dikkat çeken bir husus da CHP'nin kendisini sağ iktidarlardan ayrıştıran bir dil kullanmasıydı. Bildirgedeki kapsamlı yaklaşımın aksine seçim öncesi çalışmalarda genel siyasetin gündem konularına ilişkin söylemler geliştirildi. CHP en çok laiklik meselesi üzerinden AK Parti'ye karşıt bir siyaset geliştirdi.

2004 yerel seçimlerine yirmi parti katıldı. CHP'nin İstanbul adayı Sefa Sirmen, Ankara adayı Yılmaz Ateş ve İzmir adayı Ahmet Priştina oldu. Adaylar çoğunlukla merkez yoklamasıyla belirlendi. CHP bu seçimlerden yüzde 18,1 oranında oy alarak ikinci parti olarak çıktı. İzmir ve Mersin olmak üzere iki büyükşehir belediyesi kazandı. İstanbul'da yüzde 19 ve Ankara'da yüzde 9 oranlarında oy aldı. Kazandığı toplam belediye başkanlığı sayısı da 472'ydi.

2009 Yerel Seçimleri

2009 yerel seçimleri gerçekleştirildiğinde CHP artık Meclisteki tek muhalefet partisi değildi. 2007 genel seçimlerinde MHP'nin barajı geçmesiyle beraber Meclisteki parti sayısı üçe çıkmıştı. CHP AK Parti'ye karşı yürüttüğü antilaik söylemini

devam ettirdi. “İktidarın gizli bir laiklik karşıtı ajandasının olduğu” propaganda-sını yaptı ve 367 krizinin baş aktörlerinden oldu. Çeşitli şehirlerde gerçekleştirilen Cumhuriyet mitingi adı altındaki hükümet karşıtı yürüyüşlerde CHP’li isimler ön saflardaydı. CHP bir yandan ise çarşaf açılımı, Kur’an kursu açma vaadi gibi çeşitli atılımlarla seçmen tabanını sağa doğru genişletmeye ve parti kimliği açısından bir dönüşüm yaratmaya çalıştı ancak bu atılım seçmen nezdinde samimi bulunma-sı sebebiyle başarısız oldu.

CHP 2009 seçim bildirgesinde aşağıdaki ifadeleri kullanarak belediyeçilikte sosyal demokrasiyi benimsediğini bildirdi:

Cumhuriyet Halk Partisi sosyal demokrat yerel yönetim anlayışıyla kentlerimizi ye-niden kuracak; çağdaş, demokrat, güvenli, yaşam kalitesi yüksek, insanı merkeze alan kentlerle hayatı yaşanır kılacak.

Bildirgede partinin ajandasında öncelikli olan yirmi bir program yer aldı. Bu programlar kent estetiği, konut hakkı, altyapı ve çevre, ulaşım, doğal afetler, yok-sulluk ve işsizlik, turizm, erişilebilirlik, demokrasi, katılımcılık, kültür-sanat ve son olarak sağlık ve spor konularını kapsıyordu. 2009 seçim bildirgesi CHP’nin o güne kadar hazırladığı en kapsamlı belediyeçilik anlayışını içeriyor ve CHP’nin geçmişi ve kendine atfettiği tarihi misyonu yerine yalnızca belediyeçiliğe odaklanıyordu. Bildirgenin umut vadeden olumlu havasına karşın CHP’nin sosyal demokratlığı kağıt üzerinde kalarak söylem ve eylem düzeyine çıkmada başarısız oldu.⁴⁰

CHP bu seçimlerde oyunu yüzde 5 oranında artırarak yüzde 23 ile ikinci parti oldu. Buna paralel olarak aldığı belediye başkanlığı sayısı da arttı. Antalya, Artvin, Aydın, Çanakkale, Edirne, Giresun, İzmir, Kırklareli, Mersin, Muğla, Si-nop, Tekirdağ ve Zonguldak olmak üzere on üç ilde birinci parti oldu. En yüksek oyu İstanbul, Ege ve Marmara’nın batısında aldı. Buralarda yüzde 30’un üzerine çıkarken İç Anadolu ve batısı, Güneydoğu Anadolu ve Doğu Anadolu’nun ku-zeyinde en düşük oy oranlarına sahip oldu. CHP’nin en fazla oy artışı metropol şehirlerde gerçekleşti.

2014 Yerel Seçimleri

Deniz Baykal’ın 2010’daki istifasının ardından CHP’de Kemal Kılıçdaroğlu döne-mi başladı. 2014 yerel seçimleri Kemal Kılıçdaroğlu CHP’sinin ilk yerel seçimleri oldu. Kılıçdaroğlu 1956’dan beri tek başına uzun süreli iktidara gelemeyen CHP’yi yenileme ve iktidara taşıma iddiasına sahipti. Bu bağlamda ilk olarak parti Kürt

40. Tanju Tosun, “22 Temmuz’dan 29 Mart’a Siyasal Partiler: Statüko ile Değişim Arasında CHP”, *SETA Analiz*, Sayı: 4, (Şubat 2009).

meselesi ve Anayasa değişikliğine karşı daha ılımlı bir tavır benimsedi.⁴¹ İkinci olarak laiklik üzerinden geliştirdiği statükocu dili yumuşattı. Ancak AK Parti karşıtı duruşunu siyasetini kimliksizleştirecek yeni bir stratejiyle sürdürdü. CHP yeni döneminde AK Parti karşıtı herhangi bir odakla ortak hareket edebilecek “kimliksiz” bir söylem dili geliştirdi.⁴²

2014 yerel seçimleri 17-25 Aralık darbe girişimi ve Gezi Parkı Şiddet Eylemleri'nin hemen ertesinde, Çözüm Süreci'nin sekteye uğratılmaya çalışıldığı ve FETÖ'nün AK Parti karşıtı iş birlikleri kurduğu bir ortamda gerçekleştirildi. CHP yaşanan bu olayları hükümete karşı bir propaganda aracına dönüştürmeye odaklandı.

CHP'nin “Türkiye'nin Birleştirici Gücü” başlıklı 2014 yerel seçim bildirgesinde kutuplaşma, normalleşme, demokrasi ve özgürlük hususları ön plandaydı. Başlığından da anlaşıldığı üzere bildirge yerel seçimlere yönelik vizyon ve planlama açısından eksik ve zayıf kalıyordu. Bildirgede otuz ilke ortaya kondu. 2004'e benzer şekilde sosyal demokrasi söylem düzeyinde devam etse de seçim sahasında eyleme dökülmedi. CHP seçimler için “Varlık İçinde, Birlik İçinde, Özgür Biçimde” sloganını benimsedi. CHP'nin Ankara adayı Mansur Yavaş, İstanbul adayı Mustafa Sarıgül ve İzmir adayı Aziz Kocaoğlu oldu. 2009'da MHP'den aday olan Mansur Yavaş'ın CHP tarafından aday gösterilmesi parti içinde Kılıçdaroğlu'na yönelik eleştirileri yükseltti.⁴³

2014 seçimlerinden CHP yüzde 27,8 oranında oy elde ederek –son iki yerel seçimde olduğu gibi– ikinci parti olarak çıktı. Altısı büyükşehir olmak üzere on dört ilde birinci parti oldu. Bunlar Aydın, Burdur, Çanakkale, Edirne, Eskişehir, Giresun, Hatay, İzmir, Kırklareli, Muğla, Sinop, Tekirdağ, Yalova ve Zonguldak'tı.⁴⁴ Ankara'da da sadece yüzde 1 farkla kaybetti. 2009 seçimlerinde aldığı Antalya'da ise yüzde 2'ye yakın bir oy farkıyla AK Parti kazandı. CHP'nin üç büyükşehirdeki oy oranları geri kalan illerdeki performansına nazaran daha iyiydi. Genel olarak 2009'dan daha iyi bir performans sergiledi.⁴⁵

2004, 2009 ve 2014 yerel seçimleri arasında yapılacak bir performans karşılaştırmasında CHP'nin oy oranında genel manada bir artış olduğu gözlenebilir.

41. Hatem Ete, Yunus Akbaba, Galip Dalay, Sami Orçun Ersay, Kılıç Buğra Kanat ve Kadir Üstün, “Turkey's 2014 Local Elections”, *SETA Analiz*, Sayı: 4, (Mart 2014).

42. Erciyas ve Baykal, “2004'ten 2019'a Yerel Seçimler”.

43. Mustafa Altunoğlu ve Doğan Eşkinat, “30 Mart'a Doğru Cumhuriyet Halk Partisi”, *SETA Analiz*, Sayı: 90, (Mart 2014).

44. Aydın, Hatay, Tekirdağ ve Muğla 2012'de büyükşehir statüsüne kavuşmuştur.

45. Ali Çarkoğlu, “One Down, Two More to Go: Electoral Trends in the Aftermath of the March 2014 Municipality Elections”, *Insight Turkey*, Cilt: 16, Sayı: 2, (2014).

CHP'nin (2002 sonrasında) oy artışı yakaladığı otuz dört il bulunurken parti 2014 seçimlerinde dokuz ilde oylarını yüzde 10'un üzerinde artırdı. CHP 2009 seçimleriyle karşılaştırıldığında 2014 yerel seçimlerinde Doğu Anadolu ve Güneydoğu Anadolu illerinde düşüş yaşadı. Bölgedeki on beş ilde oy oranı hiçbir seçimde yüzde 10 üzerine çıkamazken her seçimde biraz daha azaldı.

CHP 2014 seçimlerinde Ankara'daki oyunu yüzde 12 oranında artırdı. Bunda Mansur Yavaş'ın adaylığının önemli bir rolü vardı. MHP'nin profili düşük bir aday göstermesiyle eski MHP'li Mansur Yavaş'a doğru bir oy geçişi yaşandı. 2009'da AK Parti'den aldığı Antalya'yı ise sadece bir seçim dönemi elinde tutabildi ve 2014 seçimlerinde kaybetti. CHP'nin son üç seçimde de kazandığı iller İzmir ve Kırklareli'di.

Kaynak: Veriler "www.ysk.gov.tr" sitesinden alınmıştır.

31 MART'A DOĞRU CHP

CHP'NİN SEÇİM STRATEJİSİNİ ŞEKİLLENDİREN DİNAMİKLER

Gezi Parkı Şiddet Eylemleri, 2015 seçimleri, 15 Temmuz darbe girişimi, Anayasa değişikliği referandumu gibi TŐrkiye siyasetinde dŐnŐm noktalarını ifade eden olaylar karşısında CHP'nin tavır ve tutumu pragmatist yaklaşıma örnektir. Geleneksel CHP tabanını genişletmeyi amaçlayan bu yeni yaklaşım ile CHP laik-ulusalı kimlikten uzaklaşarak sol-liberal bir söylem inşa etmiştir. Ancak parti her ne kadar yeni bir yaklaşım benimsese de hareket noktası Erdoğan karşıtlığı olmuştur. Bu durum yeni olan ne varsa Erdoğan karşıtlığı üzerinden inşa etmesinden dolayı partiyi statŐkoyu korumaya itmiştir. Yeni CHP bu ynŐyle statŐkoculuėu ve vesayeti koruyan pozisyonundan bir Şey kaybetmemiş, bugŐn eski TŐrkiye'nin savunucusu olan yeni CHP olmuştur. Dolayısıyla gŐnŐmŐzde CHP ciddi bir kimlik krizi yaşamaktadır.

24 Haziran Seçimlerinde CHP

24 Haziran seçimleri 16 Nisan 2017'de gerçekleştirilen referandumla kabul edilen hŐkŐmet sistemi değişikliğinin uygulamaya geçirildiği seçimler olması sebebiyle önemlidir. Bu seçimleri önemli kılan bir diğer husus da partilerin ilk kez yasal ittifaklar kurarak seçim yarişına girmeleridir. 15 Temmuz darbe girişimi sonrasında MHP'nin devletin bekası sŐylemiyle hŐkŐmetin yanında durması ve sonrasında

sistem değişikliği için hükümete destek vermesi iki parti arasında oluşacak ittifakın ilk adımlarıdır. Yüzde elli artı bir oy oranını elde etmek için partileri iş birliği yapmaya iten yeni yönetim sisteminin de etkisi ile Anayasa referandumu sonrasında Türkiye siyasetinin iki bloku belli olmuştur: bir tarafta AK Parti ve MHP diğer tarafta CHP, HDP ve İYİ Parti'nin oluşturduğu muhalefet bloku.

CHP 24 Haziran parlamento seçimlerinde oy kaybı yaşadı. 1 Kasım'daki oy oranına kıyasla 2,6 puan kaybeden CHP yüzde 22,6 oranında bir oy elde etti. Seçim ittifakları düzenlemesinin bir gereği olarak milletvekillerinin önce ittifaklara dağıtılması, sonrasında ise ittifak içerisindeki partilere oy oranlarına uygun bir şekilde paylaştırılması kuralı Saadet Partisi'nin tek başına vekil çıkaramadığı durumlarda CHP'ye avantaj sağladı.⁴⁶ Yine ittifak formülü CHP'den HDP'ye ve İYİ Parti'ye oy geçişini beraberine getirdi. CHP çoğunlukla Doğu ve Güneydoğu'da olmak üzere yirmi beş ilde milletvekili çıkaramadı. CHP'nin cumhurbaşkanı adayı Muharrem İnce ise partisinin oldukça üzerinde bir oy oranı elde etti. Muharrem İnce'nin oy oranının yüksek olması seçim sonrasında parti içerisindeki muhalefetin lider değişikliği için harekete geçmesine yol açtı.

Yerel Seçimlerde İttifaklar

CHP Kasım itibarıyla yerel seçimlerde olası ittifakları belirlemek adına İYİ Parti ile görüşmelere başladı. Anlaşılmaya çalışılan kritik iller sebebiyle sık sık fikir ayrılığı yaşanan süreç Ocak'ın son haftasında tamamlandı. Kemal Kılıçdaroğlu ile Meral Akşener İYİ Parti Genel Merkezi'nde bir araya gelerek yerel seçimlere yönelik yapılan iş birliğine dair bir protokol imzaladı. Buna göre on iki büyükşehir ve on sekiz il belediyesi olmak üzere otuz ilde CHP'nin, dokuz büyükşehir ve on üç il belediyesi olmak üzere yirmi iki ilde de İYİ Parti'nin aday çıkarması kararlaştırıldı. Toplam elli iki ilde ittifak yapılırken geri kalan yirmi sekiz ilde iki partinin de kendi adaylarıyla seçimlere girmesi kararı alındı. Üç büyük ilin bazı ilçelerinde de ittifak yapıldı. İstanbul'un yirmi beş ilçesinde CHP, dört ilçesinde de İYİ Parti'nin aday göstermesine karar verildi. On ilçede partiler kendi adaylarını çıkarma kararı aldı. Ankara'da dört ilçede CHP, dört ilçede İYİ Parti'nin aday desteklenirken on yedi ilçede her iki parti de kendi adayıyla yarışmaya karar verdi. İzmir'de ise yirmi dört ilçede CHP'nin aday desteklenirken İYİ Parti'nin aday çıkaracağı ilçe sayısı iki olarak belirlendi. CHP ile İYİ Parti her ne kadar protokol imzalayıp görüşmeleri sonlandırırsa da mevcut veya olası ortak adaylıklar için görüşmeler devam etti.

46. Miş ve Duran, "24 Haziran Seçim Sonuçları Analizi".

CHP ittifak görüşmeleri esnasında İYİ Parti ile sık sık anlaşmazlık yaşadı. İlk etapta öncelikli ele alınan ve üzerinde anlaşmaya varılması en zor olan iller Ankara, Antalya ve Mersin oldu. Ankara özelinde İYİ Parti'nin ilk talebi CHP'nin aday çıkarmamasıydı ancak CHP yönetimi bu talebi kabul etmedi. İYİ Parti Mersin ve Balıkesir'de kendi adayının desteklenmesi konusunda ısrarcı oldu ancak Mersin'de partilerin kendi adaylarıyla yarışmasında karar kılındı. Balıkesir'de ise halihazırda Ahmet Akın'ı büyükşehir belediye başkanlığına aday gösteren CHP, İYİ Parti ile yürütülen ittifak müzakereleri sonucunda adayını geri çekti. Öte yandan Antalya'da aday çıkarmak konusunda taviz vermeyen CHP'nin adayının desteklenmesinde karar kılındı. İttifak görüşmeleri sırasında CHP açısından sorun çıkaran diğer bir il Denizli oldu.

İki partinin üzerinde uzlaşmaya varma konusunda sıkıntı yaşadığı illerden Ankara, Antalya ve Mersin'de 2014 yerel seçimleri ve 24 Haziran milletvekili seçimlerinde CHP kritik oy oranlarına sahiptir. 2014 yerel seçimlerinde Ankara'da yüzde 1, Antalya'da yüzde 1,8 ve Mersin'de yüzde 3,6 oranlık farklarla kaybetti. 24 Haziran seçimlerinde ise bu illerde İYİ Parti'nin aldığı oy oranlarının yaklaşık iki katını elde etmiştir. Antalya ile Mersin aynı zamanda CHP'nin son yerel seçimlerde kaybettiği ve geri almak istediği belediyelerdir. Denizli ise 24 Haziran seçimlerinde İYİ Parti'nin hem MHP hem de CHP tabanından oy aldığı bir il olması sebebiyle parti açısından kritik bir önemi taşımaktadır.

TABLO 11. CHP VE İYİ PARTİ AÇISINDAN KRİTİK OLAN BEŞ İLDE 2014 YEREL SEÇİMLERİ VE 2018 GENEL SEÇİMLERİNDE PARTİLERİN ALDIĞI OY ORANLARININ KARŞILAŞTIRMASI (YÜZDE)										
	Ankara		Antalya		Balıkesir		Denizli		Mersin	
	2014	2018	2014	2018	2014	2018	2014	2018	2014	2018
AK Parti	44,8	40,4	36,4	34,9	39,8	41,4	45,2	40,7	28,0	28,6
CHP	43,8	26,1	34,6	29,2	31,6	30,4	38,8	28,1	28,3	26,8
MHP	7,8	13,1	24,3	10,1	25,3	7,6	11,9	9,2	31,9	12,8
İYİ Parti	-	12,1	-	16,9	-	14,7	-	16,5	-	13,6

Kaynak: Veriler "www.ysk.gov.tr" sitesinden alınmıştır.

CHP Aydın, Burdur, Çanakkale, Edirne, Eskişehir, Giresun, Hatay, İzmir, Kırklareli, Muğla, Sinop, Tekirdağ, Yalova ve Zonguldak olmak üzere mevcut belediye başkanlıklarını elinde tuttuğu on dört ilde İYİ Parti ile ittifak yaptı. İttifak kapsamında bu illerde CHP adayının desteklenmesi kararlaştırıldı. Bu illerden İzmir ve Kırklareli belediyeleri 2004 seçimlerinden beri CHP'li iken Aydın, Çanak-

kale, Edirne Giresun, Muğla, Sinop, Tekirdağ ve Zonguldak 2009 seçimlerinden beri CHP'lidir. CHP sadece İzmir, Kırklareli, Zonguldak ve Sinop'ta aday değişikliğine giderek seçimlerde riske girmekten kaçınmıştır. 2018 genel seçimleri ile 2014 yerel seçimlerinde aldığı oy oranları karşılaştırıldığında CHP'nin Aydın, Eskişehir, Hatay, Muğla, Burdur, Çanakkale, Giresun, Sinop, Yalova ve Zonguldak'ta yüzde 10'dan fazla oy kaybı yaşadığı görülebilir. Bu illerde partinin yerel seçimleri kazanmasında sevilen aday faktörünün öne çıktığı söylenebilir.

TABLO 12. CHP'Lİ BELEDİYELERİN 2014 YEREL SEÇİMLERİ VE 2018 MİLLETVEKİLİ SEÇİMLERİNDEKİ OY ORANLARI (YÜZDE)		
İLLER	2014	2018
İzmir	49,6	41,3
Aydın	43,8	33,9
Eskişehir	45,3	32,3
Hatay	41,0	30,6
Muğla	49,1	40,9
Tekirdağ	45,8	38,2
Burdur	44,4	20,2
Çanakkale	54,4	33,8
Edirne	36,9	45,4
Giresun	46,3	17,8
Kırklareli	38,0	47,5
Sinop	54,3	24,2
Yalova	48,0	28,6
Zonguldak	39,9	30,8

CHP'nin yerel seçimler için iş birliği yaptığı tek parti İYİ Parti olmadı. CHP Adıyaman'da Saadet Partisi'nin adayını, Şanlıurfa'da ise bağımsız bir aday destekleme kararı aldı. HDP Gaziantep, Şanlıurfa, Adana, Ankara, Mersin, İzmir ve İstanbul olmak üzere yedi büyükşehirde aday çıkarmayarak Millet İttifakı ile "güç birliği" yaptı.

CHP'nin ittifak ve aday tercihleri parti içerisinde fikir ayrılıklarına ve birtakım sorunlara yol açtı. Öyle ki Kemal Kılıçdaroğlu adayların belirlenmesi için parti meclisinden tam yetki istedi. İttifak kapsamında Balıkesir ve Denizli'nin İYİ Parti'ye bırakılması parti teşkilatlarında rahatsızlık yarattı. İttifak görüşmeleriyle ilgili değerlendirmelerde bulunan Oğuz Kaan Salıcı'nın paylaşılan illerden içine

sinmeyen bir iki yer olduğunu açıklaması, İzmir Büyükşehir Belediye Başkanı Aziz Kocaoğlu'nun CHP gibi köklü bir partinin bazı illerde seçime girmemesinin kabul edilebilir olmadığını vurgulaması, bazı partililerin HDP ile ittifak yapılmasında ısrarcı olması gibi durumlar oluştu. Öte yandan HDP'nin yedi ilde aday çıkarmaması CHP ile ittifak yaptığına yorulurken Kılıçdaroğlu'nun partiyi kimliksizleştirdiğine yönelik eleştiriler geldi.⁴⁷ Kimi partililer ise bazı sağ profilili adaylar çıkarılmasına tepki gösterdi.⁴⁸ İstanbul milletvekili Gürsel Tekin de adayların belirlenme sürecinde liyakatin değil kişisel yakınlıkların esas alındığını iddia ederek partisini eleştirdi.⁴⁹

Parti içi tartışmaların yanında CHP'den istifa edenler de oldu. Akif Hamzaçebi CHP Genel Sekreterliği görevinden istifa etti. Hamzaçebi'nin Küçükçekmece, Ataşehir, Maltepe ve Kadıköy adaylarına karşı olduğu ve İstanbul'daki ilçe adaylarıyla ilgili önerilerinin hayata geçmemesi üzerine istifa ettiği belirtildi. CHP tarafından yeniden aday gösterilmeyen Kırklareli Belediye Başkanı Mehmet Siyam Kesimoğlu da partisinden istifa etti. İstifa eden il ve ilçe belediye başkanlarının bir kısmı DP ve DSP'ye geçti. Özetle seçimler yaklaşırken CHP'nin dağılmalar yaşayan bir parti imajı çizdiği söylenebilir.

TABLO 13. BÜYÜKŞEHİRLERDEKİ MİLLET İTTİFAKI ADAYLARININ PARTİLERE GÖRE DAĞILIMI

İstanbul (CHP)	Eskişehir (CHP)
Ankara (CHP)	Samsun (İYİ Parti)
İzmir (CHP)	Balıkesir (İYİ Parti)
Adana (CHP)	Denizli (İYİ Parti)
Antalya (CHP)	Trabzon (İYİ Parti)
Bursa (CHP)	Gaziantep (İYİ Parti)
Tekirdağ (CHP)	Sakarya (İYİ Parti)
Hatay (CHP)	Kocaeli (İYİ Parti)
Aydın (CHP)	Kayseri (İYİ Parti)
Muğla (CHP)	Konya (İYİ Parti)
Malatya (CHP)	

TABLO 14. İL BELEDİYELERİNDE MİLLET İTTİFAKI ADAYLARIN PARTİLERE GÖRE DAĞILIMI

Sivas (CHP)	Kastamonu (CHP)
Amasya (CHP)	Tunceli (CHP)
Giresun (CHP)	Kırıkkale (İYİ Parti)
Kırklareli (CHP)	Nevşehir (İYİ Parti)
Sinop (CHP)	Elazığ (İYİ Parti)
Yalova (CHP)	Yozgat (İYİ Parti)
Kırşehir (CHP)	Karabük (İYİ Parti)
Bartın (CHP)	Afyon (İYİ Parti)
Zonguldak (CHP)	Manisa (İYİ Parti)
Burdur (CHP)	Osmaniye (İYİ Parti)
Erzincan (CHP)	Isparta (İYİ Parti)
Artvin (CHP)	Tokat (İYİ Parti)
Edirne (CHP)	Aksaray (İYİ Parti)
Rize (CHP)	Düzce (İYİ Parti)
Çanakkale (CHP)	Kilis (İYİ Parti)
Bolu (CHP)	

47. "CHP'li Eski Vekilden Çarpıcı Tespit: CHP Diye Bir Parti Kalmayacak", Haberler, 5 Şubat 2019.

48. "CHP'yi Birbirine Düşüren Sağ Aday Tartışması", Yeni Şafak, 13 Kasım 2018.

49. "CHP'li Gürsel Tekin'den Partisine Eleştirisi: Liyakat Yok, Torpil Var", A Haber, 12 Şubat 2019.

Seçim Kampanyası

CHP Aralık'ta seçim çalışmasını ağırlıklı olarak İstanbul, Ankara, Adana, Antalya ve Mersin'de yürütme kararı aldı. Bu illere özel reklam filmi hazırlandı. Seçim kampanyasında aktif sosyal medya kullanımı ve miting yerine salon toplantılarına ağırlık verilmesi öne çıktı. CHP seçim kampanyasının ana başlığını ekonomik kriz olarak belirledi.

“Huzurlu Kentlerde Yaşamak için Halkçı Belediyecilik” başlığıyla bir seçim bildirgesi yayımlanmıştır. Seçim sloganları da “Martın Sonu Bahar...” ve “Derman Belediyeciliği” olarak belirlenmiştir. Halkçı belediyecilik yerel yönetim anlayışı, yerel ekonomik kalkınma politikası, kent ve çevre politikası olmak üzere üç alanda açıklanmıştır. CHP “yerel yönetim anlayışı”nı katılımcı ve çoğulculuğu esas almak olarak tanımlamıştır. CHP'nin yerel kalkınma politikası hayat pahalılığına son vermeyi vadedmekte, birlikte üretim ve bölüşümü amaçlamaktadır. Yoksullukla mücadele, tarımsal üretim ve kırsal kalkınma, adil ve katılımcı bütçe yerel kalkınma politikasının amaçlarına ulaşmada kullanılacak araçlardır. Kent ve çevre politikası da sürdürülebilirlik ve gelişimi temel almaktadır. Bununla ilişkili olarak çalışma alanları ise kent güvenliği, sağlıklı ve temiz çevre, kentsel dönüşüm, enerji verimliliği, atık yönetimi, hayvan hakları, toplu taşıma, akıllı kentler, temiz su, gençler, yaşlılar ve çocukların kent ile ilişkisi, toplumsal cinsiyet eşitliği, engelsiz kentler, göç ve uyuşturucu ile mücadeledir.

CHP seçim bildirgesinde kent çalışmalarında son yıllarda öne çıkan atık yönetimi, çocuk dostu kentler, akıllı kentler, enerji verimliliği gibi alanlara yer vererek yeni trendleri takip ettiğini ortaya koydu. Genel olarak ise bildirge ideal bir belediyecilik tablosu çizmekten öteye gidemedi. Açıklanan bildirmede somut vaatler bulunmadığı gibi çizilen ideal belediyeciliği hayata geçirmek adına nasıl bir yol izleneceği de yer almadı. Öte yandan bildirgenin sol siyaset etrafında şekillendirilmesi ancak sağ aday tercihi CHP'nin kimlik bunalımını aşmadığını da gösterir nitelikteydi.

Adaylar

İYİ Parti ile yapılan ittifak görüşmelerinin uzun sürmesinin de etkisiyle CHP belediye başkan adaylarını açıklamakta geç kaldı. Mansur Yavaş'ın adaylığı iki parti açısından tartışma konusuydu. 2014 yerel seçimlerinde CHP'nin Ankara Büyükşehir Belediye başkan adayı olan Yavaş'ın hangi partiden aday gösterileceğine uzun süre karar verilemedi. MHP'den CHP'ye geçen Mansur Yavaş yeniden parti değiştirme yoluna gitmeyerek CHP'den Ankara adayı oldu. Aday gösterme süreci uzayan bir diğer il İstanbul'du. İstanbul adaylığı için Muharrem İnce, Gürsel Te-

kin, Fikri Sağlar, Oğuz Kaan Salıcı ve Ekrem İmamoğlu isimleri sıkça zikredildi. Aralık'ın son haftasında CHP'nin mevcut Beylikdüzü Belediye Başkanı Ekrem İmamoğlu aday gösterildi. Kemal Kılıçdaroğlu Mansur Yavaş ve Ekrem İmamoğlu'nun adaylıklarının en başından beri aklında olduğunu açıkladı.⁵⁰

İzmir adayı ise seçimlere sadece iki ay kala açıklandı. Öyle ki 20 Aralık'ta yaptığı konuşmada Kılıçdaroğlu henüz İzmir'le alakalı detaylı görüşmeler yapmadıklarını söyledi. İzmir'de aday belirleme sürecinin uzamasıyla birlikte daha önce yeniden aday olmayacağını belirten mevcut Belediye Başkanı Aziz Kocaoğlu aday adayı oldu. Ancak CHP İzmir'in Seferihisar Belediye Başkanı Tunç Soyer'i İzmir'e aday gösterdi. CHP İzmir'deki yirmi iki belediyeden on sekizinin başkan adayını ve büyükşehir belediye başkan adayını değiştirdi.

50. "Kılıçdaroğlu: İmamoğlu ve Yavaş Başından Beri Aklımdaydı", *Milliyet*, 20 Aralık 2018.

DÜNDEN BUGÜNE MHP BELEDİYECİLİĞİ

2019'da ellinci yılını dolduran MHP kurulduğu günden bu yana milliyetçi hareketi temsil etmekte ve bu anlamda siyasette önemli bir boşluğu doldurmaktadır. Türkiye siyasetinin en uzun soluklu ikinci partisi olma unvanına erişen parti geride bıraktığı elli yılda siyasetteki konumunu sağlamlaştırmıştır. Birisi çok yakın zamanda olmak üzere bünyesinden iki ciddi kopuş gerçekleşen MHP buna karşın halen milliyetçi hareketin temsilcisi olmaya devam etmektedir. Devletçi refleksleriyle bir misyon partisi olarak ortaya çıkmış ancak zaman içerisinde dönüşüm geçirerek bir icraat partisi olmuş ve merkeze yaklaşmıştır. 15 Temmuz 2016'da gerçekleştirilen darbe girişimi sonrasında devletin yanında yer almış, oluşan Yenikapı mutabakatının sürdürülmesine önem vermiş, bu bağlamda yeni hükümet sistemine geçişi desteklemiştir. Cumhurbaşkanlığı hükümet sisteminin benimsenmesiyle beraber ortaya çıkan iki bloklu siyasette AK Parti ile beraber devletin bekasına yönelik birliktelik üzerinden bir araya gelerek Cumhuriyet İttifakı'nı kurmuştur.

1980 ÖNCESİ MHP VE YEREL YÖNETİMLER

1969'da Alparslan Türkeş tarafından milliyetçi bir parti olan Cumhuriyetçi Köylü Millet Partisi'nin (CKMP) adı değiştirilerek kurulan MHP o dönemde Türkiye siyasetindeki milliyetçi boşluğu doldurdu. Devletçi reflekslere sahip bu yeni parti ilk etapta devletin varlığına tehdit olarak gördüğü komünizm ve kapitalizm

karşısında konumlandı.⁵¹ Kendisini devletle özdeşleştiren MHP'nin milliyetçilik anlayışı ise "lider ülke Türkiye" fikri ve "Büyük Türk Devleti" idealinden oluşmaktaydı. MHP bir icraat partisi olmaktan ziyade söylem odaklı bir misyon partisiydi. Nitekim 1969'da yayımlanan "Memleket ve Dünya Hadiseleri" başlıklı seçim bildirisinde "Milliyetçi hareketi doğuran ana sebep bir milli kültür politikasının yokluğudur" ifadesiyle mevcut iktidarların milletin görüşüne uygun bir eğitim ve ilim politikası geliştiremediği iddiasını milliyetçi hareketin yola çıkış noktası olarak gösterdi.⁵²

MHP 1968 hareketlerinin yoğunlaştığı, ekonomide devalüasyonun olduğu ve 1971 Muhtırası'nın yayımlandığı bir dönemde kuruldu. Muhtıra sonrası yapılan ilk yerel seçimler aynı zamanda MHP'nin de ilk kez katıldığı yerel seçimlerdi. Bir dava partisi olarak bu seçimlerde yerel yerine genel siyasete odaklandı ve CHP üzerinden siyaset üretti. Bunun yanında belediyelere de şeffaflık üzerinden yüklendi. MHP'nin bu seçimler öncesinde üzerine eğildiği bir diğer konu da köy sorunlarıydı. Köylere yönelik sorun ve çözüm alanlarına 1969 genel seçim beyannamesinde de yer vermişti.

İlk yerel seçimlerinde MHP'nin oy oranı yüzde 2'nin altında kaldı. Ancak yerel seçimlerin hemen ardından gerçekleştirilen genel seçimlerden sonra oluşturulan CHP-MSP koalisyonu kısa sürdü ve ondan sonra kurulan azınlık hükümeti güvenoyu alamadı. Bu durum MHP'ye 1975'te Birinci Milliyetçi Cephe hükümeti bünyesinde ilk iktidar ortaklığını getirdi.

1970'lerin ikinci yarısında MHP gençlik teşkilatlarıyla varlık gösterdi. 1977 genel seçimlerinde yüzde 6,4 oranında oy elde ederek on altı milletvekiliyle Meclise girdi. Bu seçimler için yayımlanan "Türk Milleti Uyan!" başlıklı seçim beyannamesinde dış güçler, emperyalizm, mezhepçilik ve komünizmle mücadele vurgulandı. Türkiye'nin bölünme tehdidi yaşadığı ve komünizmin Türkiye'deki hamisinin CHP olduğu ifade ediliyordu. Yine uluslararası sistemde güçlü ve büyük bir Türkiye kurma hedefi de beyannamenin omurgasını oluşturuyordu. 1 Mayıs 1977'de yaşanan ve kırk kişinin hayatını kaybettiği Taksim olaylarına da değinilerek komünizm tehlikesi pekiştiriliyordu. MHP tek kurtuluş yolu olarak idealist ve ülkücü bir partiye işaret ediyordu.⁵³ Beynamede yerel yönetimlere ise yer verilmemişti.

51. Hüseyin Yayman, "22 Temmuz'dan 29 Mart'a Siyasal Partiler: Değişim ve Süreklilik Ekseninde MHP", *SETA Analiz*, Sayı: 5, (Şubat 2009).

52. "Memleket ve Dünya Hadiseleri", MHP, (1969), s. 4.

53. "Türk Milleti Uyan!", MHP 1977 Seçim Beyannamesi.

TABLO 15. KURULDUĞU 1969'DAN 1980 ASKERİ DARBESİNE KADAR OLAN DÖNEMDE MHP'NİN SEÇİM PERFORMANSI (YÜZDE)

Genel Seçimler		Yerel Seçimler	
Yıl	Oy Oranı	Yıl	Oy Oranı
1969	3,0	-	-
1973	3,4	1973	1,3
1977	6,4	1977	6,6

Kaynak: Ali Eşref Turan'ın *Türkiye'de Yerel Seçimler* kitabından derlenmiştir.

1980 SONRASI MHP: DÖNÜŞÜM VE YENİLENME

1980 Darbesi ile kapatılan partilerden birisi de MHP'ydı. Parti 1985'te Muhafazakar Parti'nin adının Milliyetçi Çalışma Partisi (MÇP) olarak değiştirilmesiyle farklı bir isimle de olsa yeniden kuruldu. MÇP kendisini Türk milliyetçiliği fikir hareketinin siyasi temsilcisi olarak tanıtmaktaydı.⁵⁴ Alparslan Türkeş partinin başına ancak 1987'de siyasi yasakların kalkması sonrasında geçebildi. Partinin ismi ise 1993'e kadar MÇP olarak kaldı.

1980 sonrasında MHP kimliği de köklü bir dönüşüme uğradı. Askeri yönetimin ülkücülere de bastırması, bazı ülkücülerin idam edilmesi ve Alparslan Türkeş'in hapis cezası alması gibi olaylar MHP'nin devletle arasına mesafe koymasıyla sonuçlandı. Parti Türk-İslam çizgisine yaklaşan bir kimliği benimsedi. Bu bağlamda MÇP'nin parti programında dikkat çekici nokta sık sık İslam dinine referans verilmesi ve geçmişe atıfta bulunurken "Türk-İslam tarihi" ifadesinin kullanılmasıydı. Partinin kimlik değişiminde 80 sonrasında eski tabanına ulaşamayan MÇP bünyesine Türk-İslam çizgisinin girmesi ve mevcut kadroların tutuklu oldukları sürede İslam'a yönelmesi⁵⁵ etkili oldu.

1980 Darbesi sonrasında ilk yerel seçimler 1984'te yapıldı ancak MÇP'nin 80 sonrası katıldığı ilk yerel seçimler 1989 seçimleri oldu. MÇP en iyi performansı il genel meclisi seçiminde gösterdi ancak tüm seçimlerde MHP'nin 1977'deki performansının gerisinde kaldı. Genel olarak ise MHP'nin bölgesel düzeydeki oy oranlarına yakın oranlar elde etti. Gözden kaçırılmaması gereken bir husus da 1989 seçimlerinde büyükşehir sayısının üçten beşe çıkması ve yine büyük kentlerdeki merkez ilçe sayısının artmasıydı.

1992'de MÇP yeniden MHP adını aldı. Partinin ismiyle beraber kimliği de yeniden bir değişime uğradı. Devlete yönelik PKK tehdidinin ortaya çıkmasıyla MHP kendisini PKK ve bölücülük karşıtı bir pozisyonda konumlandırdı. Milliyetçi hareke-

54. MÇP 1987 Seçim Bildirisi.

55. Tanıl Bora, *Cereyanlar*, (İletişim Yayınları, İstanbul: 2017), s. 318.

tin ilk ayrışması da yine 1990'larda yaşandı ve MÇP'den istifa eden Muhsin Yazıcıoğlu ve Türk-İslam çizgisindeki kadro 1992'de Büyük Birlik Partisi'ni (BBP) kurdu. MÇP döneminde devletten uzaklaşan parti isim değişikliğiyle beraber siyasi duruşunu da değiştirdi ve devletçi çizgiye yeniden yaklaştı. Nitekim MHP Soğuk Savaş sonrası dünyada yükselen milliyetçilik dalgasının etkisi ve PKK ve terör karşıtı duruşu sayesinde seçmenin desteğini aldı. 1991 genel seçimlerinde on dokuz milletvekili çıkararak Meclise girmesiyle beraber MHP'nin siyaseten güçlenmesi ivme kazandı.

1990'lar MHP'nin kentli seçmen tabanını genişlettiği yıllardı. Orta Anadolu'daki tabanı Ege ve Akdeniz kıyılarına doğru yayıldı. 1999 yerel seçimlerinde Akdeniz Bölgesi'nde birinci parti oldu. MHP'nin bir bölgede birinci parti konumuna yükselmesi bir ilkti. Aynı seçimlerde ülke genelindeki belediye sayısını 118'den 499'a çıkardı. İl merkezlerinde ise yirmi belediye başkanlığı kazandı. Nitekim 1999 genel seçimlerinde yüzde 18 oy aldı ve koalisyon ortaklarından biri oldu. 1989'dan 1999'a kadarki on yılda yapılan üç yerel seçimde de oylarını artırdı.

1994 seçimleri öncesinde MHP söyleminde antiterörizm unsurlarına yer verdi. Seçim sloganı olan "Ulusal Bütünlüğün Güvencesi" ile bölücülüğe dikkat çekti. Bunun yanında partinin başına Devlet Bahçeli'nin geçmesiyle beraber benimlenen yapıcı ve ılımlı söylem dili de yine oy oranlarındaki artışta etkili oldu. Devlet Bahçeli 1999 seçimleri sonrasında yaptığı konuşmada MHP'nin günün şartlarına uygun biçimde dönüştüğünü vurguladı:

Milliyetçiliğimizi besleyen, şekillendiren ve var eden vatan ve millet sevgimiz, milli kültürümüzü ve değerlerimizi koruma anlayışımız, dünyada etkin ve saygın bir ülke olma hedefimiz değişmemiştir. Ama tabii ki, her canlı organizma gibi partimiz de yeni ihtiyaçlara, yeni sorunlara, yeni cevaplar ve çözümler üretmekte, dünyadaki gelişmeleri yakından takip etmektedir.⁵⁶

Genel Seçimler		Yerel Seçimler	
Yıl	Oy Oranı	Yıl	Oy Oranı
1987	2,9	1984	-
1991	16,9	1989	4,1
1995	8,2	1994	7,9
1999	18,0	1999	17,9
2002	8,4	-	-

* Yerel seçimlerde il genel meclisi baz alınmıştır.

Kaynak: Veriler "Milletvekili Genel Seçimleri", TÜİK; Çitçi, *Yerel Seçimler Panoraması (1963-1999)* ve "secim.haberler.com" sitesinden derlenmiştir.

56. "18 Nisan Seçimleri Sonrası Siyasi Gelişmeler, Dr. Devlet Bahçeli'nin Basın Açıklamaları", MHP.

MHP’NİN 2002 SONRASI YEREL SEÇİM PERFORMANSI

Bir ideoloji partisi olan MHP’nin kuruluşundan 2000’lere kadarki süreci siyasal sistemde varlığını kabul ettirmeye çalışma ve kimlik arayışı dönemi olarak kabul edilebilir. 2000’lerle beraber parti yeni yüzyılda farklı perspektifler geliştirdi. Teknolojinin gelişmesiyle beraber artan küreselleşmenin doğurduğu toplumlar arası adaletsizlik ve eşitsizliği eleştiren MHP idealini milletlerin eşitliği olarak belirledi. Türki Cumhuriyetlerle iyi ilişkiler kurmak, insan haklarını salt bireysel açıdan ele almamak, teknolojiyi insanlığın ortak yararına kullanmak gibi yol haritaları oluşturdu. Avrupa Birliği (AB) karşıtı tutumunu da değiştirerek üyeliği bir devlet politikası olarak değerlendirmeye başladı. MHP çizgisi aynı zamanda merkez siyasete yaklaştı. Ancak parti merkezi “her eğilimin temsil edildiği fikirler koalisyonu” olarak tanımlayanları da eleştiriyordu.

Devlet Bahçeli’nin partinin başına geçmesiyle beraber marjinal kimliğinden uzaklaşarak merkeze yaklaşan ve siyasetteki konumunu sağlamlaştıran MHP makro düzeyde ürettiği vizyon ve bakış açısını yerel yönetimler ve belediye alanlarına genişletmeyi tercih etmedi. 2009 yerel seçimlerinde ciddi bir başarı göstermesine karşın 2014’e kadar özgün ve kapsamlı bir yerel yönetim vizyonu ortaya koyma ihtiyacı duymadı. Mevcut belediye başkanlarının icraatı ve adayların söylemlerinin yanında MHP’nin yerel seçim performansını etkileyen en önemli faktör genel siyaset oldu.

2004 yerel seçimlerinin MHP açısından önemi yüzde 10 barajının üzerine çıkarak seçimde güven tazelemektir. Bundan sonraki seçimlerde de MHP’nin artan ve aynı zamanda değişen bir performans gösterdiği söylenebilir. Oy oranını artarken bir yandan da seçmen tabanını kent merkezine ve Ege ile Akdeniz bölgelerindeki kıyı şehirlerine doğru genişletti. Buna karşın Orta Anadolu’daki etkinliğini ise AK Parti’ye kaptırdı. 2004 sonrası AK Parti’nin siyaset ve ekonomide istikrarı temsil ettiği bir dönem oldu. Yerel yönetimlerdeki başarısı diğer siyasi partilerin de yerel seçimlere ve belediye alanına daha fazla eğilmesini sağladı. Ancak AK Parti’ye alternatif geliştirmek mümkün olmadı. 2014’te MHP ilk kez kapsamlı bir vizyon belgesi ortaya koyarak aradaki farkı kapatmak adına önemli bir adım attı.

2004 Seçimleri

2004 yerel seçimleri yapıldığında MHP Mecliste temsil edilmiyordu. İktidarda ise 2001’de kurulan AK Parti vardı. Kuruluşundan bir sene sonra iktidar olan ve Refah belediye alanına gelen AK Parti’nin girdiği ilk yerel seçimlerde

elde edeceği sonuç merak konusuydu. 1999 seçimlerinden sonra ele geçirdiği iktidar fırsatını çok iyi değerlendiremeyen MHP için ise bu seçimler yüzde 10'un üzerinde oy elde etmek ve kendi tabanında yeniden güven sağlamak açısından önemliydi.⁵⁷

2004 yerel seçimleri öncesinde MHP yerel yönetimlere yönelik bir vizyon ortaya koymadı. En önemli stratejisi ise güçlü belediye başkan adayları oldu. İstanbul'da eski İçişleri Bakanı Meral Akşener, Ankara'da Alparslan Türkeş'in damadı Hamit Homriş, İzmir'de Hasan Tahsin Kocabaş ve Adana'da Metanet Çulhaoğlu aday gösterildi. Kırac beldesinde milli sporcu Naim Süleymanoğlu'nun aday gösterilmesi de aynı stratejinin sonucuydu. MHP'nin bir diğer stratejisi de belli ilçe ve köylerde DYP ile anlaşmak oldu. MHP'li adaylar il ve ilçelerde genel olarak istihdam, altyapı güncellemesi, temizlik gibi konularda vaatlerde bulundu.

MHP 2004 yerel seçimlerinde hedefi olan yüzde 10 oy oranını elde etmeyi başardı. 1999 yerel seçimlerinde elde ettiği yüzde 17'lik oranın neredeyse yarısına düştüğü halde bu sonucu başarı saydı. Bunun anlamı bir sonraki genel seçimler için güven tazelemektir. MHP'nin oy artışı 2002'de Genç Parti'ye giden milliyetçi seçmenin MHP'ye yönelme ihtimaline ve Irak ile Kıbrıs meselelerinin gündemde olması sebebiyle milliyetçi kaygıların artmasına bağlandı. MHP büyükşehir belediyelerinin hiçbirini elde edemezken altmış beş il belediyesinden Kastamonu, Niğde, Gümüşhane ve Iğdır olmak üzere dördünü ve 847 ilçe belediyesinden 125'ini kazandı. 2 bin 281 belde belediyesinin de 336'sında birinci parti oldu. Bir önceki seçimlerde kazandığı Osmaniye'yi ise AK Parti'ye kaybetti.

2009 Yerel Seçimleri

MHP'nin 2007 genel seçimlerinde üçüncü parti olarak Meclise girmesi 2009 yerel seçimleri açısından yaşanan en önemli gelişmedir. 2009 yerel seçimleri gerçekleştirildiğinde MHP Mecliste yetmiş milletvekiliyle temsil ediliyordu. Bir diğer önemli gelişme 367 krizi olarak da adlandırılan 2007 cumhurbaşkanı seçimleri sırasında yaşanan krizdi. AK Parti'nin adayının eşinin başörtülü olmasına karşı çıkan ana muhalefetin yarattığı krizde MHP çözüm odaklı bir yaklaşım benimsedi. Bu dönemin Türkiye siyaseti açısından belirleyici olan diğer gündem maddeleri ise Genelkurmay Başkanlığının hükümete yönelik e-muhtıra yayımlaması, Cumhuriyet mitingleri, AK Parti'ye karşı açılan kapatma davası, Alevi açılımı, Ergenekon ve Balyoz davaları ve Kürt açılımıydı.

57. Erciyas ve Baykal, "2004'ten 2019'a Yerel Seçimler".

Bu seçimlerde de partiler Ankara, İstanbul ve İzmir olmak üzere üç büyükşehir belediyesine daha fazla önem atfetti. MHP için özellikle Ankara'nın önemi parti genel başkanı Devlet Bahçeli tarafından sık sık vurgulandı.⁵⁸

MHP yerel yönetimlere ilişkin kapsamlı bir vizyondan ziyade stratejik bir yol izledi. Aday belirlemede seçmen profiline göre hareket etme gibi taktikler belirlendi. Ankara'da Mansur Yavaş, İstanbul'da Ahmet Turgut, İzmir'de Müsavat Derişoğlu ve Adana'da Aytaç Durak aday gösterildi. MHP'nin Ege ve Akdeniz bölgelerinde yer alan önemli şehirlerdeki aday stratejisi de CHP ile oy geçişkenliğine göre belirlendi. Buralarda merkez sağ seçmene hitap edebilecek adaylar çıkarıldı. Yerel yönetimlere ilişkin de 2009 parti programında hizmet kapasitesinin artırılması için çalışılacağına değinildi.

MHP'nin stratejileri işe yaradı ve 2009 seçimlerinde seçmen desteğini yarı yarıya artırdı. Oyunu en çok yükselttiği bölgeler sırasıyla Akdeniz, Batı Anadolu ve Orta Anadolu oldu. Bu bölgelerde MHP'nin oy oranı yüzde 20'nin üzerine çıktı. Doğu ve Güneydoğu illerinden Adıyaman, Şırnak, Bitlis, Bingöl, Şanlıurfa, Gaziantep ve Siirt'te çok az, Elazığ ve Kili'ste ise oyunu ciddi oranda artırdı. Bu iki ilde oy oranının artmasında "sevilen aday" faktörü etkili oldu. MHP seksen bir ilin sadece otuzunda oy kaybı yaşadı. Niğde ve Iğdır'ı kaybederken Mersin, Balıkesir, Isparta, Manisa, Uşak ve Bartın'ı kazandı. En yüksek oyu da yüzde 48,79 ile Osmaniye'de elde etti. Adana'da ise sadece 2 bin 166 oy farkıyla kazandı. Ankara ve İstanbul'da galip gelemese de ciddi oy oranları elde etti. 2009 seçimlerinde MHP'nin belediye başkanlığını kazandığı il sayısı biri büyükşehir olmak üzere ona çıktı.

2014 Yerel Seçimleri

MHP 2014 yerel seçimlerinde ilk kez bütüncül ve kapsamlı bir yerel yönetim vizyonu ortaya koydu. 2009 seçim başarısının ardından 2011'deki genel seçimlerde yüzde 12,98 oy alarak elli üç milletvekiliyle Meclise girdi. 2011 genel seçimleri için hazırladığı seçim beyannamesinde belediyeciliğe ilişkin kentleşme, konut ve çevre başlıklarını ele aldı. Yerel yönetimlere dönük olarak da hizmet bakımından güçlendirilmeleri ve yerel yönetimler yapısının teşkilatla uyumlu olacak şekilde yeniden şekillendirilmesi gibi maddeler bulundu. Belde ve köy mülki idare temsilciliği oluşturulması vaadi verildi.⁵⁹

MHP'nin 2014 seçimleri için formüle ettiği "üretken belediyecilik anlayışı" MHP afişlerinde "ayrıştırıcı değil birleştirici belediyecilik" olarak tanımlandı. "Üret-

58. "MHP Ankara Adaylarını Tanıttı", *Hürriyet*, 4 Ocak 2009.

59. "2023'e Doğru Yükselen Ülke Türkiye Sözleşmesi", MHP 2011 Seçim Beyannamesi, s. 58-59.

ken Belediyecilik” başlıklı vizyon belgesinde ise söz konusu anlayış üç ana yaklaşım üzerine kuruldu. “Üretken belediyecilik” kentlilerin beraber üretmesini, “bütüncül yaklaşım” kentlinin çeşitli özelliklerini bütüncül biçimde ele almayı ve “birlikte yönetim” de kentlinin tüm süreçlere katılmasını savunuyordu. Bu anlayışın temelinde de devletin yüzünü vatandaşa “doğru bir şekilde” yansıtma kaygısı yatmaktaydı. Üretken belediyecilik anlayışı aynı zamanda kent estetiği, yeşil alan miktarı, engelsiz şehircilik, afete karşı tedbir, teknolojik ve yenilikçi şehircilik gibi alanlara değiniyordu. Ortaya konulan projelerde dikkat çeken en önemli hususlar ise mahalle vurgusu, yoksullukla mücadele, kent tarihi, sokak çocukları ve dini hassasiyetlerdi.

MHP üretken belediyecilik anlayışıyla doğrudan ihtiyaç duyulana odaklandı. Çağ ile uyumlu perspektif ve projeler ortaya koyan vizyon belgesinde eksik olan projelerin nasıl gerçekleştirileceği. Belgenin 2019 için öngörüsü huzurun tesis edilmesi, onarım ve atılım iken 2023 için hedeflenen Türkiye’nin bölgesel güç ve küresel aktör olmasıydı. 2053 vizyonu da Türkiye’nin küresel bir güç haline gelmesini hedefliyordu.

MHP seçimler için “Ülke Senin, Karar Senin” ve “Ülken için Yüreğini Koy” sloganlarını kullandı. En çok vurgulanan konu da millilik oldu. MHP’nin milli, iktidarın ise küresel hareket ettiği savunuldu. MHP’nin genel siyasi tavrı çoğunlukla Çözüm Süreci etrafında şekillendi. Bunun temel sebebi seçmenini konsolide etmek ve kıyı bölgelerindeki ulusalcı seçmene ulaşabilmektir.⁶⁰ Bir diğer önemli unsurlar da ekonomi ve yeni anayasa tartışmalarıydı. MHP her ne kadar yeni bir vizyon oluştursa da seçim söylemi geçmiş seçimlerdeki gibi yerel değil genel siyasete odaklandı.

2009’da MHP’den aday olan Mansur Yavaş 2014 seçimlerinde CHP’nin Ankara adayıydı. MHP ile CHP arasındaki anlaşma neticesinde MHP düşük profile aday çıkartarak CHP’ye büyükşehirde destek oldu. CHP ise bazı ilçelerde düşük profilli aday çıkarıp MHP’yi destekledi. İzmir ve İstanbul’da da düşük profilli denilebilecek adaylar gösterildi. Adana’da ise 2009 seçimlerini kazanan ancak sonraki süreçte yolsuzluk iddialarıyla görevden alınan Aytaç Durak yerine Hüseyin Sözlü aday gösterildi.

MHP 2014 yerel seçimlerinde yüzde 15,2 oranında oy elde etti. Dört ilde belediye başkanlığını kazandı. 2014 seçimleriyle beraber üç büyükşehir, sekiz il ve 111 ilçe belediyesi MHP’nin oldu. MHP Balıkesir, Gümüşhane, Uşak ve Kastamonu’yu kaybetti. Kars, Mersin ve Adana’yı kazandı.

60. Hamit Emrah Beriş, “30 Mart’a Doğru Milliyetçi Hareket Partisi”, *SETA Analiz*, Sayı: 84, (Şubat 2014).

MHP en yüksek oyu yüzde 47,3 ile Devlet Bahçeli'nin memleketi Osmaniye'den aldı. İkinci sırada ise yüzde 42,4 ile Iğdır vardı ancak iki puan farkla Iğdır'ı BDP'ye kaybetti. Ankara'da aday gösterilen Mevlüt Karakaya yüzde 7,77 oranında oy elde ederken İstanbul adayı Rasim Acar yüzde 3,97 oranında oy aldı. Ankara'daki MHP oyları partinin hedeflediği gibi CHP adayı Mansur Yavaş'a gitti. Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgelerindeki illerde oy oranları bir önceki seçimdeki gibi oldukça düşük kaldı.

Kaynak: Veriler "www.ysk.gov.tr"den alınmıştır.

31 MART'A DOĞRU MHP

MHP'NİN SEÇİM STRATEJİSİNİ ŞEKİLLENDİREN DİNAMİKLER

MHP'nin 31 Mart yerel seçimlerine yansıyan genel siyasi politikasının başında AK Parti ile 15 Temmuz darbe girişiminden sonra başladığı ve 2018'de Cumhuriyet İttifakı adıyla resmiyete döküğü iş birliği ve bu birlikteliğin ortaya çıkmasını sağlayan beka sorunu gelmektedir. Bunun yanında 2017'de MHP'den ayrılan muhalif grubun Meral Akşener liderliğinde kurduğı İYİ Parti'nin katılacağı ilk yerel seçimler olması da partinin söylem ve propaganda biçimine yansımıştır.

15 Temmuz darbe girişimi sonrasında “Yenikapı ruhu” olarak adlandırılabilen mutabakat MHP'nin hükümet değişikliğine yeşil ışık yakmasıyla devam etmiştir. 16 Nisan 2017'de gerçekleştirilen Cumhurbaşkanlığı hükümet sistemine geçiş öngören Anayasa değişikliği referandumu öncesinde AK Parti ile birlikte “evet” bloğunda yer aldı. Bu süre içerisinde MHP'den ihraç edilen muhalifler Haziran 2017'de İYİ Parti'yi kurdu ve yeni partinin genel başkanlığına Meral Akşener seçildi. 24 Haziran 2018'de gerçekleştirilen genel seçimlerde MHP, AK Parti ile resmileştirdiğı Cumhuriyet İttifakı çatısı altında yarışırken İYİ Parti ise CHP, Saadet Partisi ve DP ile beraber Millet İttifakı'nı kurdu. İttifak bünyesinde her halükarda Meclise girecek olsa da barajı geçemeyeceğı düşünölen MHP yüzde 11 oranında oy elde etti.

31 Mart seçimlerinde de iş birliği yoluna giden MHP ve AK Parti bazı seçim bölgelerinde ortak aday çıkardı. Buna karşın CHP ve İYİ Parti de iş birliği yaparak güçlü oldukları illerde kendi adaylarını çıkarma veya diğeri partinin adayını

destekleme yoluna gitti. İYİ Parti'nin özellikle MHP'nin de oy aldığı illerde aday çıkarması ve CHP'nin buralarda aday göstermeyerek İYİ Parti'ye destek vermesi MHP açısından 31 Mart seçimlerini kritik bir duruma soktu.

MHP'nin yerel seçim dilini şekillendiren bir diğer unsur de beka söylemiydi. Dolayısıyla seçim öncesinde en çok tartışılan konu yerel seçimlerin beka unsuru olup olamayacağıydı. MHP açısından yerel seçimleri bir beka meselesi haline getiren faktörler yeni hükümet sisteminin yerleşmesi, Millet İttifakı'nın terörle ilişkisi olan siyasi unsurlarla iş birliği yapması ve sınır ötesinde devam eden askeri operasyonlar şeklinde dile getirildi. HDP'nin yedi büyükşehirde aday çıkarmaması da Millet İttifakı ile ilan edilmeyen bir anlaşma yapıldığı şeklinde yorumlandı.

Son olarak MHP'nin ekonomideki zorlu gidişata yönelik söylemi dış tehdit algısı üzerinden kuruldu. Ekonomide zor bir süreçten geçilmesine sebep olarak dışarıdan yapılan müdahaleleri gösteren MHP lideri Devlet Bahçeli seçmene "oyuna gelinmemesi" gerektiğini işaret etti.⁶¹

24 Haziran Seçimlerinde MHP

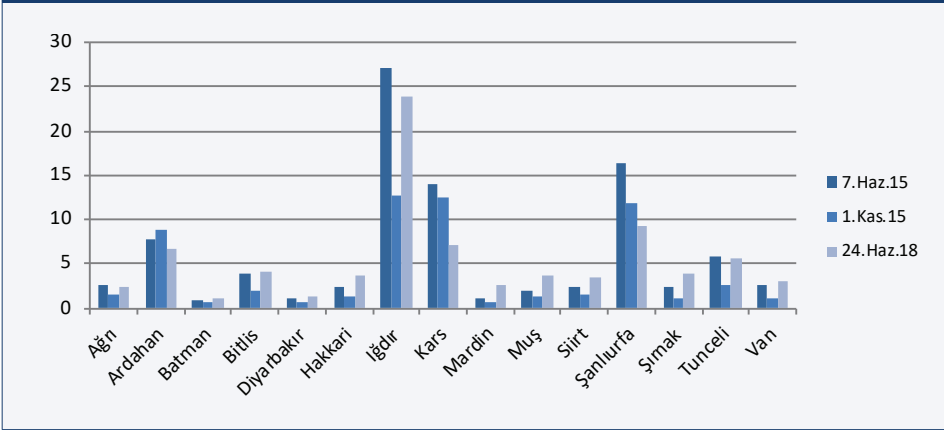
MHP 24 Haziran seçimlerinde beklenenin üzerinde oy alarak ve beklenmedik bölgelerde oy oranını artırarak seçimlerin kazananı oldu. Cumhuriyet İttifakı çatısı altında girdiği 24 Haziran seçimlerinde yüzde 11,1 oranında oy elde etti. Bu durum MHP'den İYİ Parti'ye oy kayışının beklenenin altında olduğu, MHP'nin AK Parti tabanından oy aldığı yorumlarına yol açtı.

MHP on iki ilde yeni milletvekili kazanırken beş ilde milletvekili sayısını artırdı. Milliyetçi seçmenin yoğun olarak yaşadığı ve MHP'nin oy deposu olan Aydın, Denizli, Manisa, Afyon, Burdur, Isparta, Uşak, Antalya, Mersin, Karaman, Adana ve Osmaniye'de oy oranı düştü. Bu illerde daha seküler eğilimlere sahip sahil seçmeninin bir kısmı İYİ Parti'ye kaydı. MHP'nin buna karşın yüzde 11'in üzerinde oy alması Kasım 2015 seçimlerinde AK Parti'ye kayan milliyetçi oyların geri dönmeye ve ittifak güvencesiyle bir kısım tepkili AK Parti'li seçmenin MHP'ye oy vermesine yol açtı.⁶² MHP özellikle AK Parti'nin oyununu düştüğü Erzincan, Erzurum, Konya, Iğdır ve Yozgat gibi illerde oyunu ciddi oranlarda artırdı. Bu illerde ağırlıklı olarak MHP'nin oyu 1 Kasım'daki oy oranlarının üzerine çıktı. Daha da önemlisi bu seçimlerde MHP bugüne kadar sembolik oy oranlarına sahip olduğu Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgelerinde oy oranını artırdı. Bu bölgelerde oyunu en çok yükselten parti oldu.

61. "Cumhuriyet İttifakı Kalıcı Bir Zafer Elde Etmeye Kararlı", *Sabah*, 20 Şubat 2019.

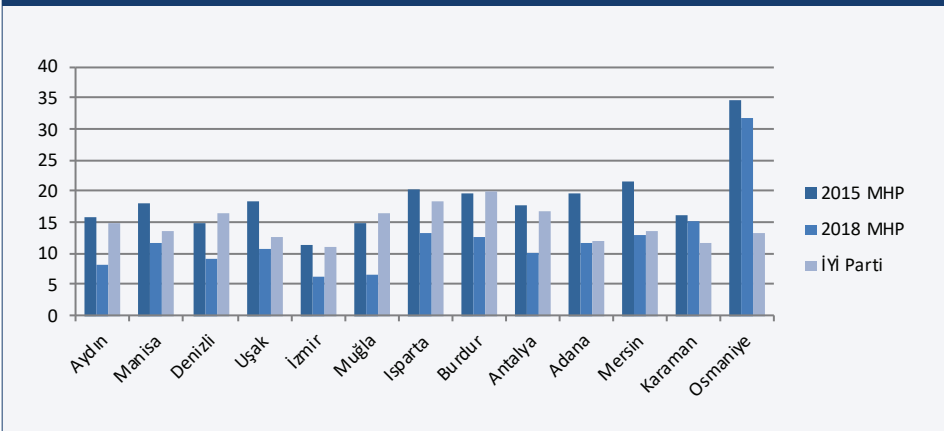
62. Serencan Erciyas, "MHP Kazananlar Arasında", *Kriter*, Sayı: 26, (Temmuz-Ağustos 2018).

GRAFİK 4. MHP'NİN DOĞU VE GÜNEYDOĞU ANADOLU BÖLGELERİNDEKİ OY ORANLARI (YÜZDE)

İYİ Parti'nin genel seçimlerde barajı aşması ve MHP oyunun yüksek olduğu Ege ve Akdeniz bölgesindeki bazı illerde MHP'den yüksek oy alması 31 Mart yerel seçimlerini MHP açısından daha önemli bir hale getirdi. Aydın, Manisa, Denizli, Uşak, Antalya, Mersin, Isparta, Muğla, Burdur, Adana ve Karamanda MHP'nin oy oranları İYİ Parti'nin gerisinde kaldı.

GRAFİK 5. EGE VE AKDENİZ BÖLGESİ'NDE MHP VE İYİ PARTİ OYLARI (YÜZDE)

Yerel Seçimde Sürdürülen Cumhur İttifakı

MHP 24 Haziran 2018 cumhurbaşkanı ve milletvekili seçimlerinde AK Parti ile gerçekleştirdiği Cumhur İttifakı'nı 31 Mart seçimlerinde iş birliği şeklinde devam ettirdi. İlk etapta iş birliği yapmayacaklarını duyuran iki parti Kasım'da bir araya gelerek durum değerlendirmesinde bulundu ve ittifak kararı aldı. Bu bağlamda ilk etapta otuz ilde ittifak yapılması kararlaştırıldı. Ancak Şubat'ta yeniden değerlendirmede bulunan MHP ve AK Parti ittifakı elli bir ile genişletti.

Bu kapsamda MHP, AK Parti ile uzlaşmaya vardığı illerde belediye başkanlığına aday çıkarmadı. MHP 31 Mart yerel seçimlerinde 825 yerde kendi adayını gösterdi. 544 seçim bölgesinde de Cumhur İttifakı adaylarının desteklenmesine karar verildi. Bunların elli biri il, kalanı da ilçelerdir.

Üç büyükşehirde de ilçe bazında ittifaklar yapıldı. İstanbul'da Maltepe, Beşiktaş ve Silivri'de Cumhur İttifakı MHP adayıyla seçime girme kararı aldı. Ankara'da Etimesgut, Gölbaşı ve Polatlı MHP'ye bırakılan ilçeler oldu. MHP Etimesgut ve Polatlı'da mevcut belediye başkanlarını yeniden aday gösterirken Gölbaşı'nda ise AK Parti kökenli Ramazan Şimşek aday oldu. Cumhur İttifakı İzmir'de Aliağa, Çeşme, Dikili, Foça ve Narlıdere'de MHP adayıyla yarışma kararı aldı.

İttifaklar seçimlere bir ay süre kalana değin birtakım değişikliklere uğradı. İlk etapta ittifaka dahil edilmeyen bazı illerde sonradan ittifak yapılması kararlaştırıldı. Bu minvalde Denizli, Aydın ve Erzurum'un ittifaka dahil edilmesiyle buralardaki adaylar geri çekildi.

Seçim Kampanyası

MHP 2014 yerel seçimleri için yayımladığı Üretken Belediyecilik Vizyon Belgesi'ni 2019 seçimleri için güncelledi. 2012'deki Belediye Kanunu'na istinaden vizyon belgesinde geçen belde ifadeleri çıkarıldı. Hemşehri yerine kentli kelimesi kullanıldı. Belgede yer alan projelerde ise değişiklik yapılmadı. Bu açıdan MHP 2014 yerel seçimleri için ortaya koyduğu temel projeleri olduğu gibi 2019 seçimleri için de vadetti.

MHP seçim kampanyasını Cumhur İttifakı temelinde şekillendirdi. "Beka için Milli Karar, Cumhur için İstikrar" sloganını kullanan parti ittifakın seçimleri kazanmasının devletin bekası açısından kritik olduğu söylemini benimsedi. MHP ayrıca belediye başkan adayları için bir aday kılavuzu yayımlayarak adayların seçmenle kuracakları iletişimde dikkat etmeleri gereken hususların altını çizdi.

Üretken Belediyecilik Vizyon Belgesi'nin bir kavram analizi yapıldığında öne çıkanlar kent, milliyetçilik, üretken, hizmet, proje, destek, bilgi, iş, yeşil, katılım, yardım, doğal, kültürel ve göç ifadeleri olmuştur.

MHP 31 Mart yerel seçimleri için adaylarını tanınırlık, dürüstlük, belediyecilik ve şehircilik hizmetini bilmesi ve partiyi zor duruma sokacak bir geçmişe sahip olmaması gibi kriterlere göre belirledi. Aynı zamanda aday adaylarından üretken belediyecilik anlayışına uygun somut projelerle başvuru yapmalarını talep etti. İttifak gerçekleştirilen il ve ilçelerdeki adayların parti isimleriyle değil Cumhur İttifakı adayı olarak sahaya çıkmasında karar kılındı.

DÜN DEN BUGÜ NE HDP BELEDİ YECİL İ Ğ İ

1990'da Halkın Emek Partisi (HEP) ile siyasi yolculuğuna başlayan milliyetçi Kürt siyasi hareketi BDP'nin 2011 genel seçimlerinde elde ettiği sonuçlara kadar önemli bir oy oranına ulaşamamıştır. Bu durum milliyetçi Kürt siyasi hareketi çizgisinde kurulan siyasi partilerin ilk etapta yerel siyasete yoğunlaşmasına neden olmuştur. Genel siyasette etkinlik gösteremeyen bu partiler yerel yönetimleri kendileri için varlık alanı olarak görmüş ve Kürt kimliği üzerinden etnik-bölgesel bir siyaset yürütmüştür. Kürt nüfusun yoğun olduğu Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgele-
rindeki illerin yerel yönetimlerinde etkin olmak adına mahalli idare seçimleri söz konusu partiler için son derece önemli hale gelmiştir.

1990'da kurulan HEP'ten hareketin bugünkü temsilcisi HDP'ye kadar hiçbir mil-
liyetçi Kürt siyasi hareketi partisi yerel yönetimler için bir vizyon ortaya koyamamıştır. Milliyetçi Kürt siyasi hareketinin bugüne kadar bir yerel yönetimler perspektifi oluş-
turamamasının başlıca nedeni bu çizgide kurulan partilerin terör örgütleriyle irtibatlı sürdürdüğü siyaset tarzıdır. Söz konusu irtibat nedeniyle birçok kez parti kapatmayla karşı karşıya kalan milliyetçi Kürt siyasi hareketi 1990'lardan bugüne dek yerel yöne-
timlere dair bir gelenek oluşturamamış ve süreklilik sağlayamamıştır. Bunun yanında kazandığı belediyeleri ideolojik saiklerle idare eden ve genel siyasete erişmenin bir aracı olarak gören bu partiler uzun yıllar boyunca kazandığı seçim çevrelerini pek çok temel belediyecilik hizmetinden mahrum bırakmıştır.

HEP'ten bugüne gelen otuz yıllık süreçte milliyetçi Kürt siyasi hareketi par-
tilerinin yerel yönetimler ve daha özelde belediyecilik anlayışlarında pek bir

değişiklik olmamıştır. Gelineen noktada hareketin bugünkü temsilcisi HDP de selefleri gibi terör örgütleriyle irtibat halindeyken kazandıkları belediyelere ait fonları terör örgütlerine aktarmayı sürdürmüştür. Bu hukuksuzluk üzerine söz konusu belediyelere kayyum atanmış ve terör örgütleriyle irtibatlı tüm belediye başkanları tutuklanmıştır.

Tüm bu değerlendirmelerden hareketle 31 Mart'ta gerçekleştirilecek yerel seçimler HDP öncülüğündeki milliyetçi Kürt siyasi hareketi için hayati bir önem taşımaktadır. Zira parti bu seçimlerle birlikte son dönemde kaybettiği motivasyonu yeniden yakalamak ve geçmiş seçimlerde kazandığı belediyeleri bir kez daha elde etmek adına uğraş vermektedir. Bu doğrultuda AK Parti ve Erdoğan karşıtlığına merkeze alarak seçim kampanyasını sürdüren HDP 24 Haziran seçimleri döneminde örtülü bir şekilde dahil olduğu Millet İttifakı'yla irtibatını sürdürmektedir.

DEĞİŞİM, DÖNÜŞÜM, KIRILMALAR VE SÜREKLİLİK

Milliyetçi Kürt Siyasi Hareketinin Siyasi Partileri ve Yerel Seçimler

Milliyetçi Kürt siyasi hareketi otuz yıla yaklaşan siyasi yolculuğuna 1989'da SHP'den ihraç edilen yedi Kürt milletvekilinin kurduğu HEP ile 1990'da başladı. Parti kurulduktan bir yıl sonra gerçekleştirilen 1991 genel seçimlerine SHP ile ittifak yaparak katılırken bu ittifak sayesinde seçim barajını aşarak yirmi iki milletvekiliyle parlamentoya girme imkanı elde etti. Sonraki süreçte SHP listelerinden seçilen HEP'li milletvekilleri partilerine geri dönerken milletvekilliği yemin töreninde yaşanan gelişmeler HEP'in kapanmasına kadar giden süreci başlattı. Nihayetinde HEP 1993'te Anayasa Mahkemesi tarafından kapatıldı ve milliyetçi Kürt siyasi hareketinin ilk siyasi parti deneyimi de böylelikle sona erdi.

Kurulduktan yalnızca üç yıl sonra kapatılan HEP'in siyasi hayatını sürdürdüğü üç yıl içerisinde bir vizyon ortaya koyması mümkün olmadı. Bunun yanında kurulduğu dönemde kamuoyuna sunduğu parti programında bazı alanlara ilişkin son derece kısıtlı değerlendirmeler yer alırken yerel yönetimlere ilişkin birkaç hususa da değinildi. İlgili programda yerel yönetimlere dönük oldukça yüzeysel ifadeler kullanıldı. En dikkat çeken nokta ise "özerk yerel yönetimlerin kurulacağı" vaadiydi. Buna ek olarak vali ve kaymakamların seçimle görev başına getirileceğinden bahsedildi ve tanımı net olmamakla birlikte yerel yönetimleri demokratik açıdan güçlendirecek yasal düzenlemelerin yapılacağı belirtildi. Parti programında kentleşme ve konut sorununa ilişkin bazı ifadeler de yer verilirken ilgili alanlardaki sorunların çözümüne ilişkin ne yapılacağından net bir şekilde bahsedilmedi. Öte yandan parti programının yerel yönetimler başlığı al-

tında OHAL ile ilgili de değerlendirmelerde bulunuldu. Ancak kullanılan ifadeler partinin bugünkü uzantısı olan HDP'nin yaklaşımıyla çelişmektedir. HEP'in parti programında konuya dair şu ifadeler yer aldı:

Olağanüstü durumlarda, kesinlikle durumun gerektirdiği ölçüde olmak üzere ve Türkiye'nin uluslararası hukuktan doğan yükümlülükleriyle bağdaşmak koşuluyla olağanüstü hal ilan edilebilecektir.⁶³

HEP'in 1993'te kapatılmasının ardından yerini 1991'de kurulan Demokrasi Partisi (DEP) aldı ve HEP'li milletvekilleri DEP'e geçti. Ancak DEP'in de kadere HEP'ten farklı olmadı. DEP Genel Başkanı Hatip Dicle'nin terör yanlısı açıklamaları kamuoyunda büyük bir tepkiye neden oldu. DEP milletvekillerinin bu minvaldeki tutumları devam edince Mart 1994'te dokunulmazlıkları kaldırıldı ve sonraki süreçte yedi DEP milletvekili tutuklandı.⁶⁴

Öte yandan DEP 27 Mart 1994 yerel seçimlerine kısa bir süre kala boykot kararı alarak seçimlerden çekildi. Yaşanan bu gelişmeler seçimlerin de seyrini değiştirdi. Doğu ve Güneydoğu'da DEP'lilerin seçime girmemesi RP'ye avantaj sağladı ve RP bölgedeki birçok şehrin belediye başkanlığını kazandı.⁶⁵ Daha sonra DEP aynı yılın Haziran'ında Anayasa Mahkemesi tarafından kapatıldı.

DEP oldukça kısa süren aktif siyasi hayatı içerisinde genel ya da yerel siyasete ilişkin polemikler dışında herhangi bir şey üretmedi. Söz konusu dönemde kendisinden beklenenin aksine terör örgütü PKK'nın sözcülüğünü üstlenmeye kalkıştı. Hatta 1994 yerel seçimlerini de örgütün talimatıyla boykot ederek seçimlerden çekildi. Asli vazifesi meşru zeminde siyaset yapmak olan bir siyasi partinin seçimlere dahi katılmaması bu partiden yerel yönetimlere yönelik bir vizyon ortaya koymasını beklemeyi de anlamsız kılmaktadır.

DEP'in kapatılmasının ardından da yerini bu kez Mayıs 1994'te kurulan Halkın Demokrasi Partisi (HADEP) aldı. HEP ile başlayan milliyetçi Kürt siyasi hareketinin bugüne kadarki en uzun ömürlü partisi olan HADEP 1995 genel seçimlerine parti olarak katılma kararı verdi. Ancak bu seçimlerden umduğunu bulamayan HADEP yüzde 4,2'lik oy oranıyla barajı aşamayıp Parlamento dışında kaldı.

HADEP'in nasıl bir siyaset üreteceği ve yerel yönetimlere ilişkin vizyonunun tespiti için parti programına bakıldığında yerel yönetimlerle ilgili beyan edilen hususların daha önce HEP'in programında yer alan yüzeysel ifadelerin bir tekrarı olduğu görülmektedir. Yerel yönetimlerin görev, yetki ve sorumluluk devrine

63. 1990 HEP Parti Programı.

64. "DEP'liler Tutuklandı", *Milliyet*, 18 Mart 1994.

65. Turan, *Türkiye'de Yerel Seçimler*.

uygun olarak yeniden örgütleneceğinin vadedildiği bu programda eyalet sistemi ve yerel parlamentolardan bahsedildi. Buna ek olarak devletin ve toplumun demokratikleştirilmesi için yerel yönetimlerin yetkilerinin artırılacağı ve yerel yönetimler üzerindeki merkezi yönetim vesayetinin kaldırılacağı ifade edildi. Halkın etkin katılım ve denetimini sağlayacak bir yerel yönetim anlayışının egemen kılınacağı belirtildi.⁶⁶

Öte yandan partinin 1995 erken genel seçimlerine yönelik hazırladığı seçim bildirgesinde ise yerel yönetimlere dair tek bir ifadeye dahi yer verilmemesi dikkat çekiciydi. İlgili bildirmede yalnızca partinin üzerine oturtulduğu ideolojik referanslar üzerinden genel siyasete ilişkin eleştirilerde bulunuldu.

1995-1999 dönemini yerel ve ulusal yönetimde temsil imkanı bulamadan geçiren HADEP 1999 genel seçimlerinde yüzde 10'luk seçim barajını aşır TBMM'ye temsilci gönderemese de Türkiye genelindeki oy oranını yüzde 4,2'den yüzde 4,7'ye yükseltti. Aynı anda yapılan yerel seçimlerde ise HADEP özellikle Güneydoğu'da yüksek bir oy alarak biri büyükşehir, altısı il merkezi (Diyarbakır, Bingöl, Ağrı, Batman, Hakkari, Siirt ve Van) olmak üzere toplam otuz sekiz belediye başkanlığı kazandı. Bu seçimlerle beraber genel olarak Türkiye kamuoyu, özel olarak da Güneydoğu'daki seçmen milliyetçi Kürt siyasi hareketi çizgisindeki partilerin başkanlığındaki belediyelerle tanıştı.⁶⁷

TABLO 17. HADEP'İN 1999 BELEDİYE BAŞKANLIĞI SEÇİMLERİNDE BÖLGELERE GÖRE OY DAĞILIMI VE KAZANDIĞI BELEDİYE BAŞKANLIĞI SAYILARI

Akdeniz	Doğu Anadolu	Ege	Güneydoğu Anadolu	İç Anadolu	Karadeniz	Marmara
4,31 (2)	9,47 (13)	2,24 (2)	20,76 (21)	0,44	-	2,19

Kaynak: Çitçi, *Yerel Seçimler Coğrafyası (1963-1999)*, s. 440-464.

Buna karşılık HADEP ilgili seçim dönemi ve sonrasındaki süreçte selefi diğer partiler gibi nitelikli bir yerel yönetimler vizyonu ortaya koyamadı. Geçmişte sunulan beyanlara paralel olarak yerel yönetimlerde özerklik vaadini tekrar eden parti kalıplaşmış birtakım ifadelerle yerel yönetimlerin güçlendirileceğini belirtti. Yerel yönetimlere dair somut bir vaadinin olmamasına karşın 1999 yerel seçimlerinde kayda değer bir başarı elde etti. Ancak bu başarının ardında bazı seçmenleri HADEP'e yönlendiren gelişmeler ve ideolojik nedenler unutulmamalıdır. Zira Şubat 1999'da terör örgütü elebaşı Abdullah Öcalan'ın yakalanarak

66. 1994 HADEP Parti Programı.

67. Kurtuluş Tayiz, "30 Mart'a Doğru Barış ve Demokrasi Partisi", *SETA Analiz*, Sayı: 83, (Şubat 2014).

Türkiye'ye teslim edilmesi kimlikçi reflekslere sahip bazı seçmenlerin HADEP'e yönelmesinin başlıca nedeniydi.

Öte yandan HADEP de HEP ve DEP gibi terör örgütü PKK ile bağlarını koparmadı ve söylemlerini örgüt çizgisinden ayırmadı. Bunun üzerine Ocak 1999'da PKK ile organik ilişkisi olduğu gerekçesiyle HADEP'e kapatma davası açıldı. Kırk dokuz ay süren kapatma davası 13 Mart 2003'te partinin kapatılması yönünde karara bağlandı ve kırk altı HADEP'li yöneticiye beş yıl siyaset yasağı getirildi. Bu gelişmelerin üzerine 1997'de kurulan DEHAP milliyetçi Kürt siyasi hareketinin yeni partisi oldu.

HADEP'in yerini alan DEHAP 3 Kasım 2002 seçimlerine Emek Partisi (EMEP) ve Sosyalist Demokrasi Partisi (SDP) ile ittifak kurarak sol bir cephe altında girdi ve milliyetçi Kürt siyasi hareketinin oy artışı devam ettirdi. Buna göre DEHAP 2002 genel seçimlerinde Türkiye genelindeki oy oranını yüzde 6,14'e yükseltti. Bu seçim Kürt meselesi üzerinden siyaset yapan milliyetçi Kürt siyasi hareketinin oy sınırlarını belirlemesi açısından oldukça önemliydi.

DEHAP'ın 2003'te kamuoyuna sunduğu parti programını kendinden önceki partilerle kıyasla biraz daha geliştirdiğini söylemek mümkündür. Ancak yerel yönetimlerle ilgili yeni bir şey söylenmemiştir. Bu programda da partinin bağlı bulunduğu siyasi hareketin geçmişteki söylemleri tekrar edilirken bir kez daha yerel yönetimlerin özerkliği meselesine vurgu yapılmıştır.⁶⁸ Ayrıca yerel yönetimlerin kendi öz kaynaklarını kendileri yaratan gerçek yerel iktidar haline getirileceği beyan edilirken bütçe gelirlerinden yerel yönetimlere ayrılan payın artırılacağı vadedilmiştir.

2002 SONRASI MİLLİYETÇİ KÜRT SİYASİ HAREKETİNİN YEREL SEÇİM PERFORMANSI

2004 Yerel Seçimleri

2002 genel seçimlerinden on altı ay sonra 28 Mart 2004'te gerçekleştirilen yerel seçimler Türk siyasi tarihi açısından önemli bir dönemeci simgeliyordu. Zira 2002'de tek başına iktidara gelen AK Parti bu seçimlerde başarı elde ederek iktidarını pekiştirmek isterken diğer siyasi partiler de varlıklarını ispat etmek için bu seçimleri hayati görüyordu. Bu partilerden biri de 1999 yerel seçimlerinde görece önemli bir başarı elde eden HADEP'in halefi DEHAP'tı.

1999'daki yerel seçimlere tek başına girerek milliyetçi Kürt siyasi hareketi adına önemli bir kazanım sağlayan HADEP'in aksine DEHAP Demokratik Güç

68. 2003 DEHAP Parti Programı.

Birliği çatısı altında SHP ve dört sol partiyle birlikte girdiği 28 Mart 2004 yerel seçimlerinden büyük bir hüsrarla ayrıldı. Öyle ki SHP'nin il genel meclisi seçimlerinde aldığı oy oranı yüzde 5,1'de kalarak 2002 genel seçimlerinde DEHAP'ın aldığı yüzde 6,2'lik oy oranının bile altına düştü. Bu sonuçların ardından 1999'da kazandığı il belediye başkanlıklarının dördünü (Siirt, Bingöl, Ağrı ve Van) AK Parti'ye kaybeden DEHAP Diyarbakır, Batman ve Hakkari illerini elinde tuttu. Bunun yanında DEHAP Şırnak ve Tunceli'nin de belediye başkanlıklarını alarak beşi il olmak üzere toplam altmış dört belediye başkanlığını kazandı.

Daha önce büyük farkla kazanılan belediyelerin AK Parti'ye geçmesi hem DEHAP'ın geleceğini hem de her seçim öncesinde marjinal sol partilerle denenen ittifakları tartışmaya açtı. Ancak DEHAP'ın seçimlerde yaşadığı başarısızlıkta sol partilerle ittifakın parti tabanında bir karşılığının olmamasının yanı sıra AK Parti iktidarıyla birlikte Kürt meselesinin farklılaşan zemininin hesaba katılmaması da etkili oldu. Bu süreçte AK Parti iktidarının AB Uyum Yasaları çerçevesinde hayata geçirdiği yasal düzenlemelerin Kürtlerin demokratikleşme taleplerini belirli ölçüde karşılamaya başlaması, ekonomik politikaların gündelik yaşamı kolaylaştırması, kamu bürokrasisinin toplumla daha uyumlu bir iletişim kurması gibi dinamikler DEHAP'a oy kaybettirirken AK Parti'ye yönelik desteği artırdı.⁶⁹

Öte yandan 2004 yerel seçimleri sürecinde yerel yönetimlere ilişkin ortaya hiçbir proje koymayan DEHAP yalnızca kalıplaşmış ideolojik söylemler üzerinden genel bir siyaset yürüttü. Ancak girdiği ittifaka rağmen DEHAP'ın aldığı sonuç bu siyaset tarzının seçmen nezdinde kabul görmediğini açık bir şekilde ortaya koydu.

DEHAP 2000'lerin başından itibaren dönüşmeye başlayan Türkiye siyasetini doğru okuyamadı ve sürecin gerektirdiği şekilde kendini güncelleyemedi. Genel ve yerel siyasete ilişkin yeni bir politika ve söylem üretmesi gereken dönemde DEHAP meşru zeminde siyasete yanaşmadı ve kendinden önceki partilerle aynı sonu yaşadı. Terörle irtibatı nedeniyle kapatma davası açılan DEHAP davanın sonuçlanmasını beklemeden Kasım 2005'te kendini feshederek yeni kurulan Demokratik Toplum Partisi'ne (DTP) katıldı.

2009 Yerel Seçimleri

DEHAP'ın kendini feshetmesiyle birlikte Demokratik Toplum Hareketi partileşme kararı aldı ve böylelikle Kasım 2005'te DTP kuruldu. Daha önce HADEP ve DEHAP'ın seçimlere parti olarak girme kararıyla parlamento dışında kalan milli-

69. Hatem Ete, "Örgüt ile Parti Olma Geriliminde DTP", *SETA Analiz*, Sayı: 7, (Mart 2009).

yetçi Kürt siyasi hareketi DTP ile birlikte 2007 genel seçimleri için yeni bir formül geliştirdi ve “Bin Umut Adayları” adı altında kırk üç ilde elli sekiz bağımsız adayla seçimlere katıldı. Bu seçimlerde yaklaşık otuz beş bağımsız adayı Meclise sokmanın hesaplarını yapan DTP umduğunu bulamadı ve yalnızca yirmi iki milletvekilliği kazanabildi. Bin Umut Adayları’nın Türkiye genelindeki oy oranı yüzde 4’te kalarak bu çizgideki Kürt siyasi hareketini temsil eden partilerin aldığı en düşük oy oranı olarak kayıtlara geçti.⁷⁰

Milliyetçi Kürt siyasi hareketi 2007 genel seçimlerinde de umduğunu bulamamıştı. Bu sonuç hareketin tabii olduğu terör örgütü PKK’yı da bölgede etkisini yitirme korkusuyla tedirgin etti. Bunun üzerine PKK eylemlere başladı. Tam da bu sırada bir siyasi parti olarak temsil ettiği kesimler adına DTP’nin PKK’ya karşı tavır alması ve örgütün eylemlerini kınaması beklendi. Ancak beklenen olmadı ve DTP de kendinden evvelki benzer anlayıştaki partiler gibi terör örgütünden bağımsız bir politika ve söylem geliştiremedi. Yaşanan bu gelişmelerin ardından Kasım 2007’de Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığınca “partinin eylemlerinin ve üyelerinin beyanlarının ‘devletin bağımsızlığına, ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğüne aykırılık’ oluşturduğu” gerekçesiyle DTP’ye kapatma davası açıldı.⁷¹

Açılan kapatma davasıyla ilgili süreç devam ederken DTP 2009 yerel seçimlerine hazırlandı. Milliyetçi Kürt siyasi hareketince bölgede kazanılacak belediyeler bir varoluş mücadelesi ve meşruiyet aracı şeklinde görüldüğü için yerel seçimler oldukça önemsendi. Parti için açılan kapatma davası da bu seçimler için motivasyon olarak kullanıldı. Bu doğrultuda gerçekleştirilen 2009 yerel seçimlerinde DTP önemli bir kazanım elde etti. 2004 yerel seçimlerinde kazandığı beş şehri elinde tutarken bunlara ek olarak Van, Siirt ve Iğdır’ı da aldı. Geçmiş dönemde toplamda altmış dört olan belediye sayısını doksan sekize çıkardı.

DTP’nin yerel seçimlerdeki bu başarısının ardında söylem değişikliği ve Kürt meselesinin çözümünde baş aktör olabileceğinin sinyallerini vermesi gibi birçok faktör bulunuyordu. DTP 2005’te kamuoyuna sunduğu parti programında “Katı Merkezîliğe Karşı Katılımcı, Demokratik ve Özgür Yerel Yönetimler” vaadinde bulunurken kentsel sorunların çözümüne yönelik kent meclisleri modelinin oluşturulacağını beyan etti. Bunun yanında eğitim, ulaşım, sağlık ve güvenlik gibi alanlardaki hizmetlerin yetki devriyle yerel yönetimlere bırakılacağını belirtti. Öte yandan milliyetçi Kürt siyasi hareketi çizgisinde yer alan bir siyasi parti ilk

70. Serdar Gülener ve Ahmet Baykal, “24 Haziran Seçimlerine Doğru HDP”, *SETA Analiz*, Sayı: 245, (Haziran 2018).

71. “DTP’ye Kapatma Davası”, *Hürriyet*, 16 Kasım 2007.

kez doğrudan belediyelere ilişkin değerlendirmelerde bulunurken belediyelerin Türkiye'nin çok kültürlü, çok kimlikli ve değişik inanç sahiplerine göre yeniden yapılandırılacağını vurguladı. Bu doğrultuda çok dilli ve çok kültürlü belediyeçiliğin temel yaklaşım olarak benimseneceğinin altı çizildi ve sunulan hizmetlerin etkin ve verimli olması için yerel dillerde hizmet verileceği beyan edildi. Ayrıca belediyeler arası eşitsizliklerin giderilmesi ve adaletsiz kaynak aktarımının önlenmesi için "Ortak Fon" uygulamasına gidilerek güçsüz belediyelerin destekleneceği vadedildi.⁷²

2014 Yerel Seçimleri

2009'da DTP'nin kapatılmasının ardından kurulan BDP ile birlikte yola devam eden milliyetçi Kürt siyasi hareketi 2011 genel seçimleri için geçmişte uyguladığı bağımsız aday stratejisini güncelledi ve seçimlere "Emek, Demokrasi ve Özgürlük Bloku" adlı platform altında bağımsız adaylarla katıldı. BDP altmış bir bağımsız adayla girdiği seçimlerde otuz altı milletvekili çıkarmayı başardı. Ancak bunların yedisi siyasi yasaklı olunca BDP'nin vekil sayısı yirmi dokuza düştü. Buna karşın BDP bu çizgideki Kürt siyasi hareketinin Meclis çatısı altındaki en kalabalık grubunu kurdu.

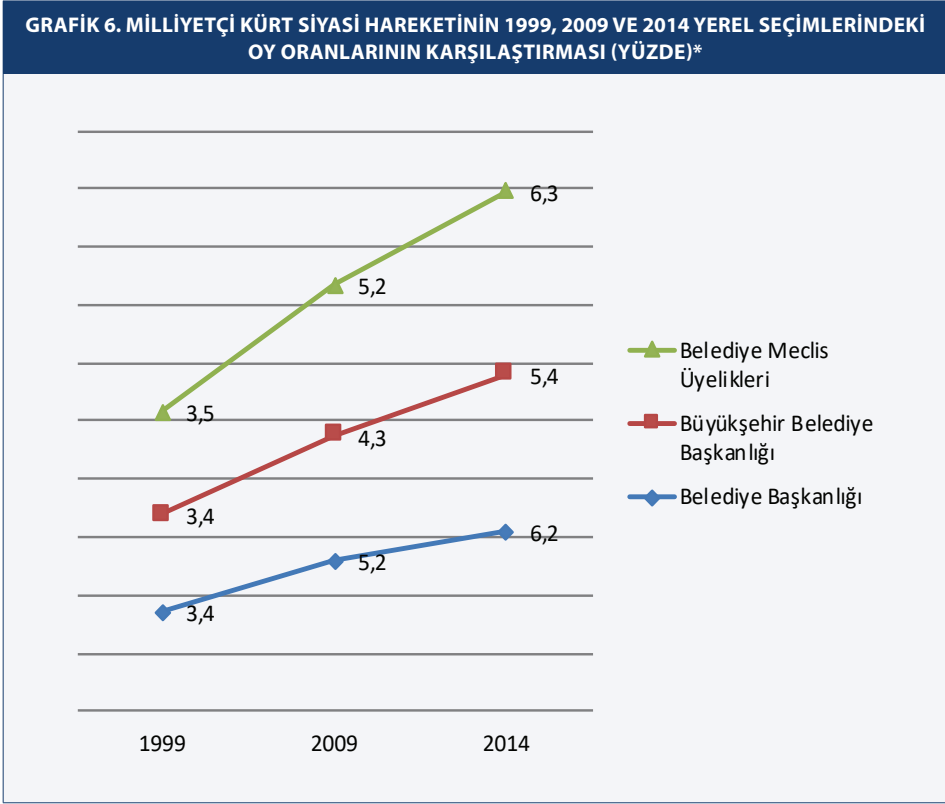
30 Mart yerel seçimlerine Çözüm Süreci'nin getirdiği normalleşme havasında giren milliyetçi Kürt siyasi hareketi doğu ve güneydoğuda kendi adaylarıyla, batıda ise 2012'de kurulan HDP ile girerek yeni bir strateji denedi. Bu sayede BDP öncülüğündeki milliyetçi Kürt siyasi hareketi HDP ile ilgili uzun vadeli bir yol haritasının bir parçası olarak aynı anda Türkiyelileşme mefhumunun dolaşıma girmesini sağladı.

23 Ocak 2014'te seçim bildirgesini açıklayan BDP Kürt sorununun çözümü için "demokratik özerklik" vaadini öne çıkardı. Bu kavram BDP'nin seçim kampanyasının da esasını oluşturdu. BDP'nin kırk dokuz sayfalık seçim bildirgesinin büyük bir bölümü demokratik özerklik vaadine göre düzenlendi.⁷³ Öte yandan BDP parti yönetiminde uyguladığı "eş başkanlık modeli"ni yerel yönetimlerde de hayata geçirecek bir mekanizma geliştirdi. Her belediye başkanının yanında bir de eş başkan adayı gösterilmesi BDP'nin seçim çalışmalarını daha medyatik hale getirdi.⁷⁴ Buna benzer birtakım yeni şeyler sunsa da BDP ve HDP öncülüğündeki milliyetçi Kürt siyasi hareketinin yerel yönetimler politikasının merkezini hala yerel özerklik meselesi oluşturuyordu.

72. 2005 DTP Parti Programı.

73. BDP 2014 Yerel Seçim Bildirgesi.

74. "2014'te Siyaset", 2014'te Türkiye, ed. Nebi Miş vd., (SETA Yayınları, İstanbul: 2014).

* 2004 yerel seçimlerine ittifak yapılarak SHP çatısı altında girildiğinden oy oranları tespit edilememektedir. Bu nedenle grafikte 2004 yerel seçim verilerine yer verilmemiştir.

Kaynak: Veriler "www.ysk.gov.tr" sitesinden alınmıştır.

Tüm bu gelişmelerin ardından gidilen 30 Mart seçim yerel seçimlerinde doğu illerinde seçime giren BDP üçü büyükşehir olmak üzere toplam on kenti kazandı. Bu sonuçların ardından BDP 2009'da sekiz olan il belediye başkanlığı sayısını ona yükseltirken Mardin ve Bitlis'i de aldı. BDP'nin doğu illerindeki bu performansına karşın HDP batı illerinde hiçbir varlık gösteremedi. Büyük umutlarla İstanbul'dan aday gösterilen Sırrı Süreyya Önder BDP'nin 2009'da aldığı oy oranına ancak ulaşabildi. Bu sonuçların gösterdiği en önemli husus BDP'nin hala bir bölge partisi olduğu gerçeğiydi.

30 Mart 2014'teki yerel seçimlere BDP ve HDP ile iki ayrı parti olarak giren milliyetçi Kürt siyasi hareketi seçimlerin ardından 22 Haziran 2014'te gerçekleştirilen Halkların Demokratik Kongresi'nde alınan kararla bundan sonra yola HDP ile devam edileceğini duyurdu. Bu kongrede partinin genel başkanlığına Selahattin Demirtaş ve Figen Yüksekdağ seçildi. Öte yandan BDP ise 11 Temmuz 2014'te gerçekleşen Üçüncü Olağan Kongresi'ndeki kararla isim değişikliğine giderek Demokratik Bölgeler Partisi (DBP) adını aldı.

Artık yoluna HDP ile devam eden milliyetçi Kürt siyasi hareketi için 2014 yerel seçimlerinde görece yakalanan başarı ciddi bir motivasyon kaynağı oldu. Bu sonuçların ardından HDP Ağustos 2014'te gerçekleştirilen cumhurbaşkanı seçimine Genel Başkan Selahattin Demirtaş'la katıldı. Demirtaş'ın bu seçimlerde elde ettiği yüzde 9,76'lık oy oranı ise 1990'ların başından itibaren Türk siyasal hayatının içerisinde yer alan milliyetçi Kürt siyasi hareketinin o güne kadar yakaladığı en yüksek orandı. Böylelikle 2014 yerel seçimleriyle başlayan HDP öncülüğündeki milliyetçi Kürt siyasi hareketinin yükseliş trendi 2014 cumhurbaşkanı seçiminin ardından daha da güçlenerek devam etti.

31 MART'A DOĞRU HDP

HDP'NİN SEÇİM STRATEJİSİNİ BELİRLEYEN DİNAMİKLER

Kayyum Atanan Belediyeler

HDP öncülüğündeki milliyetçi Kürt siyasi hareketinin 31 Mart yerel seçim stratejisini belirleyen en önemli dinamiklerden biri kayyum atanan belediyeler meselesidir. Bu noktada milliyetçi Kürt siyasi hareketi 2014 yerel seçimlerinde kazanılan ancak daha sonra terör örgütleriyle irtibatları nedeniyle İçişleri Bakanlığınca kayyum atanan doksan beş belediyeyi yeniden kazanarak motivasyon sağlamayı hedeflemektedir. Konuyla ilgili 28 Şubat 2019'da bir rapor da yayımlayan HDP kayyum atanan belediyeler hakkında çeşitli iddialarda bulunarak bu belediyelere neden kayyum atandığını perdelemeye çalışmaktadır.

HDP öncülüğündeki milliyetçi Kürt siyasi hareketi 2014 yerel seçimleriyle başlayan ve 7 Haziran 2015 genel seçimlerinde tepe noktasına ulaşan siyasi yükselişi doğru okuyamadı. Bununla birlikte HDP ülke ve bölge siyasetini ilgilendiren meselelerde meşru zeminde siyaset yürüterek aktörleşmek yerine terör örgütlerinin sözcülüğünü üstlenmeye kalkışınca süreç farklı bir noktaya evrildi. Özellikle 7 Haziran seçimleri sonrasında PKK-KCK gibi örgütler tarafından yapılan açıklamalarla HDP çizgisindeki milliyetçi Kürt siyasi hareketine bazı talimatlar verildi ve “öz yönetim” çağrısında bulunuldu.⁷⁵ Bu çağrı karşısında devletin yanında yer alarak terör örgütleriyle arasına mesafe koymak yerine kendisine verilen talimat-

75. “Demokratik Özerklik Uygulamaya Geçti”, Sputnik Türkiye, 17 Ağustos 2015.

ları uygulamaya kalkan PKK müzahir milliyetçi Kürt siyasi hareketi 2014 yerel seçimlerinde kazandığı birçok belediyede öz yönetim ilan etti.

Öz yönetim ilanlarını PKK'nın eylemleri izledi. Bu süreçte PKK yurt genelinde terör saldırılarını artırdı. 7 Temmuz-7 Ekim 2015 arası dönemde PKK saldırıları sonucu 141 güvenlik görevlisi (asker, polis ve korucu) şehit oldu.⁷⁶ Bu gelişmeler üzerine yurt içi ve yurt dışında terör örgütü PKK ve bu örgütün YDG-H gibi uzantılarına yönelik güvenlik operasyonları başlatıldı. Bu operasyonlar kapsamında Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgeleri dahilinde birçok merkezde sokağa çıkma yasağı ilan edildi ve Türk Silahlı Kuvvetleri (TSK) ile Emniyet mensuplarınca ortak operasyonlar gerçekleştirildi.⁷⁷

İzleyen süreçte Türkiye bekasına yönelik çok daha büyük tehditlerle de karşı karşıya kaldı. 15 Temmuz 2016'da bir diğer terör örgütü FETÖ'nün darbe girişimi Türkiye'nin terörle mücadele politikasının dönüşmesine yol açtı. Bu doğrultuda ülkenin dört bir yanında tüm terör örgütleriyle büyük ve titiz bir mücadele vermeye başlayan devlet özellikle ülkenin doğu ve güneydoğusunda terör örgütü PKK ve uzantılarına ağır darbeler vurdu. Bu dönemde 674 sayılı KHK ile 5393 sayılı Belediye Kanunu'nda bazı değişiklikler gerçekleştirildi ve yasa dışı faaliyetlerde bulunan belediyelere kayyum atanmasının önü açıldı.⁷⁸ Sonrasında ise on il, altmış üç ilçe ve yirmi iki belde olmak üzere toplam doksan beş DBP'li belediyeye çeşitli terör faaliyetleri nedeniyle kayyum atandı.

Söz konusu belediyelere kayyum atanmasının tek nedeni öz yönetim ilanı değildi. Terör örgütlerine her türlü finansman ve lojistik desteğinin sunulması, propaganda, ideolojik eğitim ve PKK'nın dağ kadrosuna militan kazandırma faaliyetlerinin gerçekleştirilmesi, terör operasyonlarını zorlaştırıcı girişimlerde bulunulması bu belediyelere kayyum atanmasına neden olan diğer gelişmelerdi.⁷⁹

Halka hizmet sunmak ve temel belediyeçilik hizmetlerini yerine getirmek için seçilen belediyelerin terör örgütlerine aracı kılınması bir kez daha HDP öncülüğündeki milliyetçi Kürt siyasi hareketinin yerel yönetimler vizyonunun olmadığını açık ve net bir şekilde ortaya koymuştur. Özellikle kayyum atandıktan sonra birçok şehirde başlayan değişim ve dönüşüm de milliyetçi Kürt siyasi hareketi çizgisindeki belediyelerin bugüne kadar bölgeye bir şey katmadığını gözler önüne

76. "Bin 740 Terörist Etkisiz Hale Getirildi", Anadolu Ajansı, 7 Ekim 2015.

77. Hüseyin Alptekin ve Bekir İlhan, *Kayyum Atanan Belediyelerin PKK Terörü ile Mücadeledeki Rolü*, (SETA Rapor, İstanbul: 2018).

78. "674 Sayılı KHK Kabul Edildi", *Yeni Şafak*, 10 Kasım 2016.

79. Alptekin ve İlhan, *Kayyum Atanan Belediyelerin PKK Terörü ile Mücadeledeki Rolü*.

sermiştir.⁸⁰ Bu bağlamda kayyum sonrası doğu ve güneydoğudaki şehirlerde yaşanan değişimin 31 Mart yerel seçimlerinde nasıl bir sonuç meydana getireceği şu an için merak konusudur.

Millet İttifakı ile İş Birliği

HDP'nin 31 Mart yerel seçimlerine ilişkin stratejisini belirleyen gelişmelerden biri de ittifak meselesidir. Bu doğrultuda ilk girişimlerini 24 Haziran seçimleri öncesinde gerçekleştiren HDP Millet İttifakı'nda yer alan partilerle "örtülü" bir şekilde ittifak yaptı. HDP'nin terör örgütleri güdümünde yürüttüğü siyaseti nedeniyle HDP ile açıktan yan yana gelmeyen Millet İttifakı partileri bu dönemde Demirtaş'ın tutukluluğu üzerinden oluşturulmaya çalışılan mağduriyet algısına katkı sunarak HDP'ye motivasyon kazandırmak ve partinin barajı geçmesini sağlamak için çalıştı. Nitekim bu örtülü ittifak amacına ulaştı ve HDP 24 Haziran seçimlerinde bir kez daha Parlamento'ya girme imkanı elde etti.

24 Haziran seçimleri döneminde "kazan-kazan" ilişkisi ekseninde HDP ile Millet İttifakı partileri arasında kurulan örtülü ittifak 31 Mart seçimleri sürecinde ise açıktan sürdürülmektedir. HDP dışında yer alan partiler hala bu ittifakı beyan etmekten geri dursa da ortaya çıkan görüşmeler ve HDP'li yetkililerin açıklamaları bu partiler arasındaki ittifakı açığa çıkarmıştır. Daha önce "dört benzemezler ittifakı"⁸¹ olarak da adlandırılan ve ideolojik uyumsuzluklar içeren bu birlikteliğin temel motivasyonu ise doğuda HDP'ye kazandırmak, batıda AK Parti ve MHP'ye kaybettirmektir. Bu doğrultuda söz konusu partiler kazanabilecekleri seçim çevrelerinde birbirleri lehine seçimden çekilerek yalnızca bir adayı desteklemeye karar vermiştir.

HDP'nin 31 Mart seçimlerine ilişkin ittifak çalışmaları yalnızca Millet İttifakı ile sınırlı değildir. Özellikle doğu ve güneydoğu illerinde oyların bölünmesini istemeyen HDP bu doğrultuda aynı çizgideki yedi partiyle bir araya gelerek "Kürdistanı Seçim İttifakı" adını verdikleri bir birliktelik oluşturmuştu. Bu ittifakın temel motivasyonu ise Cumhuriyet İttifakı karşıtlığı ve ana dilde eğitim olarak öne çıkarılmıştır.

Seçim Kampanyası

31 Mart yerel seçimlerini kendi siyasi varlığı adına hayati gören HDP bu seçimlere yönelik hazırladığı "Daha Çok Özgürlük, Daha Çok Hak, Daha Çok Hayat" isimli seçim bildirgesini "Birlikte Demokrasiye" sloganıyla kamuoyuna sunmuştur. Bugün-

80. "Doğu ve Güneydoğu'da 'Kayyum'la Gelen Değişim", *Türkiye*, 8 Ekim 2018.

81. İsmail Çağlar, "Dört Benzemezler İttifakı", *Takvim*, 3 Mayıs 2018

ne kadarki en kapsamlı yerel seçim bildirgesini hazırlayan HDP söz konusu bildirmede bir kez daha özerklik ve öz yönetim vurgusu yapmıştır. Öte yandan 31 Mart yerel seçimlerini bir “demokrasi referandumu” olarak gören HDP 31 Mart’ta yapılacak yerel seçimleri “kayyuma karşı bir referandum” şeklinde lanse etmiştir.⁸²

Yerel seçimlerin ruhuna aykırı olarak ülkedeki genel siyaset üzerinden seçim kampanyası yürüten HDP seçim bildirgesinde de daha çok genel siyaseti ilgilendiren konulara yer vermiştir. Bildirmede yer alan hususlar özellikle partinin seçim kazanımlarını elde ettiği çevrelerin gerçeklikleriyle yan yana getirildiğinde anlamsızlaşmaktadır. Zira kayyum öncesi dönemde HDP çizgisindeki belediyelerin performansları dikkate alındığında bildirmede bahsedilen hususların ne şekilde ve hangi kadrolarla hayata geçirileceği muğlaktır.

HDP 31 Mart yerel seçimlerinde aday belirlerken temel motivasyonu Cumhuriyet İttifakı karşıtlığı olmuştur. Bu doğrultuda parti İstanbul, Ankara, İzmir, Adana, Mersin, Antalya, Bursa, Aydın, Hatay ve Muğla’da aday çıkarmayarak Millet İttifakı adaylarını destekleme kararı almıştır. Öte yandan Adıyaman ve Şanlıurfa’da Saadet Partisi aday, Gaziantep’te de DSP aday Celal Doğan’ın desteklenmesine karar verilmiştir. Bu ortaklıklar neticesinde HDP otuz bir ilde aday çıkarırken elli ilde aday göstermemiştir. HDP’nin bu aday stratejisi partinin “Türkiye partisi olma” amacından vazgeçtiğini açık bir şekilde ortaya koymaktadır.

Öte yandan HDP bazı seçim çevrelerinde de partinin önemli isimlerini aday göstererek seçmenin dikkatini çekmeye çalışmıştır. Buna göre Kars’ta Ayhan Bilgen, Diyarbakır’da Selçuk Mızraklı, Van’da Bedia Özkökçe gibi milletvekilleri aday gösterilmiştir. Bunlara ek olarak İstanbul Bağcılar’da Hüda Kaya, Ankara Çankaya’da Filiz Kerestecioğlu aday olmuştur.

82. “Daha Çok Özgürlük Daha Çok Hak Daha Çok Hayat”, HDP 2019 Yerel Yönetimler Seçim Bildirgesi.

SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Türkiye’de yerel yönetimlere ilişkin ilk yasal düzenlemeler 1921 ve 1924 Anayasaları çerçevesinde yapılmış, sonraki tarihsel süreçte ise çeşitli yasalar çıkarılarak yerel yönetimler alanına dair düzenlemeler gerçekleştirilmiştir. İlk yerel seçimler 1930’da CHP ve SCF’nin yarıştığı iki partili seçimdir. Ancak gerçek manada ilk yerel seçimler çok partili rejime geçildikten sonra 1946’da yapılmıştır. O günden bugüne Türkiye’de tam on dört yerel seçim gerçekleştirilmiştir. Türkiye’nin yerel seçim tarihi incelendiğinde hem yerel yönetimler alanında hem de siyasi partiler nezdinde bugüne kadar gelen ve önümüzdeki yerel seçimlere de etki edebilecek birtakım genel dinamik ve örüntülerin oluştuğu görülmektedir.

1946’dan bugüne değin gerçekleştirilen yerel seçimlerin en dikkat çeken özelliği bu seçimlere genel seçim öneminin atfedilmesi ve bir genel seçim havasında geçmesidir. Partiler genel siyaseti ilgilendiren meseleleri yerel dinamiklerin önüne koymakta ve yerel sorunlara ilişkin etkin ve kapsamlı kampanyalar yürütememektedir. Öyle ki geçmişteki birçok yerel seçimin genel seçimlerin bir sağlaması veya öncesinde bir referandum niteliğinde görüldüğü bir gerçektir. Yerel dinamiklere ilişkin söylemler çoğunlukla partilerin adayları tarafından dillendirilmekte ancak her zaman üst kademedeki onay veya destek alamamaktadır.

Yerel seçimlerle ilgili öne çıkan bir diğer husus partilerin kimi zaman beyanname kimi zaman da belge başlığıyla yayımladıkları dokümanlarda ortaya koydukları vizyonun kağıt üzerinde kalmaya meyilli olmasıdır. Birçok parti belediyecilik ve yerel yönetimler alanında birtakım ilkeler, kısa ve uzun vadeli projeler

belirlemede ancak bunlar çok kısıtlı biçimde hayata geçirilebilmektedir. Vaat ve projelerin uygulamaya konmasında partiler açısından en önemli itici faktör siyasi iktidarı elinde bulundurmadır. Geçmişten bugüne iktidar partilerinin yerel hizmetlerde daha avantajlı oldukları görülmektedir. Öyle ki 1980 sonrası iktidara gelen ANAP Genel Başkanı Turgut Özal ikinci kez girdiği yerel seçimlerin öncesinde oy almadıkları yerlerde hizmet anlayışlarının beklenenden farklı olacağını dile getirmiştir. Bugün hala yerel hizmetlerin iktidar partisiyle ilişkilendirilmesine yönelik bir anlayış söz konusudur.

Türkiye’de yerel seçimlerin bir diğer özelliği seçmenin oy verme davranışıyla ilgilidir. Seçmen her ne kadar ideolojik oy verme eğiliminde olsa da aday faktörü seçmen tercihini etkileyebilmektedir. Bu bağlamda partiler tarafından halka yakın, halkın içerisinde olarak nitelendirilebilecek adaylar öne çıkarılmaktadır. Seçmenin oy verme davranışını etkileyen bir diğer önemli faktör çözüm odaklı projelerdir. Somut ve çözüm odaklı projeler üretmek partileri seçim yarışında avantajlı hale getirmektedir. Geçmişten bugüne bakıldığında buna önem veren parti veya adayların belediyecilikte daha uzun süre yer aldıkları görülmektedir. Öyle ki hem sevilen hem de proje üreten bir aday partisi değişse de art arda üç yerel seçimde seçilmeye devam etmektedir.

Yerel seçimlerin bir başka dinamiği de İstanbul, Ankara ve İzmir olmak üzere üç büyük ilin tüm siyasi partiler açısından kritik öneme sahip olmasıdır. Türkiye’nin dinamiğini yansıtan bu üç şehri kazanmak partiler açısından aynı zamanda psikolojik bir rahatlama eşliğidir. Özellikle iktidar partisi açısından büyükşehirlerde kazanmak meşruiyetini tazelemek anlamına gelmektedir. Yerel seçimlerin bu özelliği daha önce bahsedilen genel seçimlerin etkisi altında gerçekleştirilmesinin bir sonucudur.

Son olarak öne çıkan bir önemli nokta da partilerin geçmişten bugüne yerel yönetimlerin üzerindeki denetimi azaltma ve yetki alanlarını genişletme vaadi vermesidir. Bu bağlamda Türkiye’de siyasi partiler tarafından yerel yönetimlerin merkeze bağlılık derecesi sorunsallaştırılsa da bu konuda atılmış çok fazla adım yoktur. Ancak AK Parti 2002’de iktidara geldikten sonra 2004 yerel seçimlerinde de başarılı olunca bu konuya ilişkin önemli adımlar atmıştır. Bu doğrultuda Belediye Kanunu, Büyükşehir Belediye Kanunu ve İl Özel İdare Kanunu’nu yenileyen AK Parti bu düzenlemelere ek olarak Mahalli İdare Birlikleri Kanunu’nu çıkarmıştır. Bu tür yasal düzenlemelerin yapılması yerel yönetimlere dair ileriye dönük daha vizyoner adımların atılmasını da mümkün kılmıştır.

AK Parti için yerel yönetimler kurulduğu günden bugüne hep parti politikalarının merkezinde yer almıştır. Zira partinin üzerinde yükseldiği bir köşe taşı olarak

yerel yönetimler AK Parti iktidarının kurumsallaşması ve yerleşmesi için de aracı olmuştur. Parti kendisi için bu denli önemli olan yerel yönetimlere ilişkin politikalarını dönemin gerekliliklerine göre sürekli güncellemiş ve her defasında yerelin ihtiyacına cevap vermek için ortaya yeni şeyler koymayı denemiştir. AK Parti'nin bu yenilikçi ve vizyoner tutumu seçmen nezdinde hep karşılık bulmuş ve kurulduğu günden itibaren gerçekleştirilen üç yerel seçimden de zaferle ayrılmıştır.

2002'de iktidara geldiğinde “yerel kalkınma” hedefini önceleyen AK Parti ülkenin dört bir yanında büyük bir dönüşüm başlatmıştır. Temel belediyecilik hizmetlerini dahi alamayan birçok seçim çevresi AK Parti'li belediyelerle birlikte bu hizmetlerle tanışmıştır. Ancak zaman içerisinde AK Parti'nin kendi eliyle gerçekleştirdiği bu dönüşüm bazı hizmetlerin seçmenler tarafından yetersiz görülmesine yol açmıştır. Zira seçmenler partinin ortaya koyduğu vizyon neticesinde daha büyük ve nitelikli hizmetler beklemeye başlamıştır. Bunun yanında Cumhurbaşkanlığı hükümet sistemi içerisinde daha da önemli hale gelen yerel yönetimler daha kapsamlı bir vizyonu gerekli kıldığından AK Parti bu yönde adımlar atmıştır. Bu doğrultuda yaklaşan 31 Mart yerel seçimlerine yönelik yeni bir belediyecilik anlayışı kurgulayan AK Parti bu anlayışı “gönül belediyeciliği” olarak isimlendirmiş ve seçmen karşısına çıkmıştır.

CHP kurulduğu tarihten bu yana yerel yönetimlerde farklı bakış açıları ve siyasi geleneklere kapı açmış ancak bu yeniliklerin taşıyıcısı olamamıştır. Cumhuriyet sonrası kentlerin düzenlenmesi ve altyapı hizmetlerinin sağlanması, sosyal demokrat belediyecilik anlayışı, köykent projesi gibi atılımlar gerçekleştirmiştir. Bunların hayata geçirilememesi veya süreklilik sağlayamamasının en önemli iki sebebi CHP'nin uzun dönemli bir hizmet siyaseti geliştirememesi, negatif ve statükocu bir duruşla siyaset yapmasıdır. Nitekim en köklü siyasi parti olmasına karşın iktidar tecrübesi çok az olan CHP geçmişinden ders alma konusunda da başarılı bir parti değildir ve yeni bir yerel yönetim anlayışı ortaya koymamıştır. Yerel seçimlere dahi çok uzun süre kurucu parti olma kimliğiyle yaklaşmış ve bu sayede seçmenini konsolide etme yoluna gitmiştir. Yerel yönetimler ve belediyecilik odağında CHP kendisini bugün hala sosyal demokrasiyle özdeşleştirmektedir. 31 Mart yerel seçim beyannamesinin başlığını da “halkçı belediyecilik” olarak belirlemiştir.

MHP bir misyon ve ideoloji partisi olarak kurulmuş ancak kurulduğu günden bu yana zamanla merkeze yaklaşmıştır. MHP'nin gerek genel gerekse de yerel politikalarında öncelikli odağı milliyetçi ideoloji olmuştur. Her türlü siyaset yapma biçiminin devletin ve Türk milletinin faydasına olmasını önceleyen parti yerel vizyonunu da bu çerçevede oluşturmaya özen göstermiştir. Ancak 2000'lere

kadar MHP'nin makro siyasete daha fazla angaje olduğu ve yerel siyasette iddialı olmadığı söylenebilir. 2000'lerle birlikte MHP de yerel yönetimler ve belediyeçiliğin önemini kavramıştır. MHP kendi tarihinde ilk kez 2014 seçimleri öncesinde kapsamlı bir vizyon ortaya koymuştur. "Üretken belediyeçilik" şeklinde ortaya konan bu anlayış MHP'nin birçok kereler belirttiği "çağın gereklerini yakalama ve teknolojiyi insanlığın yararına kullanma" ilkeleriyle uyumludur. MHP 31 Mart 2019 yerel seçimleri için Üretken Belediyeçilik Vizyon Belgesi'ni üzerinde çok fazla değiştirmeden güncellemiştir.

1990'ların başında siyasi yolculuğuna başlayan HDP öncülüğündeki milliyetçi Kürt siyasi hareketi için yerel yönetimler her zaman önemli olmuştur. Bugüne kadar birçok kez parti kapatmayla karşı karşıya kalan bu hareket için yerel yönetimler bir varoluş mücadelesi olarak görülmüş ve bu doğrultuda doğu illerindeki belediyeleri kazanmak asli bir amaç olarak benimsenmiştir. Nitekim HDP öncülüğündeki milliyetçi Kürt siyasi hareketi geçmişten itibaren bu amacı gerçekleştirerek doğu illerindeki birçok belediyeyi kazansa da buralarda hizmet sunamamış ve bir yerel yönetimler vizyonu geliştirememiştir. Dünden bugüne söz konusu hareketin yerel yönetimlere ilişkin değişmeyen tek vaadi ise "yerel yönetimlerin özerkliği" meselesi olmuştur. HDP geleneğinin yerel yönetim anlayışında PKK terörüne alan açan ve devletin terör örgütüne yönelik operasyonlarını güçleştiren dinamikler hep öne çıkmıştır. Dolayısıyla yerelde kazandığı belediyeler hizmet siyasetinden daha çok kimlik siyasetine yoğunlaşmıştır.

31 MART SEÇİMLERİNE DOĞRU DÜNDEDEN BUGÜNE PARTİLERİN YEREL YÖNETİM VİZYONU

SERENCAN ERCİYAS, AHMET BAYKAL

Türkiye 31 Mart 2019'da tarihinin en önemli ve kritik yerel seçimlerinden birini gerçekleştirecektir. Ülkenin içerisinde bulunduğu siyasal ortam, Cumhurbaşkanlığı hükümet sisteminin kurumsallaşma süreci, ekonomi ve güvenlik meseleleri üzerinden ülkenin bekasına yönelik tehditler bu seçimleri daha da önemli hale getirmektedir. Zira 31 Mart yerel seçimleri tüm bu meseleler üzerinde belirleyici bir rol oynayacak ve Cumhuriyet'in 100. yılında gerçekleştirilecek seçimlere kadar gidecek süreçte ülke siyasetinin yönünü tayin edecektir.

Bu raporda AK Parti, CHP, MHP ve HDP'nin dünden bugüne yerel yönetimlere ilişkin yaklaşımları ve geçmiş yerel seçimlerdeki performansları incelenmektedir. Böylece partilerin bir yerel yönetim geleneğine sahip olup olmadıkları tespit edilmeye çalışılmaktadır. Bununla birlikte son dönemde partilerin politikalarını şekillendiren genel siyasete ilişkin meseleler de dikkate alınarak 31 Mart yerel seçimlerine giderken ortaya koydukları vizyon ve seçim kampanyaları analiz edilmektedir.